नारायणपण्डिताचार्यविरचितः

श्रीमध्वविजयः

श्रीवेदाङ्गतीर्थटीकानुसारी प्राचीनपाठः

सम्पादकः

बन्नञ्जे गोविन्दाचार्यः

अक्षरसंयोजकः - कड्डी बदरीनारायणाचार्यः

SHRIMADHVAJAYA

INTRODUCTION

Shrimadhvavijaya is a biographical account of Acharya Madhva composed by Sri **Narayana Pandithacharya**, the son of Sri **Thrivikrama Pandithacharya**, who was a contemporary of Acharya Madhva. The generally accepted date for Madhva is 1238 – 1317 AD, while that of Narayana Pandithacharya is 1295 – 1370 AD. It is very likely that the young Narayana was associated with many of the events covered in detailed descriptions of Acharya Madhva's life – specially those which occur in Chapters – 12 to 16 of Shrimadhvavijaya This is evident from the wealth of detail and close observation that one notices here, in contrast to the earlier sections, where the descriptions are very brief or accompanied by only poetic embellishments. There is no doubt that the entire family – Thrivikrama - the father, Shankara – the brother of Thrivikrama and Narayana – the son, were tremendously impressed by the personality of Acharya Madhva. His beauty, physical personality, strength, endurance, pleasant and attractive manners, erudition and all round scholarship etc find repeated mention in the compositions of all these authors. Narayana Pandithacharya has used nearly 1000 synonyms, describing Madhva in Shrimadhvavijaya, essentially referring to his vast knowledge and great intellect. Thus, there is no doubt that Shrimadhvavijaya is a first person account of the life of Acharya Madhva seen at close quarters, from a gifted author, at least in the latter portion, while the earlier accounts are based on authentic hearsay from his immediate disciples.

Writing the biography of a multifaceted and divine personality like Acharya Madhva would have been a difficult assignment for any one. The requirements of presenting the extraordinary personality in its different aspects – precocious child born to very good parents after a long wait and prayers, very early renunciation of the world, confronting the then powerful Advaita head on, without any compromise on tenets, series of miraculous doings indicating his divinity, detailed and authentic knowledge about the ancient scriptures like the Vedas, Upanishaths and Ithihasa including Mahabharatha etc would need a fine balance between factual presentation coupled with admiration for the glorious personality, summary of esoteric discussions with opponents, and personal traits, where the full and marvelous personality is delineated in a word picture. It is not for nothing that it is believed that Madhva is present himself in the form of Shrimadhvavijaya and no one, even the other greats of the order ever tried to write another similar composition on the subject. The composition has secured great respect and acceptance comparable to the original compositions of Madhva himself from all succeeding savants of Tatvavada.

It is worth noting the explanation given by Narayana Pandithacharya himself about the manner of his writing the composition. In *Bhavaprakashika* written by himself as a commentary for Shrimadhvavijaya, he says *(free translation)*:

"Mostly what ever has been stated here has been said by more than one source. "I have seen it with my own eyes" has been said in most cases. Whenever there was a difference between the accounts given by two sources, I have accepted the one, which was more

strong (reliable). I have not said things here just for poetic embellishments, or to praise the Guru or to show my own scholarship. Therefore, readers may not doubt the authenticity of my account here." It is clear from this, that Narayana Pandithacharya has composed the account after he has carefully analysed the data available. The very manner of construction of the composition also indicates this – as the first 9 chapters carry accounts which are not very detailed in nature with circumstantial details generally not available. When we notice that the installation of Lord Krishna in Udupi, a major action of Madhva has been described only in 4 shlokas, it appears that all these had happened long past at the time Shrimadhvavijaya was composed. In particular, the poet has just started his account from the immersion of the Idol of Lord Krishna in Madhvasarovara for washing, without any hint about how the Idol was obtained, for which there are even now many well substantiated stories attributable to great saints subsequently. All the events right up to Madhva's two visits to Badarikashrama had taken place long before and could have been gathered only as anecdotes from his disciples. Chapter 10 seems to be a reconstruct of some prevalent compositions about the earlier incidents of Madhva's visits to the northern part of the country. The eleventh chapter is an exposition of the philosophical position of the Tatvavada concept of Moksha in poetic language ascribed to **Shesha** (based on an incident of bright light which was seen in the sky without the moon when Madhva was giving his discourse, as explained in Bhavaprakashika). The Chapters 12 to 16 clearly show more details of names, places (mostly in Kerala and South Canara), and sequence of events which should have been given to the author by his own kith and kin or became known to him directly by himself. The kind of detailed description of Madhva's daily routine given in the 13 th chapter appears to be an eye witness account. Chapter 16 is clearly one where the poet has considerable detailed information on incidents of bathing in the sea (described in 14 shlokas), defeating the Gandavata brothers, going around the Kantheswara temple on the shoulders of a young boy, defeating Poorvavata, Shivagni etc., renovating Paranthi temple, getting the pond in Yerki Matha filled up by rain, composing *Krishnamrutha maharnava* and *Karma nirnaya* in Vaidynatheswara and Ujire etc. Only the incidents of establishing the validity of the Vedas on the banks of the Gomathi river (possibly the one near Dwaraka) and lifting and carrying the huge boulder near Kalasa seem to be distant to the poet at this time and place and may have been included here (rather than in the 10 th Chapter, where a number of such wonderful incidents have been described) for convenience.

While discussing the basis of his accounts of superhuman actions of Acharya Madhva, the poet has said in Bhavaprakashika:

Out of these (miracles) seen by humans, some were forgotten by the action of Deva Maya, and even out of those which were not forgotten, we did not come to know all of them. Even out of what we heard, we have not said some of them as they are to be treated as divine secrets. The sincerity and integrity of the author is clearly discernable in his careful approach to the subject. There is authentic evidence available today on many events described in Shrimadhvavijaya – a few of which are mentioned below:

1. The huge stone boulder (6.1 meters * 3.6 meters * 10.98 meters) carried by Acharya Madhva near Kalasa is still there with an inscription on it. This has also appeared in a Gazetteer of the erstwhile state of Mysore dated 1901 AD. The incident is narrated in the 16 th Chapter – shlokas 7 – 9.

2. The names *Nadillaya* (Madhyageha Bhatta), *Paje* (Pajaka Kshethra), *Kunjaru* (Vimana giri) etc are those which exist even today. Similarly names such as *Gandavata*, *Poorvavata*, etc still continue to be used in the area.
3. The historical accuracy of some accounts like that of Acharya Madhva meeting the Muslim king, *Ishwara deva* etc need authentic verification. The actual period of Madhva himself had been under considerable doubt, till the Sri Kurmam inscriptions clearly indicated that Madhva's date is 1238 - 1317 AD. The northern tours of Madhva appear to be at an early part of his life, as they were distant in time with only highly salient features being remembered when Shrimadhvavijaya was composed. It has been opined that Iswara deva is Mahadeva, a Yadava king who ruled Devagiri in 1260 – 1271 AD, while the Muslim king was *Jalaluddin Khilji* of Delhi (1290 – 1296 AD). It appears unlikely that Madhva’s northern trip was as late in his life as when he was more than 52 years old. *Balban* in Agra is dated 1249 – 1266 AD and seems to fit in better.
4. It is also argued that the identities of *Kudipusthur Sankaracharya*, *Padmatirtha* etc who feature in Shrimadhvavijaya as prominent scholars of Advaita who lost to Madhva are not clear as pertaining to the head of Advaita Mathas in that period. But people remember winners and not losers! It is also highly unlikely that the traditional Matha Guru Paramparas, which extol their past ascetics will highlight defeats and ignominy of some of them. An example is the famous debate between Sri *Vidyaranya* and Sri *Akshobhya Tirtha*, where Dvaitha won, but which would not be acknowledged by Advaita, but for the records available in neutral ground – Vishishtadvaitha.

There are some other aspects of Shrimadhvavijaya, which deserve special mention in this introduction.

i. The characterisation of the revered Guru has been done with exactitude and consistency throughout, indicating the divine nature of the subject. For instance, the early incidents of digesting horsegram as a baby still on mother’s milk, eating thousands of plantains and drinking pots of milk as a young lad and eating all the food offered by several hosts in Badarinath – as well as keeping a complete fast with total silence for 48 days in that extremely cold and difficult place, before going to meet Sri VedaVyasa all indicate Madhva as one who was not an ordinary person dependent on food. Similarly, Madhva had shown that God is present every where, even as a toddler of 2 years, by his actions in visiting the temples. The attachment of his parents to the beautiful child and their sorrow, when he renounces the world at the young age of 8 years is poignant, but Madhva maintains his dignity and conviction without hurting them.

ii. The descriptive verses on Madhva are lyrical and heartwarming. The great love of the poet for the subject shines through brilliantly in these. One gets a word picture of the great Guru, profound yet simple and accessible to all, all knowing and kind hearted to devotees, loyal to his childhood friends, with enormous powers, but choosing to take all his disciples and his own Guru along with him like an ordinary human being. Madhva was one who acted as he preached always.

iii. The lyrical descriptions of Madhva meeting Veda Vyasa and Narayana which have come out of the imagination of the poet, appear as if Madhva himself wrote

them – such is the language, fervor and intensity of devotion shown. The ability of the Poet to use the maximum flexibility of the Sanskrit language, in conveying 2/3 meanings to each set of words in an appropriate manner, while preserving the musical rhythm of the lines is amazing. Use of Simile and other embellishments as powerful media of emphasising the essential aspects is resorted to freely and in some cases the poet touches a chord in our hearts, when he talks of Hanuman using both hands to carry flowers for worshipping his beloved Rama, while he carried the *Gandhamadana* mountain with just one hand!

iv. There is a tradition in Sanskrit that a *Mahakavya* should have certain features like a hero who is exemplary, descriptions of towns, ocean, mountains, sun/moonrise, marriage, travel, war etc. The Sargas should not be too long or short and at the end of each, the subject matter of the next must be indicated etc. Shrimadhvavijaya is seen to contain almost all the main requirements of a Mahakavya.

It is also seen normally that in the case of many other subjects like Samkara etc., there is more than one history written long after the person's demise. They suffer thus from genuine doubts on authenticity and rely on the most part on traditional stories preserved by word of mouth. There are also conflicts between the accounts. Shrimadhvavijaya does not suffer from any of these shortcomings. Thanks to the commentary written by the author himself, the details are made clear and unambiguous. The methodology adopted by the author is unexceptionable. There is a case for further study in fixing many historical elements mentioned here, but the honesty and integrity of the author shines through the composition like a beacon light guiding us in the right direction.

Because of the great regard and sanctity that has been attached to this great composition, which is usually learnt by heart by young students of Tatvavada, the original has been maintained accurately over the centuries. How ever, the recent publication of the Patha ascribed to Sri Vedangatirtha, who lived a century or so after Madhva, represents the purest and possibly the original version if the composition. The same version has been included in this CD with the approval of Sri Bannanje Govindacharya, the publisher.

प्रथमःसर्गः

कान्ताय कल्याणगुणैकधाम्ने
नवद्युनाथप्रतिमप्रभाय ।
नारायणायाखिलकारणाय
श्रीप्राणनाथाय नमस्करोमि ॥ १ ॥

अनाकुलं गोकुलमुल्ललास
यत्पालितं नित्यमनाविलात्म ।
तस्मै नमो नीरदनीलभासे
कृष्णाय कृष्णारमणप्रियाय ॥ २ ॥

अपि त्रिलोक्या बहिरुल्लसन्ती
तमो हरन्ती मुहुरान्तरं च ।
दिश्याद् दृशं नो विशदां जयन्ती
मध्वस्य कीर्तिर्दिननाथदीप्तिम् ॥ ३ ॥

तमोनुदाऽऽनन्दमवाप लोक-
स्तत्वप्रदीपाकृतिगोगणेन ।
यदास्यशीतांशुभुवा गुरूंस्तां-
स्त्रिविक्रमार्यान् प्रणमामि वर्यान् ॥ ४ ॥

मुकुन्दभक्त्यै गुरुभक्तिजायै
सतां प्रसत्त्यै च निरन्तरायै ।
गरीयसीं विश्वगुरोर्विशुद्धां
वक्ष्यामि वायोरवतारलीलाम् ॥ ५ ॥

तां मन्त्रवर्णैरनुवर्णनीयां
शर्वेन्द्रपूर्वैरपि वक्तुकामे ।
सङ्क्षिप्तवाक्ये मयि मन्दबुद्धौ
सन्तो गुणाढ्याः करुणां क्रियासुः ॥ ६ ॥

उच्चावचाः येन समस्तचेष्टाः
किं तत्र चित्रं चरितं निवेद्यम् ।
किन्तूमश्लोकशिखामणीनां
मनोविशुद्ध्यै चरितानुवादः ॥ ७ ॥

मालाकृतस्तच्चरिताख्यरत्नै-
रसूक्ष्मदृष्टेः सकुतूहलस्य ।

पूर्वापरीकारमथापरं वा
क्षाम्यन्तु मे हन्त मुहुर्महान्तः ॥ ८ ॥

श्रीवल्लभाज्ञां ससुरेन्द्रयाच्ञां
सम्भाव्य सम्भाव्यतमां त्रिलोक्याम् ।
प्राणेश्वरः प्राणिगणप्रणेता
गुरुः सतां केसरिणो गृहेऽभूत् ॥ ९ ॥

येये गुणा नाम जगत्प्रसिद्धाः
यं तेषुतेषु स्म निदर्शयन्ति ।
साक्षान्महाभागवतप्रबर्हं
श्रीमन्तमेनं हनुमन्तमाहुः ॥ १० ॥

कर्माणि कुर्वन् परमाद्भुतानि
सभासु दैवीषु सभाजितानि ।
सुग्रीवमित्रं स जगत्पवित्रं
रमापतिं रामतनुं ददर्श ॥ ११ ॥

पदारविन्दप्रणतो हरीन्द्र-
स्तदा महाभक्तिभराभिनुन्नः ।
अग्राहि पद्मोदरसुन्दराभ्यां
दोर्भ्यां पुराणेन स पूरुषेण ॥ १२ ॥

अदार्यसालावलिदारणेन
व्यापादितेन्द्रप्रभवेन तेन ।
प्राद्योतनिप्रीतिकृता निकामं
मधुद्विषा सन्दिदिशे स वीरः ॥ १३ ॥

कर्णान्तमानीय गुणग्रहीत्रा
रामेण मुक्तो रणकोविदेन ।
स्फुरन्नसौ वैरिभयङ्करोऽभूत्
सत्पक्षपाती प्रदरो यथाग्र्यः ॥ १४ ॥

गोभिः समानन्दितरूपसीतः
स्ववह्निनिर्दग्धपलाशिराशिः ।
अहो हनूमन्नववारिदोऽसौ
तीर्णाम्बुधिर्विष्णुपदे ननाम ॥ १५ ॥

अपक्षपाती पुरुषस्त्रिलोक्या-
मभोगभोक्ता पतगाधिराजम् ।

विश्वम्भरं बिभ्रदसौ जिगाय
त्वरापराक्रान्तिषु चित्रमेतत् ॥ १६ ॥

निबध्य सेतुं रघुवंशकेतु-
भ्रूभङ्गसम्भ्रान्तपयोधिमध्ये ।
मुष्टिप्रहारं दशकाय सीता-
सन्तर्जनाग्र्योत्तरमेषकोऽदात् ॥ १७ ॥

जाज्वल्यमानोज्ज्वलराघवाग्नौ
चक्रे स सुग्रीवसुयायजूके ।
आध्वर्यवं युद्धमखे प्रतिप्र-
स्थात्रा सुमित्रातनयेन साकम् ॥ १८ ॥

रामार्चने यो नयतः प्रसूनं
द्वाभ्यां कराभ्यामभवत् प्रयत्नः ।
एकेन दोष्णा नयतो गिरीन्द्रं
सञ्जीवनाद्याश्रयमस्य नाभूत् ॥ १९ ॥

स दारितारिं परमं पुमांसं
समन्वयासीन्नरदेवपुत्र्या ।
वह्निप्रवेशाधिगतात्मशुद्ध्या
विराजितं काञ्चनमालयेव ॥ २० ॥

श्यामं स्मितास्यं पृथुदीर्घहस्तं
सरोजनेत्रं गजराजयात्रम् ।
वपुर्जगन्मङ्गलमेष दृग्भ्यां
चिरादयोध्याधिपतेः सिषेवे ॥ २१ ॥

राज्याभिषेकेऽवसितेऽत्र सीता
प्रेष्ठाय नस्तां भजतां दिशेति ।
रामस्य वाण्या मणिमञ्जुमाला-
व्याजेन दीर्घां करुणां बबन्ध ॥ २२ ॥

हृदोरुसौहार्दभृताऽधिमौलि
न्यस्तेन हस्तेन दयार्द्रदृष्ट्या ।
सेवाप्रसन्नोऽमृतकल्पवाचा
दिदेश रामः सहभोगमस्मै ॥ २३ ॥

प्रेष्ठो न रामस्य बभूव तस्मा-
न्न रामराज्येऽसुलभं च किञ्चित् ।

तत्पादसेवारतिरेष नैच्छत्
तथाऽपि भोगान्ननु सा विरक्तिः ॥ २४ ॥

नमोनमो नाथ नमोनमस्ते
नमोनमो राम नमोनमस्ते ।
पुनःपुनस्ते चरणारविन्दं
नमामि नाथेति नमन् स रेमे ॥ २५ ॥

किं वर्णयामः परमं प्रसादं
सीतापतेस्तत्र हरिप्रबर्हे ।
मुञ्चन् महीं नित्यनिषेवणार्थं
स्वात्मानमेवैष ददौ यदस्मै ॥ २६ ॥

स्वानन्दहेतौ भजतां जनानां
मग्नः सदा रामकथासुधायाम् ।
असाविदानीं च निषेवमाणो
रामं पतिं किम्पुरुषे किलाऽस्ते ॥ २७ ॥

तस्यैव वायोरवतारमेनं
सन्तो द्वितीयं प्रवदन्ति भीमम् ।
स्पृष्टैव यं प्रीतिमताऽनिलेन
नरेन्द्रकान्ता सुषुवेऽत्र कुन्ती ॥ २८ ॥

इन्द्रायुधं हीन्द्रकराभिनुन्नं
चिच्छेद पक्षान् क्षितिधारिणां प्राक् ।
बिभेद भूभृद्वपुरङ्गसङ्गा-
च्चित्रं स पन्नो जननीकराग्रात् ॥ २९ ॥

पुरे कुमारानलसान् विहारा-
न्निरीक्ष्य सर्वानपि मन्दलीलः ।
कैशोरलीलां हतसिंहसङ्घां
वृत्तां वने प्राक् स्मरति स्म सूत्कः ॥ ३० ॥

भुक्तं च जीर्णं परिपन्थिदत्तं
विषं विषण्णो विषभृद्व्रणोऽतः ।
प्रमाणकोटेः स हि हेळयाऽगा-
न्नेदं जगज्जीवनदेऽत्र चित्रम् ॥ ३१ ॥

दग्ध्वा पुरं योगबलात् स निर्यन्
धर्मानिव स्वान् सहजान् दधानः ।

अदारिभावेन जगत्सु पूज्यो
योगीव नारायणमाससाद ॥ ३२ ॥

समर्प्य कृत्यानि कृती कृतानि
व्यासाय भूम्ने सुकृतानि यावत् ।
करिष्यमाणानि च तस्य पूजां
सङ्कल्पयामास स शुद्धबुद्धिः ॥ ३३ ॥

विष्णोःपदश्रिद् बकसन्निरासी
क्षिप्तान्यपक्षिप्रकरः सुपक्षः ।
ससोदरोऽथादित राजहंसः
स राजहंसीमिव राजकन्याम् ॥ ३४ ॥

इन्दीवरश्रीजयिसुन्दराभं
स्मेराननेन्दुं दयितं मुकुन्दम् ।
स्वमातुलेयं कमलायताक्षं
समभ्यनन्दत् सुचिराय भीमः ॥ ३५ ॥

महागदं चण्डरणं पृथिव्यां
बार्हद्रथं मङ्क्षु निरस्य वीरः ।
राजानमत्युज्ज्वलराजसूयं
चकार गोविन्दसुरेन्द्रजाभ्याम् ॥ ३५ ॥

दुःशासनेनाकुलितान् प्रियायाः
सूक्ष्मानराळानसितांश्च केशान् ।
जिघांसया वैरिजनस्य तीक्ष्णः
स कृष्णसर्पानिव सञ्चिकाय ॥ ३७ ॥

जाज्वल्यमानस्य वनेवनेऽलं
दिधक्षतः पार्थिवसार्थमुग्रम् ।
सत्त्वानि पुंसां भयदानि नाशं
वृकोदराग्नेर्गुरुतेजसाऽऽपुः ॥ ३८ ॥

भोगाधिकाभोगवतोऽरुणाक्षा-
नितस्ततः संवलतो धरेन्द्रे ।
बहून् द्विजिह्वान् मणिमत्पुरोगा-
नसौ कटून् क्रोधवशान् जघान ॥ ३९ ॥

अथैष वेषान्तरभस्मलीनः
क्रमेण वायुप्रभवः सुतेजाः ।

रुद्धाखिलाशं मुखरं प्रचण्डं
भस्मीचकाराखिलकीचकौघम् ॥ ४० ॥

स कृष्णवर्त्मा विजयेन
युक्तो मुहुर्महाहेतिधरोऽप्रधृष्यः ।
भीष्मद्विजाद्यैरतिभीषणाभं
विपक्षकक्षं क्षपयन् विरेजे ॥ ४१ ॥

तरस्विनः प्रोच्चलितानधीरान्
निर्दग्धपक्षानतितीक्ष्णकोपान् ।
स धार्तराष्ट्रान् बहुहेतिलीलो
विनाश्य विश्वान् परया श्रियाऽऽभात् ॥ ४२ ॥

कृष्णाङ्घ्रिपङ्केरुहभृङ्गराजः
कृष्णामुखाम्भोरुहहंसराजः ।
प्रजासरोजावलिरश्मिराजः
ससोदरोऽराजत वीरराजः ॥ ४३ ॥

पौत्रे पवित्राह्वयजामिपौत्रे
धरां निधायासुरधीषु तापम् ।
कीर्तिं त्रिलोक्यां हृदयं मुकुन्दे
भेजे पदं स्वं सहजैः स भीमः ॥ ४४ ॥

विष्णोः पदान्तं भजताऽनिलेन
घोरप्रघातैरिति नाशितास्ते ।
रसोज्झिताश्चश्चलवृत्तयोऽलं
शोभां न भेजुः सुरवैरिमेघाः ॥ ४५ ॥

एतत्प्रतीपं किल कर्तुकामा
नष्टौजसः सङ्कटमेवमाप्य ।
मुकुन्दवैगुण्यकथां स्वयोग्यां
काले कलावाकलयन्त तेऽलम् ॥ ४६ ॥

यो भूरिवैरो मणिमान् मृतः प्राग्
वाग्मी बुभूषुः परितोषितेशः ।
स सङ्कराख्योऽङ्कितळेषु जज्ञे
स्पृधाऽपरेऽप्यासुरिहासुरेन्द्राः ॥ ४७ ॥

सान्नाय्यमव्यक्तहृदाखुभुग्वा
श्वा वा पुरोडाशमसारकामः ।

मणिस्रजं वा प्लवगोऽव्यवस्थो
जग्राह वेदादिकमेष पापः ॥ ४८ ॥

जनो नमेन्नापरथेति मत्वा
शठश्चतुर्थाश्रममेष भेजे ।
पद्माकरं वा कलुषीचिकीर्षुः
सुदुर्दमो दुष्टगजो विशुद्धम् ॥ ४९ ॥

अवैदिकं माध्यमिकं निरस्तं
निरीक्ष्य तत्पक्षसुपक्षपाती ।
तमेव पक्षं प्रतिपादुकोऽसौ
न्यरूरुपन्मार्गमिहानुरूपम् ॥ ५० ॥

असत्पदेऽसन् सदसद्विविक्तं
मायाख्यया संवृतिमभ्यधत्त ।
ब्रह्माप्यखण्डं बत शून्यसिद्ध्यै
प्रच्छन्नबौद्धोऽयमतः प्रसिद्धः ॥ ५१ ॥

यद्ब्रह्मसूत्रोत्करभास्करं च
प्रकाशयन्तं सकलं स्वगोभिः ।
अचूचुरद् वेदसमूहवाहं
ततो महातस्करमेनमाहुः ॥ ५२ ॥

स्वसूत्रजातस्य विरुद्धभाषी
तद्भाष्यकारोऽहमिति ब्रुवन् यः ।
तं तत्क्षणाद् यो न दिधक्षति स्म
स व्यासरूपो भगवान् क्षमाब्धिः ॥ ५३ ॥

निगमसन्मणिदीपगणोऽभवत्
तदुरुवाग्गणपङ्कनिगूढभाः ।
अविदुषामिति सङ्करताकरः
स किल सङ्कर इत्यभिशुश्रुवे ॥ ५४ ॥

विश्वं मिथ्या विभुरगुणवानात्मनां नास्ति भेदो
दैत्या इत्थं व्यदधत गिरां दिक्षु भूयः प्रसिद्धिम् ।
आनन्दाद्यैर्गुरुगुणगणैः पूरितो वासुदेवो
मन्दम्मन्दं मनसि च सतां हन्त नूनं तिरोऽभूत् ॥ ५५ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
महाकाव्ये आनन्दाङ्किते प्रथमः सर्गः ॥

द्वितीयः सर्गः

विज्ञानभानुमति कालबलेन लीने
दुर्भाष्यसन्तमससन्ततितो जनेऽन्धे ।
मार्गात् सतां स्खलति खिन्नहृदो मुकुन्दं
देवाश्चतुर्मुखमुखाः शरणं प्रजग्मुः ॥ १ ॥

नाथः कलौ त्रियुगहूतिरनुद्बुभूषु-
र्ब्रह्माणमप्यनवतारमनादिदिक्षुः ।
सर्वज्ञमन्यमनवेक्ष्य सकार्यवीर्यं
स्मेराननो भुवनजीवनमाबभाषे ॥ २ ॥

वेदान्तमार्गपरिमार्गणदीनदूना
दैवीः प्रजा विशरणाः करुणापदं नः ।
आनन्दयेः सुमुख भूषितभूमिभागो
रूपान्तरेण मम सद्गुणनिर्णयेन ॥ ३ ॥

आदेशमौलिमणिमुज्ज्वलवर्णमेनं
बद्धाञ्जलिर्मरुदनर्घमधत्त मूर्ध्ना ।
हारावळीमिव हृदा विबुधेन्द्रयाच्ञां
बिभ्रन्निजाननुजिघृक्षुरवातितीर्षत् ॥ ४ ॥

कालः स एव समवर्तत नाम याव-
च्चिन्ताकुलं विविधसाधुकुलं बभूव ।
वेदान्तसन्ततकृतान्तरसं न विद्मः
श्रेयो लभेमहि कथं नु वयं बतेति ॥ ५ ॥

तत्प्रीतये रजतपीठपुराधिवासी
देवो विवेश पुरुषं शुभसूचनाय ।
प्राप्ते महाय महिताय महाजनौघे
कोलाहलेन सकुतूहलिनि प्रवृत्ते ॥ ६ ॥

आविष्टवानकुशलं पुरुषं प्रकृत्या
प्रत्याययन्निह जनान् नितरामनृत्यत् ।
उत्तुङ्गकेतुशिखरे स कृताङ्गहारो
रङ्गान्तरे नट इवाखिलविस्मयात्मा ॥ ७ ॥

आभाष्य सोऽत्र जनतां शपथानुविद्ध-
मुच्चैरिदं वचनमुद्धृतदोर्बभाषे ।
उत्पत्स्यते जगति विश्वजनीनवृत्ति-
र्विश्वज्ञ एव भगवानचिरादिहेति ॥ ८ ॥

सद्वीपवारिनिधिसप्तकभूतधात्र्या
मध्येऽपि कर्मभुवि भारतनामखण्डे ।
काले कलौ सुविमलान्वयलब्धजन्मा
सन्मध्यगेहकुलमौलिमणिर्द्विजोऽभूत् ॥ ९ ॥

वेदाद्रिसद्रजतपीठपुरेश्वराभ्यां
ग्रामो विभूषिततरः शिवरूप्यनामा ।
हेमाद्रिराजविभुराजदिळावृताभ-
स्तस्याभवद् गुरुगुणः खलु मूलभूमिः ॥ १० ॥

रामाधिवेशितहरिस्वसृमौलिमाला-
राजद्विमानगिरिशोभितमध्युवास ।
क्षेत्रं स पाजकपदं त्रिकुलैककेतुः
कं यद् दधाति सततं खलु विश्वपाजात् ॥ ११ ॥

अर्थं कमप्यनवमं पुरुषार्थहेतुं
पुंसां प्रदातुमुचितामुचितस्वरूपाम् ।
कन्यां सुवर्णलसितामिव वेदविद्यां
जग्राह विप्रवृषभप्रतिपादितां सः ॥ १२ ॥

रेमेऽच्छयोपनिषदेव महाविवेको
भक्त्येव शुद्धकरणः परमश्रिताऽलम् ।
मिथ्याभिमानरहितः परयेव मुक्त्या
स्वानन्दसन्ततिकृता स तया द्विजेन्द्रः ॥ १३ ॥

तस्य प्रभोश्चरणयोः कुलदेवताया
भक्तिं बबन्ध निजधर्मरतः स धीरः ।
विज्ञातभारतपुराणमहारहस्यं
यं भट्ट इत्यभिवदन्ति जना विनीतम् ॥ १४ ॥

गोविन्दसुन्दरकथासुधया स नॄणा-
मानन्दयन्न किल केवलमिन्द्रियाणि ।
किन्तु प्रभो रजतपीठपुरे पदाब्जं
श्रीवल्लभस्य भजतामपि दैवतानाम् ॥ १५ ॥

इत्थं हरेर्गुणकथासुधया सुतृप्तो
नैर्गुण्यवादिषु जनेष्वपि साग्रहेषु ।
तत्वे स कालचलधीरतिसंशयालु-
र्धीमान् धिया श्रवणशोधितया प्रदध्यौ ॥ १६ ॥

त्राता य एव नरकात् स हि पुत्रनामा
मुख्यावनं न सुलभं पुरुषादपूर्णात् ।
तस्मात् समस्तविदपत्यमवद्यहीनं
विद्याकराकृति लभेमहि कैरुपायैः ॥ १७ ॥

पूर्वेऽपि कर्दमपराशरपाण्डुमुख्या
यत्सेवया गुणगणाढ्यमपत्यमापुः ।
तं पूर्णषड्गुणतनुं करुणामृताब्धिं
नारायणं कुलपतिं शरणं व्रजेम ॥ १८ ॥

इत्थं विचिन्त्य स विचिन्त्यमनन्यबन्धुः
प्रेष्ठप्रदं रजतपीठपुराधिवासम् ।
भक्त्या भवाब्धिभयभङ्गदया शुभात्मा
भेजे भुजङ्गशयनं द्विषडब्दकालम् ॥ १९ ॥

पत्न्या समं भगवतः स भजन् पदाब्जं
भोगान् लघूनपि पुनर्लघयाञ्चकार ।
दान्तं स्वयं च हृदयं दमयाञ्चकार
स्वच्छं च देहमधिकं विमलीचकार ॥ २० ॥

तीव्रैः पयोव्रतमुखैर्विविधव्रताग्र्यै-
र्जायापती गुणगणार्णवपुत्रकामौ ।
सम्पूर्णपूरुषमतोषयतां नितान्तं
देवैरिताविव पुराऽदितिकाश्यपौ तौ ॥ २१ ॥

नाथस्य भूरिकरुणासुधयाऽभिषिक्तौ
श्रीश्रीधरप्रततिशारशरीरयष्टी ।
भूरिव्रतप्रभवदिव्यसुकान्तिमन्तौ
तौ देहशुद्धिमतिमात्रमथालभेताम् ॥ २२ ॥

कान्ताद्दतौ समुचितेऽथ बभार गर्भं
सा भूसुरेन्द्रदुहिता जगतां हिताय ।
अच्छाम्बरेव रजनी परिपूरिताशा
भाविन्यपास्ततमसं विधुमाद्यपक्षात् ॥ २३ ॥

तं पूर्वपक्षसितबिम्बमिव प्रवृद्धं
यावद् द्विजेन्द्रवनिता सुषुवेऽत्र तावत् ।
अंशेन वायुरवतीर्य स रूप्यपीठे
विष्णुं प्रणम्य भवनं प्रययौ तदीयम् ॥ २४ ॥

सम्पूर्णलक्षणचणं नवराजमान-
द्वारान्तरं परमसुन्दरमन्दिरं तत् ।
राजेव सत्पुरवरं भुवनाधिराजो
निष्कासयन् परमसौ भगवान् विवेश ॥ २५ ॥

सन्तुष्यतां सकलसन्निकरैरसद्भिः
खिद्येत वायुरयमाविरभूत् पृथिव्याम् ।
आख्यानितीव सुरदुन्दुभिमन्द्रनादः
प्राश्रावि कौतुकवशैरिह मानुषैश्च ॥ २६ ॥

नाथं निषेव्य भवनानतिदूरमाप्तः
प्राज्ञो महुप्रकृतदुन्दभिनादपूर्वात् ।
पुत्रोद्भवश्रवणतो महदाप्य सौख्यं
ज्ञानं परोक्षपदमप्यमतेष्टहेतुम् ॥ २७ ॥

आविश्य वेश्म निजनन्दनमिन्दुवक्त्रं
भूयोऽभिनन्द्य स मुकुन्ददयां प्रवन्द्य ।
जातस्य तस्य गुणजातवहस्य जात-
कर्मादिकर्मनिवहं विदधे सुकर्मा ॥ २८ ॥

ज्ञानार्थमेव यदभूदसुदेव एष
यद् वासुदेवपदभक्तिरतः सदाऽसौ ।
तद् वासुदेवपदमन्ववदन् सुरेन्द्रा-
स्तातेन यन्निगदितं सुतनामकर्त्रा ॥ २९ ॥

पातुं पयांसि शिशवे किल गोप्रदोऽस्मै
पूर्वालयः स्वसुतसूनुतया प्रजातः ।
निर्वाणहेतुमलभिष्ट परात्मविद्यां
दानं ध्रुवं फलति पात्रगुणानुकूल्यात् ॥ ३० ॥

अत्रस्तमेव सततं परिफुल्लचक्षुः
कान्त्या विडम्बितनवेन्दु जगत्यनर्घम् ।
तत् पुत्ररत्नमुपगृह्य कदाचिदाप्तः
स्वस्वामिने बुध उपायनमार्पयत् सः ॥ ३१ ॥

नत्वा हरिं रजतपीठपुरालयं तं
बालस्य सम्पदमनापदमर्थयित्वा ।
साकं सुतेन परिवारजनान्वितोऽसौ
प्रायान्निशीथसमये निजमेव धाम ॥ ३२ ॥

दोषेयुषां सममनेन वनेऽतिभीमे
तत्क्रीडितग्रह इहैकतमं तुतोद ।
उद्भ्रान्तरक्तमवलोक्य तमभ्यधायि
केनाप्यहो न शिशुतुत् कथमेष इत्थम् ॥ ३३ ॥

आविश्य पूरुषमुवाच महाग्रहोऽसा-
वस्मद्विहारसमयोपगतान् समस्तान् ।
यच्छक्तिगुप्तिरहितानलमस्मि हन्तुं
लोकेश्वरः स बत बालतमः किलेति ॥ ३४ ॥

स्तन्येन बालमनुतोष्य मुहुः स्वधाम्नो
माता कदाचन ययौ विरहासहाऽपि ।
विश्वस्य विश्वपरिपालकपालनाय
कन्यां निजामनुगुणां किल भीरुरेषा ॥ ३५ ॥

सा बालकं प्ररुदितं परिसान्त्वयन्ती
मुग्धाक्षरेण वचसाऽनुनिनाय मुग्धा ।
मा तात तात सुमुखेति पुनः प्ररोदी-
र्माता तनोति रुचितं त्वरितं तवेति ॥ ३६ ॥

रोदे क्रियासमभिहारत एव वृत्ते
पोतस्य मातरि चिरादपि नाऽगतायाम् ।
जग्राह बालमथ चैक्षत मातृमार्गं
साऽपि क्रियासमभिहारत एव बाला ॥ ३७ ॥

कर्तव्यमौढ्यमभिपद्य निरूप्य सा तं
प्राभोजयत् खलु कुलस्थकुलं प्रपक्वम् ।
शीतं पयोऽपि सततं परिपाययन्ती
यस्योष्णरोगमतिवेलमशङ्कताम्बा ॥ ३८ ॥

नूनं पिपासुरतिरोदिति हन्त बालो
धिङ् मां दयाविरहितां परकृत्यसक्ताम् ।
इत्याकुला गृहमुपेत्य तदा प्रसन्नं
पूर्णोदरं सुतमवैक्षत विप्रपत्नी ॥ ३९ ॥

पृष्ट्वाऽवगम्य सकलं च ततः प्रवृत्तं
यूनां च दुस्सहमिदं शिशुनोपभुक्तम् ।
इत्थं विचिन्त्य तनयां बहु भर्त्सयन्त्या
भीतं तयोत कुपितं मनसाऽनुतप्तम् ॥ ४० ॥

आरोग्यशालिनि पुरेव तदाऽपि पुत्रे
विस्मेरतामुपजगाम जनन्यमुष्य ।
यस्य त्रिलोकजननी जननी विषेऽपि
पीते न विस्मयमवाप समस्तशक्तेः ॥ ४१ ॥

स्तन्यं मुहुः किल ददौ जननी गृहीत्वा
क्षेमाय तं किल दधज्जनको जजाप ।
अन्यो जनोऽपि किल लाळयति स्म किन्तु
सर्वोऽपि तन्मुखसुहासरसायनोत्कः ॥ ४२ ॥

देवादिसद्भिरनुपालितयाऽऽदरेण
देव्याऽऽत्मनेव विलसत्पदया नितान्तम् ।
अव्यक्तया प्रथमतो वदनेऽस्य वाण्या
शालीनयेव भुवनार्चितया विजह्रे ॥ ४३ ॥

प्राग् रिङ्गणं स्वयमथ स्थितिमेष चक्रे
पश्चाद् गतिं परिचयेन किल क्रमेण ।
विश्वस्य चेष्टितमहो यदनुग्रहेण
सर्वं तदस्य पवनस्य विडम्बनं हि ॥ ४४ ॥

पुच्छान्तमच्छमवलम्ब्य कदाचिदेष
प्रातर्व्रजाद् व्रजत एव निजर्षभस्य ।
प्रायात् प्रियस्य सहसा स्वजनैरदृष्टो
नानावनेषु चरतश्चरतस्तृणानि ॥ ४५ ॥

उत्तुङ्गशृङ्गलसितस्य महिष्ठमूर्तेः
पादावृतावनितळस्य सुरन्ध्रकस्य ।
आश्रित्य तस्य शुशुभेऽवयवैकदेशं
बालो दिवाकर इवोदयपर्वतस्य ॥ ४६ ॥

लीलां करोति नु गृहान्तरगो नु बालः
कूपान्तरे नु पतितः प्रकृतिस्वतन्त्रः ।
इत्थं विचिन्त्य स मुहुः स्वजनो विमृग्य
हन्तानवेक्ष्य तनयं हृदि तापमाप ॥ ४७ ॥

बालस्य बालपरिलम्बनगोचरं तद्
व्यश्ववस्यतापि वचनं वनगोचरोक्तम् ।
यत् सायमैक्षत जनः शिशुमाव्रजन्त-
मेकाब्दकं वृषभबालकृतावलम्बम् ॥ ४८ ॥

चिन्तामणीन्द्रमिव चिन्तितदं दरिद्रो
विज्ञानमार्गमिव विष्णुपरं मुमुक्षुः ।
नष्टं च नन्दनमिति स्वजनोऽस्य लब्ध्वा
नाथस्य तस्य तमनुग्रहमेव मेने ॥ ४९ ॥

लीलावसानसमये सहसा कदाचि-
दार्योऽमुनाऽभ्यवहृतिं प्रति चोद्यमानः ।
रोद्धैष नोऽस्ति धनिको वृषविक्रयीति
प्रोवाच नन्दनमुखेन्दुमवेक्ष्य मन्दम् ॥ ५० ॥

लीलाकरेण स करेण सुकोमलेन
बीजान्तराणि किल कानिचिदाशु तस्मै ।
स्मित्वाऽर्भकोऽभिमतनिष्कपदे यदाऽदा-
दादत्त तानि धनिको बहुमानपूर्वम् ॥ ५१ ॥

लब्धं सुतादिति वदन् द्विजपुङ्गवेन
कालान्तरे निजधने प्रतिदित्सितेऽपि ।
साक्षादमानवनवाकृतितः स लेभे
बीजच्छलेन पुरुषार्थमहो विशिष्टम् ॥ ५२ ॥

वासुदेवमिह वासुदेवता-
सत्कलामभिननन्द तं जनः ।
वासुदेवमिति वासुदेवस-
न्नामकं विविधलीलमर्भकम् ॥ ५३ ॥

इति विहरति मह्यां विष्णुदासेऽपि गूढे
समजनि सुजनानां चित्तमानन्दपूर्णम् ।
उदयति घनमालालीनभानौ च भानौ
ननु जननयनाब्जैर्लभ्यतेऽलं विकासः ॥ ५४ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते द्वितीयोऽध्यायः ॥

तृतीयः सर्गः

अथ कदाचन सुन्दरनन्दन-
स्मितमुखेन्दुदृशां दयितौ नृणाम् ।
महमतो निजबन्धुमुदे मुदा
प्रययतुः स्वजनैः सह दम्पती ॥ १ ॥

स्वजनतापगमागमसङ्गम-
प्रतिसभाजितपूर्वकसम्भ्रमे ।
अविदुषी जननीति स बालकः
शरणतो रणतो निरगान्नृभिः ॥ २ ॥

क्व नु यियासिसि तात न साम्प्रतं
स्वजनसन्त्यजनं तव साम्प्रतम् ।
इति विभुः पथिकैरुदितो व्रजन्
स्मितमनाकुलमुत्तरमातनोत् ॥ ३ ॥

त्वरितमेत्य स काननदेवता-
सदनमत्र ननाम रमापतिम् ।
अपि ततः प्रगतो लघु नाळिके-
र्युपपदान्तरसद्मगतं च तम् ॥ ४ ॥

नळिननाभनिभालनसम्मदा-
गमविकस्वरभास्वरलोचनः ।
जनमनोनयनाम्बुजभास्करो
रजतपीठपुरं प्रययावसौ ॥ ५ ॥

सुहयमेधगणातिशयालवो
हरिनमस्कृतयः सुकृता इमाः ।
इति सुरैरपि भूसुरमण्डलैः
समनमत् स सविस्मयमीक्षितः ॥ ६ ॥

न हि हरिं सततं न नमत्यसौ
नच न पश्यति नापि न वन्दते ।
अपि तथेति विधाय विशेषतः
स ननु साधुजनान् समशिक्षयत् ॥ ७ ॥

अनवलोक्य सुतं सुतवत्सलो
मृगयते स्म महीसुरपुङ्गवः ।
मुहुरपृच्छदमुष्य गतिं नरान्
पथिपथि प्रगतोऽनुपदं द्रुतम् ॥ ८ ॥

जनसदागतिसूचितवर्त्मना
प्रतिपदं व्रजता परया तृषा ।
द्विजमहामधुपेन मनोहरं
स्मितमलाभि सुताननवारिजम् ॥ ९ ॥

विरहदूनतयोद्गमनोन्मुखं
न्यरुणदश्रु पुरा स ययोर्दृशोः ।
अथ तयोः प्रमदोत्थितमप्यदः
प्रतिनिरुध्य गिरं गुरुरब्रवीत् ॥ १० ॥

अयि सुतेदमुदाहर तत्वतो
ननु समागतवानसि साम्प्रतम् ।
स्वजनतारहितस्य तु कोऽत्र ते
सहचरोऽर्भक दीर्घतमे पथि ॥ ११ ॥

जनकवाचमिमामवधारयन्
कळमुदाहरदम्बुरुहेक्षणः ।
स्वपदमाव्रजतो व्रजतोऽप्यतो
ननु सखा मम काननगो विभुः ॥ १२ ॥

तदितरायतनात्तु यदाऽगमं
कृतरतिः खलु तत्र हरिः सखा ।
अहमिहापि महेन्द्रदिगालयं
प्रणतवानुत यावदधीश्वरम् ॥ १३ ॥

अपि ततोऽहमुपेत्य सहामुना
भगवतेऽत्र सते प्रणतिं व्यधाम् ।
इति निगद्य विभाति शिशुः स्म वि-
स्मितसभाजनचीर्णसभाजनः ॥ १४ ॥

विरहितस्वजनं चरणप्रियं
विविधभूतभयङ्करवर्त्मनि ।
अयि कृपालय पालय बालकं
लघुशुभस्य ममेत्यनमद् द्विजः ॥ १५ ॥

तमुपगृह्य सुतं सुतपोनिधि-
र्गृहमसौ गृहिणीसहितो ययौ ।
उदयतीति हि बालदिवाकरे
स्मितमभूत् सुजनाननवारिजम् ॥ १६ ॥

वरविमानगिरावपि चण्डिका
शिशुमहो जननी तमलाळयत् ।
अपरथा परितुष्टमनाः कथं
चिरमिहैष वसेद् विसहायकः ॥ १७ ॥

सकलशब्दमयी च सरस्वती
सततमानमति स्वयमेव यम् ।
द्विजवरोऽथ कदाचन मातृकाः
किल सुतं परिचाययति स्म तम् ॥ १८ ॥

लिपिकुलं ननु तात गते दिने
लिखितमेव पुनर्लिखितं कुतः ।
इति निजप्रतिभागुणभावितं
हरिपदस्य वचस्तमनन्दयत् ॥ १९ ॥

शिशुरसौ प्रतिभाम्बुधिरित्यलं
जनमनोवचनग्रहपीडना ।
न भवतादिति तं विजनस्थले
स्वतनयं समशिक्षयदेषकः ॥ २० ॥

महवता स्वजनेन समीरित-
स्वजननीसहितेन कदाचन ।
रुचिरवाचनयाऽर्चितवाक्छ्रिया
प्रतिययेे प्रभुणा घृतवल्लचपि ॥ २१ ॥

परिषदा नितरां परिवारितः
शिवपदः किल धौतपटोद्भवः ।
इह कथां कथयन् ददृशे ततः
पृथुधिया पृथुकाकृतिनाऽमुना ॥ २२ ॥

इदमुवाच विचारविचक्षणः
शुचि वचः शनकैः स जनान्तरे ।
अपरथा कथितं कथक त्वया
ननु मतान्महतामिति सस्मितम् ॥ २३ ॥

अगणयन्न शिवं जनता तदा
सवचने वसुदेवसुताह्वये ।
मुखरमिच्छति को मृगधूर्तकं
प्रकृतहुङ्कृतसिंहशिशौ सति ॥ २४ ॥

अथ कथं कथयेति तदा जने
गदितवत्युचितार्थमुदाहरन् ।
स समलाळ्यत विस्मयिभिर्नरै-
रपि सुरैर्विजयाङ्कुरपूजकैः ॥ २५ ॥

स जननीसहितो जनकं गृहे
प्रगतवांस्तमुदन्तमवेदयत् ।
निगद तात शिवः कथकः स किं
वितथगीरथवाऽहमितीरयन् ॥ २६ ॥

ननु सुतावितथं कथितं त्वये-
त्यमुमुदीर्य सविस्मयमस्मरत् ।
प्रकृतितः कृतिता खलु मे शिशोः
मदधिनाथदयोदयजेत्यसौ ॥ २७ ॥

कथयतां प्रथमे कथयत्यलं
स्वजनके जनसङ्घवृते कथाम् ।
सकललोकमनोनयनोत्सव-
श्चतुरधीः स कदाचिदवाचयत् ॥ २८ ॥

विविधशाखिपदार्थनिवेदने
लिकुचनाम्नि तदाऽनुदितार्थके ।
किमिति तात तदर्थमवर्णयन्
कथयसीति शनैरयमब्रवीत् ॥ २९ ॥

अवदतीति पितर्यपि चोदिते
प्रतिबुभुत्सुषु तत्र जनेष्वपि ।
अयमुदीर्य तदर्थमवाप्तवान्
परिषदो ह्यसमानसमाननाम् ॥ ३० ॥

बहुविधैश्चरितैरिति चारुभिः
सकललोककुतूहलकारिणम् ।
द्विजवरेण वयस्युचिते स्थितं
तमुपनेतुमनेन दधे मनः ॥ ३१ ॥

समुचितग्रहयोगगुणान्वितं
समवधार्य मुहूर्तमदूषणम् ।
प्रणयबन्धुरबान्धववानसौ
द्विजकुलाकुलमुत्सवमातनोत् ॥ ३२ ॥

विविधवेदतया विजिहीर्षवो
वदनरङ्गपदेऽस्य चिराय याः ।
सुरवरप्रमदा अपि सप्रिया
अभिननन्दुरहो वियतो महम् ॥ ३३ ॥

विहितसाधनसाधितसत्क्रियो
ज्वलनमुज्ज्वलधीर्ज्वलयन्नयम् ।
उपनिनाय सुतं सुकुमारकं
कुशलिनं कुशलीकृतशीर्षकम् ॥ ३४ ॥

परिचराग्निगुरू चरितव्रतः
सुचरणः पठ साधु सदागमान् ।
इति गुरोस्त्रिजगद्गुरुशिक्षणे
स्फुटमहासि सुरैः कृतसाक्षिभिः ॥ ३५ ॥

जितकुमारगुणं सुकुमारकं
निजकुमारमवेक्ष्य निरन्तरम् ।
समुचिताचरणे चतुरं स्वतः
क्षितिसुरो मुदमायत शिक्षयन् ॥ ३६ ॥

सपटखण्डमकिञ्चनवत् क्वचित्
स्वविभवानुचितं चरणादिकम् ।
भुवनभर्तुरहो स्वनिगूहनं
सुरसभासु कुतूहलमातनोत् ॥ ३७ ॥

अविरळैर्गरळोष्मभिराकुली-
कृतसमस्तजनो विचचार यः ।
क्वचिदमुं निजिघांसुरशान्तिमा-
नुपससर्प स सर्पमयोऽसुरः ॥ ३८ ॥

त्वरितमुद्यतविस्तृतमस्तकः
प्रतिददंश यदैनमविक्षतम् ।
प्रभुपदारुणचारुतराङ्गुली-
विहृतिपिष्टतनुः प्रतताम सः ॥ ३९ ॥

गरुडतुण्डमिव प्रतिपन्नवान्
द्विजकुमारपदं स ममार च ।
समुचितं चरितं महतामिदं
सुमनसो मनसेष्टमपूजयन् ॥ ४० ॥

गिरिशगुर्वमरेन्द्रमुखैश्च य-
च्चरणरेणुरधारि सुरेश्वरैः ।
क्षितिसुराङ्घ्र्यभिवन्दनपूर्वकं
स विदधेऽध्ययनं छलमानुषः ॥ ४१ ॥

करतळे खलु कन्दुकवत् सदा
सकलया कलया सह विद्यया ।
अरिधरेण समं स्फुरितं गुरो-
र्मनसि तस्य विडम्बयतो जनान् ॥ ४२ ॥

अनधिकैरधिकैश्च वयस्यथो
बहुभिरध्ययनोपरमान्तरे ।
अनिकटे वटुभिः पटुभिर्गुरोः
स विजहार सुखी सखिभिः समम् ॥ ४३ ॥

पदमुदीर्य जवेन यियासितं
द्रुतसखिष्वभवत् स पुरस्सरः ।
अयमयत्नतयेति न विस्मयो
ननु मनोजवजित् पवनोऽसकौ ॥ ४४ ॥

प्लवनतेजसि हन्त न केवलं
विजितवान् स तदा सकलान् जनान् ।
प्रभुनिदेशकरो हनुमत्तनौ
ननु जिगाय स वालिसुतादिकान् ॥ ४५ ॥

जलविहारपराजयिभिः स्पृधा
सखिभिरीरितवारिपरिश्रितम् ।
वदनमाकुललोचनमादधे
स्मितममुष्य हि कञ्चन विभ्रमम् ॥ ४६ ॥

स शनकैर्बलिनोऽयुगपद् गतान्
प्रविहृतेषु सखीन् निरपातयत् ।
अशनकैर्युगपत् प्रकृताहवान्
सहसितो द्विजसूनुरयत्नवान् ॥ ४७ ॥

ग्रहणनिग्रहणे ग्रहणे दृढे
गुरुभरोद्धरणादिविधौ पटौ ।
इह विभावुपचारधिया नृणा-
मृतमयं ननु भीम इतीरितम् ॥ ४८ ॥

विहरतीति पठत्यपि न स्फुटं
स्वगृहगामिनि चाद्भुतमायति ।
परितुतोष न तत्र जगद्गुरौ
स किल पूगवनान्वयजो द्विजः ॥ ४९ ॥

अथ कदाचन सोऽध्ययनान्तरे
तमवदत् कुपितोऽन्यमनस्विनम् ।
पठसि नो शठ ते सखिभिः समं
किमिति नित्यमुदासितधीरिति ॥ ५० ॥

गुणनिका चरणादिकगोचरा
न मम हृद्दयितेत्युदितेऽमुना ।
वद विशारदवाद यथेप्सितं
त्वमुपरीत्यवदद् धरणीसुरः ॥ ५१ ॥

सकललक्षणशिक्षणमूलभूः
श्रुतिसमामननं स्खलनोज्झितम् ।
न खलु केवलमस्य गुरोर्व्यधात्
सुमनसामपि तत्र कुतूहलम् ॥ ५२ ॥

प्रियवयस्यशिरोगुरुवेदना-
मशमयत् सहजामपि दुस्सहाम् ।
स विपिने विजने मुखवायुना
श्रवणगोचरितेन कदाचन ॥ ५३ ॥

अधिगतोपनिषच्च सकृच्छ्रुता
प्रकटभागवतीति न विस्मयः ।
अधिगता ननु जात्वपि नश्रुताः
प्रतिभया श्रुतयः शतशोऽमुना ॥ ५४ ॥

साक्षादथोपनिषदो विभुरैतरेय्याः
पाठच्छलेन विजनेऽर्थरसं ब्रुवाणः ।
अध्यापकाय विततार विमोक्षबीजं
गोविन्दभक्तिमुचितां गुरुदक्षणां सः ॥ ५५ ॥

अयि स्वामिन् दुष्टान् दमयदमय स्पष्टमचिरात्
गुणान् गूढान् विष्णोः कथयकथय स्वान् प्रमदयन् ।
तदाऽनन्दं तन्वन्निति सुमनसां सोऽनुसरता-
मनुज्ञामादत्त त्रिभुवनगुरुर्ब्राह्मणगुरोः ॥ ५६ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते तृतीयः सर्गः ॥

चतुर्थः सर्गः

अथैष सल्लोकदयासुधार्द्रया
सदागमस्तेननिरासकामया ।
रमावरावासभुवा विशारदो
विशालयाऽचिन्तयदात्मनो धिया ॥ १ ॥

अनन्यसङ्गाद् गुणसङ्गिता हरे-
र्जनस्य मानं तु विशिष्टचेष्टितम् ।
असङ्गमस्मात् प्रकटीकरोम्यहं
निजं भजन् पारमहंस्यमाश्रमम् ॥ २ ॥

मम प्रभोर्नापरथा हि शोभते
द्विषत्सु विष्णुं यददण्डधारणम् ।
हरिस्वसा नन्वचिरादसद्भिदे
भवेदतो नास्मि च दण्डधारकः ॥ ३ ॥

विचिन्तयन्नित्थमनन्तचिन्तकः
समस्तसंन्यासनिबद्धनिश्चयः ।
असावनुज्ञार्थमथानमद्गुरुं
समस्तसंव्यापिनमात्मदायगम् ॥ ४ ॥

निजे जने किं नमसीति पृच्छति
ब्रुवन् स्ववस्तुप्रणतिं व्यधामिति ।
गुरोः किलान्वेषणवान् जगद्गुरु-
स्तदाजगामाखिललोकशिक्षकः ॥ ५ ॥

यतिर्यतात्मा भुवि कश्चनाभवद्
विभूषणो भूरिविरक्तिभूषणः ।
न नाममात्राच्छुचिमर्थतोऽपि यं
जनोऽच्युतप्रेक्षमुदाहरत् स्फुटम् ॥ ६ ॥

पुरैष कृष्णाकरसिद्धशुद्धिमद्-
वरान्नभुक्त्या किल पाण्डवालये ।
विशोधितात्मा मधुकृत्प्रवृत्तिमान्
चचार कांश्चित् परिवत्सरान् मुदा ॥ ७ ॥

अभूत् कुशास्त्राभ्यसनं न पातकं
क्रमागताद् विप्रतिसारतो यतेः ।
यथा कुशस्त्राध्यसनं मुरद्विषः
पदाम्बुजे व्याधवरस्य गर्हितम् ॥ ८ ॥

विनीतमाम्नायशिरोविशारदं
सदैव तत्वं प्रबुभुत्सुमादरात् ।
गुरुर्विदित्वोपनतां निजां मृतिं
कदाचिदूचे तमुपह्वरे गिरम् ॥ ९ ॥

अहं स्वयं ब्रह्म न किञ्चिदस्ति मत्-
परं विजृम्भेत यदा स्फुटं चितिः ।
इतीह मायासमयोपपादितं
निरन्वयात् सुव्रत मा स्म विश्वसीः ॥ १० ॥

यदेतदात्मैक्यमुपास्तिचोदितं
न मे गुरोरप्यपरोक्षतां गतम् ।
पुरातनानामपि सौम्य कुत्रचित्
ततो मुकुन्दं भज संविदे मुदा ॥ ११ ॥

इतीदमादिश्य वचो वचस्विनि
स्वके गुरौ लोकमथान्यमीयुषि ।
असेवताऽलोच्य मुहुर्गुरोर्गिरं
स रूप्यपीठालयमिन्दिरावरम् ॥ १२ ॥

सुभक्तिना तेन स भक्तवत्सलो
निषेवितस्तत्र परं बुभुत्सुना ।
भविष्यतः शिष्यवराद्धि विद्धि मा-
मिति प्रविष्टः पुरुषं तमभ्यधात् ॥ १३ ॥

प्रतीक्षमाणं तमनुग्रहं मुदा
निषेवमाणं पुनरम्बुजेक्षणम् ।
सतां गुरुः कारणमानुषाकृति-
र्यतिं प्रशान्तं तमुपाससाद सः ॥ १४ ॥

सुतं यतीन्द्रानुचरं विरागिणं
निशम्य संन्यासनिषण्णमानसम् ।
सुवत्सलौ रूप्यतळालयस्थितं
वियोगतान्तौ पितरौ समीयतुः ॥ १५ ॥

वराश्रमस्ते जरतोरनाथयो-
र्न जीवतोः स्यादयि नन्दनावयोः ।
सयाचनं वाक्यमुदीर्य ताविदं
परीत्य पुत्राय नतिं वितेनतुः ॥ १६ ॥

नतिर्न शुश्रूषुजनाय शस्यते
नतं भवद्भ्यां स्फुटमत्र साम्प्रतम् ।
अहो विधात्रा स्वयमेव दापिता
तदभ्यनुज्ञेति जगाद स प्रभुः ॥ १७ ॥

अनुत्तरज्ञः स तमर्थयन् पुन-
र्यतीन्द्रमानम्य गतः प्रियायुतः ।
गृहे वसन् कल्पसमान् क्षणान् नयन्
सुताननेन्दोरनिशं ततोऽस्मरत् ॥ १८ ॥

स चिन्तयन् पुत्रमनोरथं शुचा
पुनश्च तीर्त्वोपगतो महानदीम् ।
यतीश्वरानुव्रतमात्मनन्दनं
तमैक्षत ग्रामवरे मठान्तरे ॥ १९ ॥

स जातकोपाकुलितो धरासुरो
महात्मनां लङ्घनभीरुरप्यलम् ।
सुतस्य कौपीनधृतौ हि साहस-
प्रतिश्रवो मे दृढ इत्यभाषत ॥ २० ॥

क्षणेन कौपीनधरो निजं पटं
विदार्य हे तात कुरुष्व साहसम् ।
इतीममुक्त्वा प्रभुरब्रवीत् पुनः
शुभान्तरायं न भवांश्चरेदिति ॥ २१ ॥

न पुत्र पित्रोरवनं विना शुभं
वदन्ति सन्तो ननु तौ सुतौ मृतौ ।
निवर्तमाने न हि पालकोऽस्ति नौ
त्वयीति वक्तारमिमं सुतोऽब्रवीत् ॥ २२ ॥

यदा विरक्तः पुरुषः प्रजायते
तदैव संन्यासविधिः श्रुतौ श्रुतः ।
न सङ्गहीनोऽपि परिव्रजामि वा-
महं तु शुश्रूषुमकल्पयन्निति ॥ २३ ॥

बहुश्रुतत्वाद् यदि तत् सहे बला-
न्न सा सवित्री विरहं सहेत ते ।
इति द्विजेनाभिहितेऽनमत् स तं
भवाननुज्ञां प्रददात्विति ब्रुवन् ॥ २४ ॥

विचिन्त्य विद्वान् स निरुत्तरीकृत-
स्तथाऽस्तु माताऽनुवदेद् यदीति तम् ।
उदीर्य कृच्छ्रादुपगम्य मन्दिरं
प्रियासकाशे तमुदन्तमब्रवीत् ॥ २५ ॥

निशाचरारेरिव लक्ष्मणः पुरा
वृकोदरस्येव सुरेन्द्रनन्दनः ।
गदोऽथ शौरेरिव कर्मकृत् प्रियः
सुभक्तिमान् विश्वविदोऽनुजोऽभवत् ॥ २६ ॥

कदाचिदाप्यालयबुद्धिरालयं
निवेदयन् पालकमेतमेतयोः ।
दृढस्वसंन्यासनिषेधनिश्चयां
धवानुमत्येदमुवाच मातरम् ॥ २७ ॥

वराश्रमाप्तिं मम संवदस्व मां
कदाचिदप्यम्ब यदीच्छसीक्षितुम् ।
यदन्यथा देशमिमं परित्यज-
न्न जातु दृष्टेर्विषयो भवामि वः ॥ २८ ॥

इति ब्रुवाणे तनये कदाचि-
दप्यदर्शनं तस्य मृतेर्निदर्शनम् ।
विचिन्त्य पर्याकुलिता चिकीर्षितं
सुतस्य कृच्छ्रान्यरुणन्न सा शुभा ॥ २९ ॥

अथोपगम्यैष गुरुं जगद्गुरुः
प्रसाद्य तं देववरप्रसादितः ।
सदा समस्ताश्रमभाक् सुरेश्वरो
विशेषतः खल्वभजद् वराश्रमम् ॥ ३० ॥

क्रियाकलापं सकलं स कालवित्
विधानमार्गेण विधाय केवलम् ।
सदा प्रसन्नस्य हरेः प्रसत्तये
मुहुः समस्तन्यसनं समभ्यधात् ॥ ३१ ॥

अनन्तमात्रान्तमुदाहरन्ति यं
त्रिमात्रपूर्वं प्रणवोच्चयं बुधाः ।
तदाऽभवद् भाविचतुर्मुखाकृति-
र्जपाधिकारी यतिरस्य सूचितः ॥ ३२ ॥

गुणानुरूपोन्नति पूर्णबोध इ-
त्यमुष्य नाम द्विजवृन्दवन्दितः ।
उदाहरद् भूरियशा हि केवलं
न मन्त्रवर्णः स च मन्त्रवर्णकः ॥ ३३ ॥

निरङ्गरागं मुखरागवर्जितं
विभूषणं विष्टपभूषणायितम् ।
अमुं धृताषाढमवेक्ष्य मेनिरे
स्वभावशोभाऽनुपमेति जन्तवः ॥ ३४ ॥

भुजङ्गभूतेशविहङ्गपादिकैः
प्रवन्दितः सावसरप्रतीक्षणैः ।
ननाम सोऽयं गुरुपूर्वकान् यती-
नहो महीयो महतां विडम्बनम् ॥ ३५ ॥

वराश्रमाचारविशेषशिक्षणं
विधित्सुरस्याऽचरितं निशामयन् ।
विशेषशिक्षां स्वयमाप्य धीरधी-
र्यतीश्वरो विस्मयमायताऽन्तरम् ॥ ३६ ॥

स रूप्यपीठालयवासिने यदा
ननाम नाथाय महामतिर्मुदा ।
तदाऽमुनाऽग्राहि नरप्रवेशिना
भुजे भुजेनाशु भुजङ्गशायिना ॥ ३७ ॥

चिरात् सुतत्वं प्रबुभुत्सुना त्वया
निषेवणं मे यदकारि तत्फलम् ।
इमं ददामीत्यभिधाय सोऽमुना
तदा प्रणीय प्रददेऽच्युतात्मने ॥ ३८ ॥

अनुग्रहं तं प्रतिगृह्य साग्रहं
मुदाऽऽत्मनाऽऽप्तां कृतकृत्यतां स्मरन् ।
अभूदसङ्गोऽपि स तत्सुसङ्गवा-
नसङ्गभूषा ननु साधुसङ्गिता ॥ ३९ ॥

यियासति स्वस्तटिनीं मुहुर्मुहु-
र्नमत्यनुज्ञार्थिनि भूरिचेतसि ।
तमस्मरत् स्वामिनमेव दूनधी-
र्गुरुर्भविष्यद्विरहाग्निशङ्कया ॥ ४० ॥

इतस्तृतीये दिवसे द्युनिम्नगा
त्वदर्थमास्माकतटाकमाव्रजेत् ।
अतो न याया इति तं तदाऽवदत्
प्रविश्य कश्चित् करुणाकरो हरिः ॥ ४१ ॥

तदाज्ञयोपागतजाह्नवीजले
जनोऽत्र सस्नौ सह पूर्णबुद्धिना ।
ततः परं द्वादशवत्सरान्तरे
सदाऽऽव्रजेत् सा तदनुग्रहाङ्किनी ॥ ४२ ॥

गते दिनानां दशके समासके
वराश्रमं प्राप्य सपत्रलम्बनम् ।
जिगाय जैत्रान् बहुतर्ककर्कशान्
स वासुदेवाह्वयपण्डितादिकान् ॥ ४३ ॥

गुरोः स्वशिष्यं चतुरं चिकीर्षतः
प्रचोदनाच्छ्रोतुमिहोपचक्रमे ।
अथेष्टसिद्धिश्छलजातिवारिधि-
र्निरादरेणापि महात्मनाऽमुना ॥ ४४ ॥

तदाद्यपद्यस्थमवद्यमण्डलं
यदाऽवदत् षोडशकद्वयात्मकम् ।
उपर्यपास्तं तदिति ब्रुवत्यसौ
गुरौ तमूचे प्रणिगद्यतामिति ॥ ४५ ॥

भवत्प्रवक्तृत्वसमर्थता न मे
सकोपमित्थं वदति व्रतीश्वरे ।
अपीह मायासमये पटौ नृणां
बभूव तद्दूषणसंशयाङ्कुरः ॥ ४६ ॥

बुधोऽभिधानं श्रवणं बुधेतरो
ध्रुवं विदध्याद् विमुमुक्षुरात्मनः ।
यतिर्विशेषादिति लोकचोदनात्
प्रवक्ति मायासमयं स्म पूर्णधीः ॥ ४७ ॥

अखण्डितोपन्यसनं विसंशयं
ससम्प्रदायं प्रवचो दृढोत्तरम् ।
समागमन् श्रोतुममुष्य साग्रहा
जनाः श्रुताढ्याश्चतुरा बुभूषवः ॥ ४८ ॥

गुरोरुपान्ते श्रवणे रतैर्द्विजैः
स पञ्चषैर्भागवते कदाचन ।
बहुप्रकारे लिखितेऽपि वाचिते
प्रकारमेकं प्रभुरभ्यधाद् दृढम् ॥ ४९ ॥

परप्रकारेष्वपि सम्भवत्सु ते
विनिर्णयोऽस्मिन् कथमित्युदीरिते ।
मुकुन्दबोधेन महाहृदब्रवीत्
प्रकारमेनं भगवत्कृतं स्फुटम् ॥ ५० ॥

निगद्यतां गद्यमिहैव पञ्चमे
जगद्गुरोर्वेत्थ कृतिस्थितिं यदि ।
इति ब्रुवाणे यतिसत्तमे स्वयं
तदुक्तमार्गेण जगाद भूरिहृत् ॥ ५१ ॥

अशेषशिष्यैश्च तदाज्ञया तदा
परीक्षणायैक्षि समस्तपुस्तकम् ।
स तत्र हन्तैकतमे स्थितं त्यजन्
न तावदध्यायनिकायमभ्यधात् ॥ ५२ ॥

अत्र जन्मनि न यत् पठितं ते
जैत्र भाति कथमित्यमुनोक्ते ।
पूर्वजन्मसु हि वेद पुरेदं
सर्वमित्यमितबुद्धिरुवाच ॥ ५३ ॥

इति बहुविधविश्वाश्चर्यचित्तप्रवृत्ते-
र्जगति विततिमापन्नूतनाऽप्यस्य कीर्तिः ।
क्षपित-तत-तमस्का भास्करीव प्रभाऽलं
सुजनकुमुदवृन्दानन्ददा चन्द्रिकेव ॥ ५४ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते चतुर्थः सर्गः ॥

पञ्चमः सर्गः

वेदान्तविद्यानिजराज्यपालने
सङ्कल्प्यमानो गुरुणा गरीयसि ।
अदभ्रचेता अभिषिच्यते पुरा
स वारिभिर्वारिजपूरितैरथ ॥ १ ॥

आनन्दरूपस्य परस्य पात्रधी-
रानन्दसन्दायिसुशास्त्रकृत् स यत् ।
आनन्दतीर्थेति पदं गुरूदितं
बभूव तस्यात्यनुरूपरूपकम् ॥ २ ॥

कदाचिदत्रोपययौ यतिः सखा
गोविन्दबुद्धेर्बहुशिष्यसंवृतः ।
अमुष्य शिष्या अनुमानशिक्षिता
स्तदाऽजिगीषन् गुरुबुद्धिमुद्धताः ॥ ३ ॥

भिदा सुसाध्येत्यनुमानमत्र तैः
प्रायुज्यताऽशु प्रतिपक्षभीषणम् ।
अखण्डयद् व्यक्तमखण्डधीरिदं
स पक्षदक्षः फणिनं विराडिव ॥ ४ ॥

अथापि मिथ्या विमतं मतत्वतो
विवादनिर्मुक्तवदित्यवादि तैः ।
अनेन सत्यं विमतं मतत्वतो
यथा घटादीत्यनुमा न्यगद्यत ॥ ५ ॥

हेतोरतिव्याप्तिरवादि तै-
र्यदा सकौतुकैस्तूर्णमसावविस्मयः ।
न शुक्तिरूप्यादि मतं यदन्यथा
मतं तदित्यादि वदन् जिगाय तान् ॥ ६ ॥

तत्त्वेऽप्यतत्त्वे विमतेऽनुमां वदन्
तदप्रतिष्ठां प्रतिपादुकः स्वयम् ।
विजित्य विश्वान् विदुषां सभास्वसौ
जगाम नाम्नाऽप्यनुमानतीर्थताम् ॥ ७ ॥

समस्तवादीन्द्रगजप्रभञ्जद-
श्चरन्नवन्यां प्रतिपक्षकाङ्क्षया ।
वेदद्विषां यः प्रथमः समाययौ
स वादिसिंहोऽत्र सबुद्धिसागरः ॥ ८ ॥

तस्योरुदुर्गर्ववतो जिगीषया
निशातमादत्त मुकुन्दधीर्द्रुतम् ।
स्वशिष्यहस्तेन मठान्तरेषुधेः
सुपक्षदक्षं सुखतीर्थमार्गणम् ॥ ९ ॥

जैत्रं प्रजिज्ञासु कुतूहलाकुलं
नृणां कुलं प्रत्वरितं निशामयन् ।
अवन्दतोपेत्य गुरुं गरिष्ठधीः
स रूप्यपीठायतनोत्तमस्थितम् ॥ १० ॥

स वादिसिंहस्य गिरं गरीयसी-
मखण्डयत् पण्डितमण्डलान्तरे ।
तीक्ष्णेन वाक्येन मितेन वेगिना
गदां शरेणेव विशारदो मुहुः ॥ ११ ॥

असावसूयन् द्विनवप्रकारतो
व्यचीक्लृपत् कश्चिदथार्थमुच्चकैः ।
जगद्विजेतुश्च जये ससंशय-
स्तावज्जनोऽजायत पूर्णचेतसः ॥ १२ ॥

विकल्पकोटीरथ खण्डयन् द्रुतं
रेजेऽधिकं स्मेरमुखो बृहन्मतिः ।
तमस्ततीर्वा द्युमणिर्विशुद्धया
गवा श्रितो विष्णुपदं सदास्पदम् ॥ १३ ॥

अगाधमात्मन्यतिवेलमुद्धतं
तिरस्कृताशेषसरस्वतीततिम् ।
कामं महामानसकुम्भसम्भवो
लघूचकारेत्यपि बुद्धिसागरम् ॥ १४ ॥

श्व एव वादोऽस्त्विति वादिनौ खला-
वद्योत्तरं भाति यदीर्यतामिति ।
मध्वे ब्रुवाणेऽमत तौ जितौ जनः
स निश्चिकायापि निशापलायनात् ॥ १५ ॥

बुद्धयब्धिना वादिवरेण चाऽर्जितां
जयश्रियं भूपरिवर्तिना चिरात् ।
अहो मुहूर्तादयमप्रयत्नवा-
नवाप्तवानित्यतिविस्मितं जनैः ॥ १६ ॥

व्याख्यान् कदाचिन्मणिमद्विनिर्मितं
भाष्यं जनैस्तर्कविशारदैर्वृतः ।
उवाच वाचं परिहासहासवान्
सम्मोदतीर्थः सुरमोददायिनीम् ॥ १७ ॥

सत्सूत्रभावे प्रविचारिते पृथग्
भाष्याभिसन्धौ च विशुद्धबुद्धिभिः ।
निगृह्य गूढाग्रहमुग्रमेतयो-
र्मान्योऽन्वयोऽन्योन्यमहो न दृश्यते ॥ १८ ॥

इति ब्रुवाणे प्रतिपादयत्यलं
भाष्येऽत्र दोषान् प्रबलान् मुहुर्मुहुः ।
तस्मिंस्तु विस्मेरधियोऽपि यत्नतो
न स्थेयसः पर्यहरन्निमानमी ॥ १९ ॥

नन्वस्य सूत्रस्य परोऽर्थ उच्यतां
यद्भाष्यमात्रं भवता निरस्यते ।
भवादृशैर्यः कविभिर्न दूष्यते
कथञ्चनेत्यूचुरिमे वचस्विनः ॥ २० ॥

अक्लिष्टशब्दान्वयमेष सम्भवत्-
सूत्रार्थमुच्चैर्वचनं तदाऽऽददे ।
मानीकृताम्नाययुतस्मृति क्षणा-
देष्यत्कथाताण्डवसूत्रधारकम् ॥ २१ ॥

बुभुत्सया मत्सरवर्जितान् जनान्
समत्सरान् वा विजिगीषयाऽऽगतान् ।
श्रुतप्रवीणानतितार्किकान् मुहु-
र्भङ्ग्याऽनया भङ्गमुपानिनाय सः ॥ २२ ॥

कदाचिदेनं प्रतिगम्य सौम्यधीः
स मध्यगेहार्यवरः प्रसेदिवान् ।
हेतोः कुतश्चिद् विमनीकृतोऽप्यहो
गुणाब्धिलुब्धः सुजनः प्रसीदति ॥ २३ ॥

तेजोऽमृतं नन्दनगात्रपात्रगं
नेत्राञ्जलिभ्यामपिबत् सदाऽव्ययम् ।
विद्यासुधां चास्य वचोमहाघटे
पूर्णामसौ कर्णपुटेन पण्डितः ॥ २४ ॥

लीलाविवादे गुरुणा जगद्गुरोः
प्रसङ्गतस्तत्र च तादृशे सति ।
सूत्रार्थविच्चेत् कुरु भाष्यमञ्जसे-
त्याक्षेपपूर्वं गुरुरभ्यधादिमम् ॥ २५ ॥

विधानमात्रं तदुपाददे तदा
पयो यथाऽच्छं परमः स हंसराट् ।
तल्लीनमाक्षेपमुपैक्षताफलं
वारीव सन्तो हि गुणांशतोषिणः ॥ २६ ॥

वैराग्यवैयात्यसुवाक्त्वपूर्वकै-
र्युतो गुणैः पारमहंस्यभूषणैः ।
ज्येष्ठो यतिर्यो लिकुचान्वयोद्भव-
स्तं भूरिभक्तिः स कदाचिदब्रवीत् ॥ २७ ॥

विरोधि वेदान्तकृतान्तसम्पदां
भाष्यादिकं चेदिदमस्तु का क्षतिः ।
अस्मभ्यमाचक्ष्व विचक्षणोचितं
भावं तु सूत्रोपनिषद्विवक्षितम् ॥ २८ ॥

इत्यस्य वाचा शरदेव भासिता
यदाखिलाशा शुभपूर्णया बभौ ।
प्रमोदतीर्थाननचन्द्रचन्द्रिका
व्याख्याभिधा विष्णुपदप्रकाशिनी ॥ २९ ॥

जेष्यन् कदाचित् किल कालपालितां
दिशं प्रयातोऽच्युतबुद्धिना सह ।
समग्रधीर्मण्डितविष्णुमङ्गलं
विष्णुं जगन्मङ्गलमाननाम सः ॥ ३० ॥

भिक्षाप्रदात्राऽत्र परीक्षितुं मुहु-
र्दत्ते प्रभुक्ते कदळीफलोच्चये ।
अनेन निर्यत्नमवार्यविस्मय-
स्तमार्यवर्यं विजनेऽवदद् गुरुः ॥ ३१ ॥

भिक्षावसाने द्विशताधिकैः फलै-
र्व्यूढै प्रभुक्तैः परिपूरितेऽपि ते ।
तनूदरे नास्ति गरिष्ठता कथं
सुचित्त सत्यं वदताद् भवानिति ॥ ३२ ॥

अङ्गुष्ठमात्रं जठरप्रतिष्ठितं
जाज्वल्यमानं मम जातवेदसम् ।
नित्यं हितं विश्वदहं च वित्त तं
विश्वेशचेता इति सोऽब्रवीत् तदा ॥ ३३ ॥

पर्याकुलानेकसरस्वतीततीन्
न्यायोपपन्नान् विविधार्थसंयुतान् ।
अतीत्य देशान् समयांश्च चारुधी-
रसौ जगामाभिमतेन वर्त्मना ॥ ३४ ॥

स्वहेळया पातितपार्थिवव्रजां
धीशुद्धिदां केरळभूषणायिताम् ।
पयस्विनीं प्रेक्ष्य पथि द्विजार्चितां
स भाविनीमस्मरदत्र चण्डिकाम् ॥ ३५ ॥

ततः क्रमेण प्रचलन्नुपेयिवा-
नवन्दतेन्दीवरसुन्दरच्छविम् ।
अम्भोजनाभं स भुजङ्गशायिनं
श्रीवल्लभं श्रीमदनन्तसत्पुरे ॥ ३६ ॥

वेदान्तसूत्राणि कृतान्तवित्तमो
व्याख्यादसौ शिष्यगणाय संसदि ।
विलक्षणं जीवगणाद् गुणार्णवं
ब्रह्माच्युताख्यं प्रतिपादयन् मुहुः ॥ ३७ ॥

अप्रांशुनूत्नोपपदाधिवासजः
स सङ्करो वैरपरायणः पुनः ।
असूययोचेऽत्र महानतिक्रमः
सूत्रार्थवादोऽकृतभाष्यकेष्विति ॥ ३८ ॥

वदोत्तरं भाति यदीह कुर्महे
भाष्यं कृतिर्नास्य हि दण्डवारिता ।
जगद्गुरूणामिति तां गुरोर्गिरं
जनः समस्तोऽभिननन्द सस्मिताम् ॥ ३९ ॥

प्राज्ञैर्महापूरुषसर्वलक्षणैः
सम्पन्नदेहोऽयमितीरिते प्रभौ ।
परे परस्याप्यतिपीनतादृशः
स्फिङ्गात्रसंशंसनमेव चक्रिरे ॥ ४० ॥

स्फिग्दूषणानि प्रतिपादयत्यलं
सम्पूर्णसङ्क्येऽस्य तु लक्ष्मशास्त्रतः ।
तद्दण्डसङ्खण्डनसंश्रवं व्यधात्
तदक्षमोऽसौ प्रकृतिर्हि साऽसताम् ॥ ४१ ॥

स्नात्वाऽत्र तीर्थेष्वचिरेण कन्यका-
तीर्थे सुतीर्थे सुखतीर्थ आप्लुतः ।
समुद्रसेतौ च निमज्य विष्णवे
श्रीरामनाथाय नमश्चकार सः ॥ ४२ ॥

तमाव्रजन्तं यतिवेषधारिणं
दण्डं प्रकाश्यैष हसन्नभाषत ।
खण्ड्येत दण्डो यदि चण्ड न त्वया
त्वं पण्डकोऽपण्डित वन्ध्यवागिति ॥ ४३ ॥

लज्जानतः स्वार्थमथार्थयन्नस-
न्नुपैक्ष्यतासौ द्विजनायकैस्तदा ।
आनन्दयन्तं वदनेन्दुना जगत्
तं द्वेष्टि कः प्राज्ञमिहेति वादिभिः ॥ ४४ ॥

यायाः प्रसक्ताः परिषत्सु पूरुषै-
र्विद्याविदग्धैर्विविधैः समागमे ।
स तासुतासु प्रतिभातिभासुरो
विद्यासु विद्याधिपतिर्जिगाय तान् ॥ ४५ ॥

अचाल्यमानः सगुरुः स चापलै-
रसज्जनानामबलीयसामिह ।
उवास मासांश्चतुरो महामनाः
सिंहो गुहान्तोपगतः शुनामिव ॥ ४६ ॥

शृङ्गारसिन्धुं स भुजङ्गशायिनं
श्रीरङ्गवासं कृतमङ्गलं सताम् ।
अमन्दधीर्देवमवन्दताऽगतः
कवेरकन्याहिमवायुसेवितम् ॥ ४७ ॥

ततो निवृत्तः परमेव पूरुषं
प्रणम्य नानायतनेषु सञ्चरन् ।
प्रकाशयन् स्वातिशयानमानुषा-
नाशामुदीचीं प्रययावसौ क्रमात् ॥ ४८ ॥

ततस्ततो विस्मितलोचनैर्नरै-
र्निरीक्ष्यमाणोऽतिसुलक्षणाकृतिः ।
ग्रामोत्तमान् प्राप्य पयस्विनीतटे
विवेश देवायतनं स किञ्चन ॥ ४९ ॥

अधीत्य धर्मेण षडङ्गमागमं
तदर्थसंवर्णननिर्णयान्विताः ।
प्रापुर्द्विजेन्द्रास्तमपूर्वपूरुषं
जिज्ञासवः सुप्रथितं जगत्त्रये ॥ ५० ॥

सुस्मितेन्दुमरविन्दलोचनं
स्वर्णवर्णमतिभद्रभाषणम् ।
वीतभूषमपि विश्वभूषणं
तं दिदृक्षुरलमापतज्जनः ॥ ५१ ॥

विद्योरुद्युतिधीरतारकतिरस्कारे पतङ्गायितो
दुर्वादीभकुतर्ककुम्भदलने सिंहप्रबर्हायितः।
लोलालोकक-लोकदृक्कुमुदिनीसंह्लादनेऽब्जायितः
संसन्मण्डलमण्डनायित उत स्वानन्दतीर्थो बभौ ॥ ५२ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते पञ्चमः सर्गः ॥

षष्ठः सर्गः

ऐतरेयमथ किञ्चन सूक्तं
सूचयन् सदसि तत्र गरिष्ठः ।
श्रोतुमिच्छति सभा भगवद्भ्यः
सूक्तभावमिति तावदुवाच ॥ १ ॥

वर्णसौष्ठवगरिष्ठमतूर्णं
तुल्यमात्रमतिमात्रसुलक्ष्म ।
व्यूढहृज्जलदघोषममुष्यो-
च्चारणं विदधदभ्यधितार्थम् ॥ २ ॥

लक्षणान्विततया वचनेऽस्मिन्
देवतागुरुमसावतिशेते ।
मानमित्यपि विधाय धिया ते
तत् तु सूक्तमपरार्थमवोचन् ॥ ३ ॥

स्यात् तथेत्थमपि सम्भवितार्थ-
स्त्र्यर्थतां श्रुतिषु वित्त दशार्थम् ।
भारतं ननु शतार्थमपि स्याद्
वैष्णवं पदसहस्रतयं हि ॥ ४ ॥

इत्युदीरयति विस्तृतचित्ते
भूसुरा इह जिगीषव एनम् ।
ऊचुरर्थशतकं हरिनाम्नां
वर्ण्यतामिति सहासमुखास्ते ॥ ५ ॥

वर्णयामि तदहं सकलं वः
सौष्ठवादनुवदन्तु भवन्तः ।
तं वदन्तमिति तेऽथ वदन्तो
बाढमित्यतिदृढोद्यममापुः ॥ ६ ॥

प्रत्ययप्रकृतिसङ्गमभङ्गीं
शब्दशास्त्रविहितां प्रतिदर्श्य ।
शुद्धधीः श्रुतिशिरःशतसिद्धा-
नभ्यधात् सपदि विश्वपदार्थान् ॥ ७ ॥

यावदर्थशतकं न विशङ्कः
सन्ततोक्तिकृदपूपुरदेषः ।
वर्णितावधृतिदुर्बलचित्ता-
स्तावदाकुलहृदो ह्यभवंस्ते ॥ ८ ॥

साङ्गवेदचतुरा इतिहासे
शिक्षिताः सुबहवोऽप्यतिधृष्टाः ।
नैतदीरितमहो जगृहुस्ते
विश्वसंक्षयपयोऽन्धुगणा वा ॥ ९ ॥

देवतास्वसुलभा प्रतिभा ते
मानुषेषु चपलेषु कथा का ।
क्षाम्य सौम्य सकलज्ञ नमस्ते
ते ब्रुवन्त इति तं किल नेमुः ॥ १० ॥

वेदशास्त्रचतुरैरिह विद्या-
वित्तलिप्सुभिरवाप्तमशेषैः ।
प्राप केरळसुमण्डलजातै-
रन्यदायतनमायतचेताः ॥ ११ ॥

तर्कतन्त्रकुशलानपि पुंस-
श्चर्करीति बत सोऽयममानान् ।
मानमानमयतीह कथं नो
नैष मण्डलभुवां समितानाम् ॥ १२ ॥

मन्त्रयन्त इति ते द्विजवर्या
अन्यदेशजमुखास्तसपृच्छन् ।
सद्ददाददसुशंसननिन्दा-
कारिसूक्तगतमर्थमुपेत्य ॥ १३ ॥

तं स्फुटं प्रकथयन् स पृणीया-
च्छब्दमूलमवदत् पृणधातुम् ।
तं जिगीषुमथ विप्रमदः प्री-
धातुमेष निगदन्तमुवाच ॥ १४ ॥

प्रादिभेदमविदन् गुणय त्वं
मूढ पांसुषु लिखन् लिपिसङ्घम् ।
भर्त्सयन्निति जहास सुहासो
मत्सराकुलधियो जडयन् सः ॥ १५ ॥

तत्प्रसङ्गबलतोऽखिलविद्या-
पाटवं पृथुहृदः प्रतिबुध्य ।
आनमन् सबहुमानममी तं
यं नमन्ति किल नाकिनिकायाः ॥ १६ ॥

कन्यकाहृतसुरेन्द्रवपुःश्री-
दानवाचिवरसूक्तहृदुक्तौ ।
कुत्रचित् सदसि तावदपाला
कीर्तिताऽतितरुणीत्ययमूचे ॥ १७ ॥

श्वित्रिणी भवति तत्पदवाच्ये-
त्याग्रहेण वदतोऽविदुषोऽत्र ।
कश्चिदेष्यति विपश्चिदिहैनं
पृच्छतेत्ययमगच्छदथोक्त्वा ॥ १८ ॥

देशमेनमचिरादुपयात-
स्तादृशाकृतिरहो कृतबुद्धिः ।
तांस्तथाऽभ्यधित तत्पदभावं
सूरिमौलिमणिनाऽत्र यथोचे ॥ १९ ॥

केवलं न सकलाः श्रुतिविद्या
मानपूर्वकसमस्तगिरोऽस्य ।
अप्यनागतगतप्रतिपत्तिं
श्रद्दधुः पृथुलचेतस एते ॥ २० ॥

यद्यदेव सपदि प्रकृतं स्यात्
तत्तदेष यदवेदखिलं च ।
सर्वदा सदसि सर्वबुधानां
सर्ववित्यतिरिति प्रथितोऽभूत् ॥ २१ ॥

अप्रयातमपि देशमशेषं
व्यानशे सुजनकैरवबन्धुः ।
पूर्णदृक् प्रततया निजकीर्त्या
पूर्णचन्द्र इव चन्द्रिकयाऽलम् ॥ २२ ॥

सुन्दरेषु सुरमन्दिरवृन्दे-
ष्विन्दिरारमणवन्दनकृत्यम् ।
आचरन्नसुचिरात् सुविचारो
रूप्यपीठपतिमाप मुकुन्दम् ॥ २३ ॥

भूसुरप्रवरबुद्धिसमृद्धि-
व्यक्तयुक्तवपुषं रुचिराङ्गीम् ।
सूत्रदीप्तमणिमालिकयाऽलं
भूषितां भुवनभूषणभूताम् ॥ २४ ॥

पादसुन्दरपदक्रमभावै-
र्भासितां प्रकटवर्णगुणाढ्याम् ।
भारतोत्तमभृतामनुरूपा-
च्छादनां समधिकस्वरशोभाम् ॥ २५ ॥

राजसूयमुखसन्मखवृत्तां
वासुदेवगुणनिष्ठितभावाम् ।
सर्वधर्मपरिशिक्षणदक्षां
वन्दितां जनतया जननीवत् ॥ २६ ॥

मौलिसङ्ग्रहविकर्षणदूनां
मायिना सदसि दुष्टजनेन ।
न्यायमार्गमपहाय महान्तं
स्वेश्वरत्वमपि साधयताऽलम् ॥ २७ ॥

सज्जनैः कतिपयैरतिदीनै-
श्चालितैः कलिबलाच्छुभमार्गात् ।
अप्युपेक्षितविकर्षणदुःखां
सातिशोकमपि कैश्चन दृष्टाम् ॥ २८ ॥

वासुदेवधरणीधरनाथे-
त्युच्चकैरपि मुहुः प्रवदन्तीम् ।
पूर्णसद्गुणमजं गतदोषं
बिभ्रतीं हृदि विविक्तमशेषात् ॥ २९ ॥

वार्यतां बुधजनैर्ननु हाहा
नैष धर्म इति चाभिदधानाम् ।
कृष्णलालिततमामनवद्या-
मप्यनन्यशरणां शरणोत्काम् ॥ ३० ॥

वेदिजामिव पुरा भरताग्र्यः
स स्वयं श्रुतिततिं खलु दृष्ट्वा ।
पुष्टबुद्धिरकरोत् करुणाब्धि-
र्दुष्टपक्षदमनस्थिरसन्धाम् ॥ ३१ ॥

अव्ययं सततमप्युपभुक्त्या
वित्तमग्र्यमिव दूरयियासुः ।
ज्यायसे सगुरवे हरिगीता-
भाष्यमेष विरचय्य तदाऽदात् ॥ ३२ ॥

हेतुवादिनि विशङ्कटबुद्धौ
तीर्थमर्थयति गन्तुमनुज्ञाम् ।
तां दिदेश पुरुषोत्तमतीर्थ-
श्चिन्तयन् स पुरुषोत्तमरक्षाम् ॥ ३३ ॥

नीरजा मलयमण्डलवृत्त्या
श्लाघितो भुवि सदाळ्यनुयातः ।
साधुपान्थपरितापमपास्य-
न्नुत्तरां दिशमयान्मरुदंशः ॥ ३४ ॥

बुद्धिशुद्धिकरगोनिकराढ्यं
तीर्थजातमुभयं च धरण्याम् ।
आत्ममज्जनत एव निकामं
पर्यशोधयदमन्दमनीषः ॥ ३५ ॥

वासुदेवपदसन्ततसङ्गी
तेजसाऽप्यलमधःकृतशर्वः ।
अत्यवर्तत नितान्तमथासौ
गाङ्गमोघमघनाशनकीर्तिः ॥ ३६ ॥

तत्रतत्र स जगत्त्रयचित्रं
कर्म शर्मदमनुस्मृतिमात्रात् ।
सञ्चरन् विदधदाप नराणां
गोचरं बदरिकाश्रमपाश्र्वम् ॥ ३७ ॥

मण्डयन् भरतखण्डमखण्डं
नादिरायणपदोऽत्र परो यः ।
तं नमन् प्रचुरधीर्हरिगीता-
भाष्यमार्पयदुपायनमस्मै ॥ ३८ ॥

प्रीतयेऽस्य पुरतो वरभाष्यं
वाचयन् स जनतामपसार्य ।
वच्मि शक्तित उरुक्रमगीता-
भाष्यमित्यकथयत् पुरुसङ्घः ॥ ३९ ॥

एतदर्थमतिसूक्ष्ममपि त्वं
शक्त एव न यदात्थ समस्तम् ।
तेन लेशत इतीह पदं स्या-
दित्यगद्यत जगज्जनकेन ॥ ४० ॥

तेन तत्प्रवचने विहितेऽलं
शुश्रुवुः प्रशयिता अपि शिष्याः ।
उच्यतामिति मुहुः सपृथिव्या-
स्फालनं पदमहो हरिणोक्तम् ॥ ४१ ॥

शब्दभेदमवधार्य तमर्चा-
सन्निषण्णवपुषः परमस्य ।
तस्य भावविदमन्दमनीषः
प्रोत्थितः प्रवचनं व्यधितैभ्यः ॥ ४२ ॥

मज्जनं व्यधित शीतळगङ्गा-
वारि नित्यमरुणोदयकाले ।
यत् स्पृशन्ति न नरा हिमभीता
अंश एष पृषतामधिपस्य ॥ ४३ ॥

काष्ठमौनमदधादुपवासं
शुद्धमप्यकृत शुद्धहृदिच्छन् ।
नित्यतुष्टहरितोषविशेषं
चिन्तयन् प्रभुमनन्तमठान्तः ॥ ४४ ॥

प्रैरयत् स्वचरणे रतचित्तं
मध्वमत्र दिनमण्डलमेनम् ।
स्वाश्रमोपगमनाय मुकुन्दो
दीप्तिदृष्टिविदितागतिरन्यैः ॥ ४५ ॥

नक्तमेव भगवत्युपयाते
प्रोदिते सति सहस्रमरीचौ ।
मौनवानलिखदुत्तमचित्तः
शिष्यशिक्षणपरः करुणावान् ॥ ४६ ॥

नेदृशं स्थळमलं शमलघ्नं
नास्य तीर्थसलिलस्य समं वाः ।
नास्मदुक्तिसदृशं हितरूपं
नास्ति विष्णुसदृशं ननु दैवम् ॥ ४७ ॥

याति तावदधुनैव जनोऽयं
व्यासरूपमजितं प्रदिदृक्षुः ।
आव्रजेदिह न वा स हि वेद
स्वस्ति वोऽस्त्विति ययावथ मध्वः ॥ ४८ ॥

नाथनाथ बत नोऽत्र विनाथान्
मा त्यजोरुकरुणो भगवंस्त्वम् ।
नोदितं स्मृतमपीति हि शिष्यैः
स्वामिनोऽभिमतभङ्गभयेन ॥ ४९ ॥

सद्गुरोर्न विरहं सहमानः
सत्यतीर्थयतिरन्वगमत्तम् ।
यस्त्रिवारमितरासुतशाखा-
स्वर्थमग्र्यमशृणोत् पुरुसङ्ख्यात् ॥ ५० ॥

दुर्गमार्गगतमप्यनुधाव-
न्नाऽप सोऽयमरुणीभवतीने ।
लीलया सजवमाक्रममाणं
व्याश्रयान्तरसुदूरशिलासु ॥ ५१ ॥

आनिवृत्तवपुषा गुरुणाऽऽरात्
पाणिना ह्यभिनयेन सुनुन्नः ।
त्रस्तधीरतिययौ स मुहूर्तात्
तद्दिनोपगतमार्गमशेषम् ॥ ५२ ॥

आश्रमे निजजनानिह दृष्ट्वा
तं प्रसादमहिमानममुष्य ।
प्रोच्य तत्प्लवनमप्यतिचित्रं
तस्य तैः सह सदाऽस्मरदेषः ॥ ५३ ॥

वानरेन्द्र इव वायुजवोऽसौ
भीमसेन इव दानवभीमः ।
उल्ललास गिरिपुङ्गवशृङ्गे
स व्रजन् व्रजिननाशननामा ॥ ५४ ॥

बहुसत्त्वगुणं सविकं समहा-
विषमोक्षमहाहिमवन्तमयम् ।
विषमोक्षमहाहिमवन्तमय-
न्नगमैक्षत पुलदृगस्तभयः ॥ ५५ ॥

सुहसितकमलाकरोपगूढं
सुजनसुखार्थमनन्तभोगशय्यम् ।
विकसितसुमनोघटागमुच्चं
मरतकरत्नमयस्थलग्र्यशोभम् ॥ ५६ ॥

पादोपान्तनमन्महामुनिगणं हेमप्रदीप्ताम्बरं
श्रीमद्रत्नकलापमग्र्यकटकैर्विभ्राजितं हाटकैः ।
दृष्ट्वा तं धरणीधरं सुवनमालोल्लासिनं सुन्दरं
स्वानन्दाकृतिमस्मरन्मुररिपुं स्वानन्दतीर्थस्तदा ॥ ५७ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते षष्ठः सर्गः ॥

सप्तमः सर्गः

अथ हैमवते तटान्तरे
बदरीषण्डविशेषमण्डितम् ।
परमाश्रममाश्रयं श्रियः
सकलज्ञः स ददर्श विश्रुतम् ॥ १ ॥

हिमवर्षरविप्रभासहाः
पृथुसत्रप्रथिता द्विजाश्रयाः ।
अपि विष्णुपदस्पृशोऽलस-
न्नुभये यत्र विचित्रशाखिनः ॥ २ ॥

श्रवणामृतगीर्गणैर्द्विजैः
शुकमुख्यैः शुभपक्षिभिर्वृतम् ।
कमलेष्टतमस्थिरान्तरै-
रपि हंसैः परमैरमेचकैः ॥ ३ ॥

सुमनोनिकरेण पूरितं
स्वमनोऽभीष्टदमल्पदुर्गमम् ।
अपरस्परमत्सरप्रजं
ननु वैकुण्ठमिवाच्युतालयम् ॥ ४ ॥

तमिमं प्रविशन्तमाश्रमं
द्व्यधिकत्रिंशदुदारलक्षणम् ।
गुणसारविदः कुतूहला-
दवलोक्यर्षय इत्यचिन्तयन् ॥ ५ ॥

कनकातुलतालसन्निभः
कमलाक्षो विमलेन्दुसन्मुखः ।
गजराजगतिर्महाभुजः
प्रतियान् कोऽयमपूर्वपूरुषः ॥ ६ ॥

अतिशान्तवपुर्निशाकरः
स्वयमेकान्तखरो दिवाकरः ।
इति नास्य गुणार्णवाकृते-
रुपमानं भुवनेषु लभ्यते ॥ ७ ॥

परमाश्रमिणां गतश्रमो
ननु चिह्नानि बिभर्ति धीरधीः ।
अपि मानुषभावविग्रहो
विपुलं विस्मयमातनोति नः ॥ ८ ॥

चतुरश्चतुराननः स्वयं
पवनो वा व्रतिरूप आव्रजन् ।
श्रुतिनाथदिदृक्षयाऽन्यथा
न खलु स्यान्निखिलाग्र्यलक्ष्मवान् ॥ ९ ॥

अवलोकितलक्षणः स तै-
रिति सञ्चिन्त्य कुतूहलाकुलैः ।
अविळम्बगतिर्न्यशामयत्
तरुमारात् सुरपादपोत्तमम् ॥ १० ॥

मसृणत्वचमुन्नतं ततं
बहुशाखाफणसूनरत्नकम् ।
भगवन्तमनन्तमन्तिके
स्थितमीशस्य निषेवणाय वा ॥ ११ ॥

अतिचित्रविचित्रपत्रिणं
बहुवर्णं हरिगोनिवारकम् ।
मुनिनन्दनमिन्दिरापते-
रधिकेष्टं पततामिवाधिपम् ॥ १२ ॥

अमृतात्ममहाफलप्रदं
दुरवापं हरिभक्तिवर्जितैः ।
श्रितसाधुपुराणभारतं
निगमं मूर्तमिवोरुशाखिनम् ॥ १३ ॥

अथ तस्य स वेदिकान्तरे
सुविशाले विमले मनोहरे ।
अवलोकितवाननन्तधी-
र्दिवि देवानिव तापसोत्तमान् ॥ १४ ॥

अपि सप्ततया विराजितान्
गतसङ्ख्यान् गुणिनो गुणोज्झितान् ।
अपि मन्युमदादिवर्जितान्
गतभोगान् पवनाशनान् सदा ॥ १५ ॥

मुनिमण्डलमध्यवर्तिनं
त्रिजगन्मण्डलमण्डनायितम् ।
इह सत्यवतीसुतं हरिं
परिपूर्णप्रमतिः समैक्षत ॥ १६ ॥

निजहृत्कमलेऽतिनिर्मले
सततं साधु निशामयन्नपि ।
अवलोक्य पुनःपुनर्नवं
तमसौ विस्मित इत्यचिन्तयत् ॥ १७ ॥

अगणय्यगुणार्णवोऽमलः
स हि नारायण एष केवलम् ।
विधिनाऽनुसृतं पराशरात्
सुषुवे सत्यवती किलात्र यम् ॥ १८ ॥

धवलेऽस्य मनःपयोनिधौ
सदनुक्रोशगिरीन्द्रलोळिते ।
प्रकटीभवति स्म सुन्दरी
दयिता दैत्यरिपोस्त्रयीमयी ॥ १९ ॥

इत एव पुराणगौरगौ
समहाभारतपारिजातके ।
सति जातवति व्यजायत
प्रवरं सूत्रगणामृतं स्वयम् ॥ २० ॥

निरवग्रहमुर्वनुग्रहं विदधत्
पाण्डुसुतादिसज्जने ।
अवनाववनाय संविदां
सुचिरायैष चचार चारुगीः ॥ २१ ॥

अधुना कलिकालवृत्तये
सवितेव क्षणदानुवृत्तये ।
जनदृग्विषयत्वमत्यजत्
भगवानाश्रममावसन्निमम् ॥ २२ ॥

तदिदं वपुरस्य दृश्यते
दळितेन्दीवरसुन्दरद्युति ।
परमाजिनयोगपीठगं
मम चेतोनयनाभिनन्दनम् ॥ २३ ॥

अगणय्यगुणैः सुपूरितं
परिपूर्णागणितात्मसद्गुणैः ।
इदमस्तसमस्तदूषणं
सच्चिदानन्दमयं हि केवलम् ॥ २४ ॥

कमलाकमलासनानिलै-
र्विहगाहीन्द्रशिवेन्द्रपूर्वकैः ।
पदपद्मरजोऽस्य धारितं
शिरसा हन्त वहाम्यहं मुहुः ॥ २५ ॥

प्रणमामि पदद्वयं विभो-
र्ध्वजवज्राङ्कुशपद्मचिह्नवत् ।
निजमानसरागपीडना-
दरुणीभूतमिवारुणं स्वयम् ॥ २६ ॥

ननु केवलमेव वैष्णवं
श्रितवन्तः पदमात्मरोचिषा ।
तमसोऽप्युभयस्य नाशका
विजयन्ते नखरा नवं रविम् ॥ २७ ॥

सुकुमारतळाङ्गुलीमतोः
पदयोरस्य निगूढगुल्फयोः ।
उपमानमहो न लभ्यते
कविवर्यैरितरेतरं विना ॥ २८ ॥

उचितां गुरुतां दधत् क्रमा-
च्छुचि तेजस्वि सुवृत्तमुत्तमम् ।
भजतोऽत्र च भाजयत्यदो
विभुजङ्घायुगळं सरूपताम् ॥ २९ ॥

अचलासनयोगपट्टिका
वरकक्ष्या सकृदाप्तमिष्टदम् ।
परितोऽपि हरिं स्फुरन्त्यहो
अनिशं धन्यतमेति मे मतिः ॥ ३० ॥

रुचिरेण वरैणचर्मणा
रुचिराजद्युतिचारुरोचिषा ।
परमोरुनितम्बसङ्गिना
परमाश्चर्यतया विराज्यते ॥ ३१ ॥

तनुनिम्नसुनाभिशोभिते
वलिभे वारिजनाभ आदधे ।
प्रतनावतिसुन्दरे मृदा-
वुदरेऽस्मिन् जगदण्डमण्डलम् ॥ ३२ ॥

हृदये कृतसज्जनोदये
सुविशाले विमले मनोहरे ।
उभयं वहति त्रयीमयं
भगवान् ब्रह्मसुसूत्रमुत्तमम् ॥ ३३ ॥

असमेऽनधिके सुसाधिते
निजताते रविराशिदीधिति ।
प्रददौ त्रिजगज्जयध्वजं
विधिरेतद्गळसङ्गि भूषणम् ॥ ३४ ॥

अरिवारिजलक्षणोल्लसत्-
सुकुमारारुणपाणिपद्मयोः ।
पृथुपीवरवृत्तहस्तयो-
रुपमां नैव लभामहेऽनयोः ॥ ३५ ॥

भजतां वरतर्कमुद्रया
द्यति हस्ताग्रमबोधमीशितुः ।
अधिजानु समर्पितं परं
कृतभूयोभयभङ्गमङ्गलम् ॥ ३६ ॥

सततं गळता स्वतः श्रुति-
त्रितयेनेव निकाममङ्कितः ।
सुविडम्बितकम्बुरीक्ष्यते
वररेखात्रयवान् गुरोर्गळः ॥ ३७ ॥

सकलास्तकलङ्ककालिम-
स्फुरदिन्दुप्रकरोरुविभ्रमम् ।
अधरीकुरुते स्वशोभया
वदनं देवशिखामणेरिदम् ॥ ३८ ॥

अरुणाश्मदलान्तरोल्लस-
न्नवमुक्तावलिमस्य लज्जयेत् ।
हसतः सितदन्तसन्ततिः
परमश्रीररुणोष्ठरोचिषः ॥ ३९ ॥

द्विजवृन्दकृतं कुतूहला-
दनुयोगान्धुसहस्रमुत्तमम् ।
इयमेकपदे सरस्वती
श्रुतिभर्तुः परिपूरयत्यहो ॥ ४० ॥

जलजायतलोचनस्य मा-
मवलोकोऽयमुपेत्य लाळयन् ।
कुरुते परिरभ्य पूरितं
भुवनानन्दकरस्मितान्वितः ॥ ४१ ॥

उपकर्णममुष्य भासिता
तुळसी मन्त्रयतीव लाळिता ।
मम नाथ पदं न मत्सरा-
ज्जलजाद्यानि हरेयुरित्यलम् ॥ ४२ ॥

विभवाभिभवोद्भवादिकं
भुवनानां भुवनप्रभोर्भ्रुवोः ।
अनयोरपि दभ्रविभ्रमात्
सभवाम्भोजभवात्मनां भवेत् ॥ ४३ ॥

त्रिजगत्तिलकाळिकान्तरे
तिलकोऽयं परभागमाप्तवान् ।
हरिनीलगिरीन्द्रमस्तक-
स्फुटशोणोपलपङ्क्तिसन्निभः ॥ ४४ ॥

नवमम्बुधरं विडम्बयद्
वरविद्युद्वलयं जगद्गुरोः ।
अवलोक्य कृतार्थतामगां
सजटामण्डलमण्डनं वपुः ॥ ४५ ॥

न रमाऽपि पदाङ्गुलीलस-
न्नखधूराजदनन्तसद्गुणान् ।
गणयेद् गणयन्त्यनारतं
परमान् कोऽस्य परो गुणान् वदेत् ॥ ४६ ॥

न कुतूहलिता कुतूहलं
तनुमेनामवलोक्य सद्गुरोः ।
सनवावरणाण्डदर्शिनो
गृहबुद्ध्या मम निष्कुतूहलम् ॥ ४७ ॥

इति चिन्तयता महाधिया
पदवीं बाह्यगतामधीयुषा ।
स मनोनयनैः पुरा गत-
स्तत आपे वपुषाऽपि वेदराट् ॥ ४८ ॥

गुरुभक्तिभरानताकृति-
र्विरचय्याञ्जलिबन्धमञ्जसा।
क्षणमामुकुळीकृतेक्षणः
स गुरुं केवलमभ्यवन्दत ॥ ४९ ॥

विनयाभरणेन भूषितः
स्फुटमष्टाङ्गविशिष्टचेष्टितः ।
भगवत्तमपादपङ्कजे
भगवान् स प्रणनाम भाग्यवान् ॥ ५० ॥

स निरीक्ष्य पराशरात्मजः
प्रणतं प्रेष्ठमशेषसद्गुणैः ।
करयोर्युगलेन वल्गुना
तमुदस्थापयदाशुपातिना ॥ ५१ ॥

अमितप्रमतिं श्रुतीश्वरः
परिरेभे परिगृह्य तं द्रुतम् ।
प्रणयामृतपूर्णमानसः
स्मितवक्त्रः परिफुल्ललोचनः ॥ ५२ ॥

यमजाम्युदवास ऊर्जितो
यदि जाम्बूनदवारि संव्रजेत् ।
कनकद्युतिमध्वसङ्गवा-
नुपमीयेत स तेन नीलभाः ॥ ५३ ॥

यदि राजविभूषणैर्युतौ
द्विजवर्यान्वयजाविमौ हरी ।
नृपगोत्रभुवोः पुराऽत्मनोः
स्फुटतुल्यावुपगूढयोर्मिथः ॥ ५४ ॥

इदमाप शुकोऽपि लाळनं
न समग्रं जगतां पितुः पितुः ।
अलभिष्ट यदेष धन्य इ-
त्यतिकौतूहलमापि तापसैः ॥ ५५ ॥

अमुष्य शिष्या विनयेन तस्मै
गुरोरभिप्रायविदो विदग्धाः ।
तदाऽनुरूपं ददुरासनं ते
चतुर्मुखायेव मुकुन्ददासाः ॥ ५६ ॥

आस्यतामित्युदीर्योपविष्टे
सत्यवत्याः सुते सत्यवाचि ।
नन्दयन् मन्दहासावलोकै-
स्तान् मुनीन्द्रानिहोपाविशत् सः ॥ ५७ ॥

अवगम्य तं मुनिगणा वरिष्ठतो
विधिवद् व्यधुर्विधिविदोऽस्य माननाम् ।
अपि सङ्कथाः श्रुतिसुखाः कवीन्द्रयो
रनयोर्निशम्य परमां मुदं ययुः ॥ ५८ ॥

सज्ज्ञानायाऽनन्दविज्ञानमूर्ती
प्राप्तौ पृथ्वीमाश्रमे तत्र तावत् ।
जाज्वल्येते विष्णुवायू स्म देवौ
वेदव्यासानन्दतीर्थाभिधानौ ॥ ५९ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते सप्तमः सर्गः ॥

अष्टमः सर्गः

प्रतिभाप्रभाप्रमुखसद्गुणैर्निजै-
रतिविस्मयं नियमिनां मनो नयन् ।
पुरुधीः कदाचिदथ वेदनायकं
विजने शनैरुपससाद तं वने ॥ १ ॥

सुविशेषशेषवदशेषवर्णित-
प्रतिबोद्धुरस्य ननु शिष्यतोचिता ।
गुरुमानसस्य गुरुताऽपि सत्पते-
रिति सोपसत्तिरमरैरमान्यत ॥ २ ॥

पुर एव पूरितमपूरयत् पुन-
र्ननु कृष्ण एष परमार्थसञ्चया ।
भगवन्मनः पुरमिवाऽयतं पुरा
निजधाम तां च जगृहे तदद्भुतम् ॥ ३ ॥

इतिहाससुन्दरपुराणसूत्रसत्-
प्रियपञ्चरात्रनिजभावसंयुतम् ।
अशृणोदनन्तहृदनन्ततोऽचिरात्
परमार्थमप्यगणितागमावलेः ॥ ४ ॥

ऋजुपुङ्गवस्य परिजानतः स्वयं
सकलं तदप्यलमनन्तजन्मसु ।
स्वकृतोर्वनुग्रहबलादमुष्य तां
विशिशेष शेषशयनः पुनर्धियम् ॥ ५ ॥

अथ बादरायणसहायसम्पदा
प्रययौ प्रणन्तुममितान्तरो युतः ।
अपि नादिरायणपदोदितं हरे-
र्वपुरन्तरं लसितमाश्रमान्तरे ॥ ६ ॥

तमपश्यदाश्रमवरे प्रभूतधी-
र्ज्वलनं ज्वलन्तमिव धूमवर्जितम् ।
वरवल्कलाकलितमौञ्जिमेखलं
विलसज्जटावलयमादिपूरुषम् ॥ ७ ॥

अतिदुर्जयेन्द्रियजयादिरूपिणा
तपसा वसन्तमिव सन्ततं वने ।
निजरूपभूतनिरपेक्षनिर्मल-
प्रचुरात्मसौख्यरतमप्यनारतम् ॥ ८ ॥

नयनद्वयेन नळिनप्रभामुषा
परिफुल्लताविलसितेन विस्मयात् ।
तमवेक्ष्य धर्मजमधर्मदुर्लभं
मनसेति भूरितरमानसोऽस्मरत् ॥ ९ ॥

जगतां चतुर्दशतयं चतुर्मुख-
प्रमुखैर्युतं प्रलयमानिनाय यः ।
सममुल्लसन् कमलयैव केवलं
परमः स एष हि पुराणपूरुषः ॥ १० ॥

त्रिगुणाकृतिप्रकृतितो गुरुं तत-
स्त्रिविधामहङ्कृतिममर्त्यखान्यतः ।
अपि भूतपञ्चकमितोऽण्डमण्डलं
भगवानसाविह जगन्ति चासृजत् ॥ ११ ॥

विधिवायुवीन्द्रशिवकौशिकेशका-
नमरामरानुगनरासुरादिकान् ।
सृजति प्रपालयति हन्ति सन्ततं
स्वगतिं प्रयापयति चैष लीलया ॥ १२ ॥

अगणय्यसद्गुणगणो विदूषणः
स्ववशाखिलोऽप्यनुपाचारतः स्वयम् ।
स्मृतिकीर्तनप्रणतिभिर्विमुक्तये
स्वजनस्य यात्ययमनेकरूपताम् ॥ १३ ॥

चतुराननाय चतुरः पुराऽगमान्
प्रददावसावनिमिषेश्वरः प्रभुः ।
विनिहत्य हि श्रुतिमुषं पुरातनं
वपुषोद्धतं हयमुखेन सद्रिपुम् ॥ १४ ॥

अमरेन्द्रवैरिभुजदण्डमण्डल-
प्रतिकर्षपुष्करपतद्धरोद्धृतिः ।
विदधे वराहवपुषाऽमुनोर्मिमत्-
सृतिसिन्धुकच्छपतयाऽऽप्तरक्षिणा ॥ १५ ॥

नरसिंह एष विददार दारुणं
प्रतिघोदयेनखरचक्रतेजसा ।
स्वरिपुं क्षणेन सरसः स्फुरत्तनुं
पृथुसत्त्वमिष्टजनभीतिभञ्जनः ॥ १६ ॥

अपि वामनो ललितबाल्यवानयं
प्रतिभाबलेन कृतदैत्यकौतुकः ।
उपधेरधःकृतबलीन्द्रशात्रवः
स्वजनाय केवलमदात् परं पदम् ॥ १७ ॥

कथयन्त्यमुं परशुभासमानगो-
हतमर्त्यदेवतमसं मुहुर्मुहुः ।
जगतां हितं हरिमिवापरं हरिं
गुरुशक्तितापसवरान्वयोद्भवम् ॥ १८ ॥

करुणाकरः स वसुदेवमोददो
भगवान् पुराहिमकरान्वयेऽभवत् ।
जितवान् दिशो दशरथोऽग्र्यसम्पदो
जनको बभूव भुवि यस्य वैरिहा ॥ १९ ॥

भुजगेश्वरोऽपि भुवनेश्वरप्रियः
समजन्यथारिदरजन्म भुव्यभूत् ।
तममुष्य कान्तिविजितेन्दुमग्रजं
रमणीयमाहुरिह रामनामकम् ॥ २० ॥

जनकेन सोऽथ विरहासहिष्णुना
मुहुरीक्षितो वनमनीयत प्रभुः ।
चकितेन दुष्टजनतस्तपस्विना
तत आसुरीं निशिचरीं जघान सः ॥२१ ॥

मुनिसप्ततन्तुकृतवैरिबन्धनं
कटुकेश्यरिष्टपदमुख्यदुर्जनम् ।
क्षपयन्तमुद्यतसुबाहुमाहवे
तमथाभ्यनन्ददमरादिसद्गणः ॥ २२ ॥

सवने विकस्वरगुणस्वरद्विजे
स्फुरिते चरन् सकलगोकुलप्रियः ।
इतकामतापसरसार्द्रधीगिरः
प्रतिलाळयन्नरमतैष सुन्दरीः ॥ २३ ॥

सहजान्वितः सकलमित्रसंयुतो
मधुरां पुरीं जनकवल्लभां गतः ।
प्रविशन्निमां स जगदेकसुन्दरो
नरनार्युदारनयनोत्सवोऽभवत् ॥ २४ ॥

अथ खण्डितेश्वरधनुः स लीलया
क्षपितोग्रसेननृपपुत्रपौरुषः ।
समुपास्य विप्रगुरुमब्जभूगुरुः
स्वजनानमोदयदमेयतेजसा ॥ २५ ॥

कमलामयं कमलपत्रलोचनां
भुवमागतां नृपसुतां गृहीतवान् ।
निजलीलया विजितराजशात्रवो
मुदमापदाप्य पुरमब्धिदुर्गमम् ॥ २६ ॥

स जगाम मातृजनतुष्टये किल
त्वरितोवनं विदधदीप्सितं सताम् ।
सह भार्ययाऽपि शुभया महाजय-
ध्वजलक्ष्मणाग्र्यसुहृदा विनामुदा ॥ २७ ॥

समतीतपर्वतपुरोगदुर्गमः
खरदूषणादिसुजनद्विषो बहून् ।
स निहत्य विश्वभयदं सुदुस्सहं
नरकं महातम उतानयत् क्रमात् ॥ २८ ॥

रुचिराश्रमाजिरचिताग्र्यतेजसा
प्रियया प्रियो भुवनमान्यया समम् ।
भृशमाकुलीकृतमदप्रमादवत्-
सुरपारिजातहृदवाप धाम सः ॥ २९ ॥

हरितामधीशनरदेवमण्डलं
दशकं विजित्य परभीषणं मुहुः ।
स्फुरितामिह प्रियतमां निजश्रियं
भगवानुपैक्षत हरन्तमप्रियम् ॥ ३० ॥

अभिनन्दितः पवननन्दनादिभिः
स कदाचिदिन्द्रसुतवर्धको गवा ।
निजराज्यमात्मदयिताय दत्तवान्
हरिसूनवे हतविपक्षमुत्तमम् ॥ ३१ ॥

मुदमाप्य तत्र दयितोरुवार्तया
मधुहा मरुत्सुतमुखप्रवृत्तया ।
हरितिग्मचक्रलसितोऽब्धिमध्यगं
प्रययौ स पुण्यजनसेवितं पुरम् ॥ ३२ ॥

पृथुकुम्भकर्णगजराजमुद्धतं
ससहोदरं सविबुधेन्द्रशात्रवम् ।
धरणीभरं पृथुलचक्रमक्षिणो-
न्निशितेषुचक्रकृतविक्रमः प्रभुः ॥ ३३ ॥

अथ भार्यया हुतवहं प्रविष्टया
सहितः सहोदरपुरस्सरैरपि ।
अयमाप्य धाम चिरमिष्टदः सतां
निजमूलरूपपरमैक्यमेयिवान् ॥ ३४ ॥

महिदासपूज्यचरणो द्विजादभूत्
विदितात् स विष्णुयशसोऽमलात्मनः ।
इह यो दधे जगति पापशान्तये
बहुधामहेतिमतिदीप्तगोस्थितिम् ॥ ३५ ॥

सुतपोरुचेरयमपापकर्दमा-
न्ननु मानवीतनयतामुपेयिवान् ।
समयेन भूरिनिजभक्तिपूरितान्
समजीजनत् सुमनसः स देवराट् ॥ ३६ ॥

सुबृहत्पयोधरमिथःप्रसंहति-
प्रकटीभवत्परमयौवनाकृतिः ।
असुराहितां वरविलासिनी तनुः
प्रददावमुष्य सुरराशये सुधाम् ॥ ३७ ॥

सुजनाय दत्तपद आत्मशुद्धिदः
सुकुमाररूप्यभवदेष शाश्वतः ।
अनसूयया शुचिमनीषया धृतः
परमादरेण मुनिपुङ्गवोढया ॥ ३८ ॥

दयितः सतामृषभ एष भूधरो
वपुरुद्वहन् परमहंसलक्षणम् ।
व्यहरद् वलक्षतमपक्षशोभनं
परतत्वलिप्सुसनकादिवन्दितः ॥ ३९ ॥

उदपादि धर्मतनयो ह्ययं हरि-
र्नरदेवसोदर उदारविक्रमः ।
अपि कृष्ण इत्यभिहितो मुदे सतां
स्वयमेव यस्य सहजो व्यजायत ॥ ४० ॥

परमात्मने सततमेकरूपिणे
दशरूपिणे शतसहस्ररूपिणे ।
अविकारिणे स्फुटमनन्तरूपिणे
सुखचित्समस्ततनवे नमोनमः ॥ ४१ ॥

इति चिन्तयन्नविरलान्तरो हरिं
प्रणनाम सप्रणयमादृतोऽमुना ।
अजितौ परस्परसभाजितौ स तौ
निकषा निषीदति पुरोपवेशिनौ ॥ ४२ ॥

विविधा विधाय किल तत्र सङ्कथा
वदनं मुनीन्द्रतनयस्य सुन्दरम् ।
अवलोक्य लोकपतिरानतं महा-
सुखतीर्थमाह रहसि स्म गामिमाम् ॥ ४३ ॥

शृणु देवकार्यमवधार्य धैर्यवद्
यदुदीर्यमाणमिदमार्यसम्मतम् ।
भविताऽन्यदुष्करतरं विधाय तत्
तरुणं तवावतरणं महाफलम् ॥ ४४ ॥

अपिधाय सूत्रहृदयं सतां प्रियं
प्रविधाय भाष्यमधुना निजेच्छया ।
अपरैः श्रुतिस्मृतिनिजार्थदूषकैः
सुतरां तिरोभवति संविदाहता ॥ ४५ ॥

अपनेतुमेनमनयं कृतं खलैः
प्रतिनेतुमात्मजनतां शुभां गतिम् ।
कुरु सूत्रभाष्यमविलम्बितं व्रजेः
सुमतेन योजय कवे श्रुतिस्मृतीः ॥ ४६ ॥

अमितां मितामपि गिरं जगद्गुरो-
रिति तां निशम्य विरलेतरान्तरः ।
वदतां वरस्तमवदत् तदा तयो-
र्विरहाक्षमः खलु चराचरेशयोः ॥ ४७ ॥

भवतोरितः सततसेवनामृते
मम मङ्क्तुमस्तु भगवन्ननुग्रहः ।
न लभेय वल्लभतमेदृशं सुखं
जगतां त्रयेऽपि जगदेकमङ्गलम् ॥ ४८ ॥

कलिकालकालितगुणे धरातळे
सुजनो न नूनमधुनाऽस्ति योग्यधीः ।
परतत्ववर्णनमयोग्यतावते
ननु हव्यदानमिव निन्द्यते शुने ॥ ४९ ॥

इति तं ब्रुवाणमयमब्रवीद् विभु-
र्भुवि सन्ति सौम्य पुरुषा गुणोचिताः ।
विमलान् मणीनिव गुणोज्झितानिमान्
दयया विशोधय विशुद्धगोगणैः ॥ ५० ॥

तव कीर्तिरार्तिमतिमात्रमानये-
दशुभान् प्रभाकरनिभेव कौशिकान् ।
कमलाकरानिव शुभान् प्रबोधयेत्
परमाज्ञया मम विशेषतोऽनिशम् ॥ ५१ ॥

इति सा महीधरमुखाद् विनिःसृता
जगतां सुखाय विशदा सरस्वती ।
द्विजराजगोविषयतातिपूरितं
प्रविवेश मध्वपृथुबुद्धिवारिधिम् ॥ ५२ ॥

मतमित्यवेत्य महितं महतो-
रभिधाय बाढमिति धीरमतिः ।
अनयोर्नियोगमधिरोपितवान्
स्वशिरस्यनन्यसुवहं प्रणमन् ॥ ५३ ॥

आम्नायास्त्रय इव तत्वबोधकास्ते
पापघ्नास्त्रय इव पावकाः प्रजानाम् ।
लोका वा सकलभृतस्त्रयोऽत्र रेजुः
सानन्दा मुनिसुतधर्मसूनुमध्वाः ॥ ५४ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते अष्टमः सर्गः ॥

नवमः सर्गः

चोदयन्तमथ गन्तुमादरात्
तत्र धर्मजमजं प्रणम्य सः ।
सौख्यतीर्थकविलोकनायको
वेदनायकपुरस्सरो ययौ ॥ १ ॥

आश्रमान्तरमवाप्य कृष्णतः
श्राव्यमेष सकलं च शुश्रुवान् ।
चित्तवृत्तिमनुवृत्तिमान् गुरोः
साध्ववेत्य गमनोन्मुखोऽभवत् ॥ २ ॥

मन्दहासमृदुसुन्दराननं
वन्दनीयमभिवन्द्य सत्पतिम् ।
प्राज्ञमौलिमणिरभ्यनुज्ञया
तस्य तावदगमन्महामतिः ॥ ३ ॥

तस्य वल्लभतमाऽऽस वासभू-
र्मानसात् पृथुलमानसस्य नो ।
नात्यजत् क्षणमपि ह्यसाविदं
नैष नाथविरही ततोऽभवत् ॥ ४ ॥

वीरदृष्टिकृतसिंहविभ्रमः
शान्तदृष्टिकृतशान्तसम्मदः ।
तत्रतत्र पथि पथ्यविभ्रमः
पर्वतादवततार सर्वधीः ॥ ५ ॥

वानरेन्द्र इव तीर्णवारिधि-
र्वासुदेव इव रत्नराजवान् ।
भीमसेन इव सूनवर्यहृ-
न्निर्वृतिं स्वजनमानिनाय सः ॥ ६ ॥

अग्निशर्ममुखपञ्चषैर्द्विजै-
रन्नमाहृतमलं पृथक् समम् ।
कृत्स्नमाददयमित्यविस्मयः
कृत्स्नमत्तुमलमेष हि क्षये ॥ ७ ॥

व्यासदेवहृदयातिवल्लभं
वासुदेवमगणय्यसद्गुणम् ।
साधयत् सकलदोषवर्जितं
ज्ञानभक्तिदमनन्तसौख्यदम् ॥ ८ ॥

उक्तमुक्तमभिधेयमुत्तमं
वेदवाक्यमनुवादयन् मुहुः ।
व्यञ्जयत् स्मृतिवचोभिरञ्जसा
तस्य चार्थमतियुक्तयुक्तिमत् ॥ ९ ॥

बालसङ्घमपि बोधयद् भृशं
दुर्निरूपवचनं च पण्डितैः ।
अप्रमेयहृदयं प्रसादवत्
सौम्यकान्ति च विपक्षभीषणम् ॥ १० ॥

अस्तदूषणमवन्ध्यभाषणं
लक्षितं सकललक्षणैः समम् ।
माननीयमपि नाकिनायकैः
रूपमन्यदिव धन्यमात्मनः ॥ ११ ॥

एकविंशतिकुभाष्यदूषकं
ब्रह्मसूत्रगणभाष्यमद्भुतम् ।
अप्यदूष्यमतनोदनन्तधी-
र्भूतभाविभवदात्मभिः क्वचित् ॥ १२ ॥

गाङ्गमङ्गलतरङ्गभङ्गद-
प्रान्तसुश्रिहरिवेश्मकृत्समः ।
यद्गतैकतमवर्णलेखकः
सत्यतीर्थ इह भाष्यमालिखत् ॥ १३ ॥

तत्र देवमभिवन्द्य यातवान्
स्वामिनो वचनगौरवाद् द्रुतम् ।
सानुगो विविधभूरतीत्य गो-
दावरीतटमगादलेशधीः ॥ १४ ॥

प्राज्ञवित्तमयमाप्तुमागतै-
र्पण्डितैर्द्विनवशाखिभिः श्रुतीः ।
प्रस्तुता अभिदधौ परीक्षकैः
षट् च तत्र समयानखण्डयत् ॥ १५ ॥

ते पृथक्पृथगमुं स्वशाखया
दर्शनेन च परीक्ष्य निर्जिताः ।
सर्ववित् त्वमसि मुख्यतः कवे
नास्ति ते सदृश इत्यथाब्रुवन् ॥ १६ ॥

यस्त्रयीसकलपक्षशिक्षक-
स्तत्र संसदि वरिष्ठसम्मतः ।
शोभनोपपदभट्टनामकः
पूर्णसङ्घ्यमनमन्मुहुर्मुदा ॥ १७ ॥

यस्तु तार्किकशिखामणिः सुधी-
र्वर्तमानसमयान् निराकरोत् ।
वेदभारतपुराणनिष्ठितो
भाष्यमेतदशृणोत् स मध्वतः ॥ १८ ॥

नापरेषु रतिमाययौ क्वचिद्
भाष्यमद्भुतमिदं स शुश्रुवान् ।
नारविन्दमकरन्दमाप्तवा-
नच्छपिच्छ इव वाञ्छतीतरत् ॥ १९ ॥

तत्रतत्र स सभासु भासुरो
नन्दितीर्थसमयोक्तयुक्तिभिः ।
वादिनो विशकलय्य तान् समा-
क्रम्य वाचमुचितामुदाहरत् ॥ २० ॥

चूर्णकृद् विविधशङ्खचूर्णक-
श्चूर्णनाय बहुधाप्यशक्नुवन् ।
अत्यजद् विफलधीः प्रदक्षिणा-
वर्तवारिजमनर्घमप्यहो ॥ २१ ॥

अप्रमेयमतिशास्त्रमीदृशं
यस्त्यजत्युपनतं सुदुर्लभम् ।
तस्य तुल्यमतिरेष दुर्जनो
नाथवाऽस्य सदृशोऽस्ति नीचधीः ॥ २२ ॥

कोऽपि तं गुणविशेषविच्च वि-
क्रीय भूरि धनमाप पूरुषः ।
न ह्यनर्घगुणमूल्यमाप्यते
भाग्यदैवमिह योग्यतानुगम् ॥ २३ ॥

व्यक्तमुन्नतिमितोऽप्ययं जन-
स्तस्य यन्न लभतेऽखिलं फलम् ।
स्तोकमानसतया ततो व्रजेत्
तस्य हन्त पुरुषस्य तुल्यताम् ॥ २४ ॥

क्रीतवान् नरपतिर्महादरं
सादरं पुनरुदारचेष्टितः ।
अर्चयन् सततमाप सम्पदो
या न ता वचनचित्तगोचराः ॥ २५ ॥

शास्त्रकल्पकतरोरमुष्य कः
प्राप्नुयात् सकलमप्यहो फलम् ।
यस्तमुत्तमगुणं विडम्बये-
दित्युदीर्य स जनानरञ्जयत् ॥ २६ ॥

नेदृशैः कविभिरेव केवलं
हन्त पूज्यचरणोऽभ्यपूज्यत ।
शर्वशक्रगुरुपूर्वदैवतै-
रप्यलं सुसमयोद्गमोत्सवे ॥ २७ ॥

निम्नभूरिव सतीः प्रजा व्रजन्
वारिदर्तुरशनैरपूरि सः ।
प्राज्यतापहरदर्शनाम्बुना
तुङ्गदेशमिव दुर्जनं तु नो ॥ २८ ॥

कर्मभिः सकललोककौतुकै-
र्मानितः पथि जनैः समागतः ।
सन्ननाम शिवनामकीर्तनं
राजतासनपुरे विराजितम् ॥ २९ ॥

अच्युतप्रमतिरच्युतप्रियं
तं दशप्रमतिमागतं तदा ।
वन्दमानमवलोक्य यां मुदं
प्राप्तवांस्तदवधिर्न विद्यते ॥ ३० ॥

प्रीतिमार्ययतिरुत्तमां पुरा
प्रेषिताप्रतिमभाष्यदृग् ययौ ।
अप्यतोऽतिशयिनीं शुचिस्मितं
तं विलोक्य सुचिराद् दिदृक्षितम् ॥ ३१ ॥

पूर्णदृष्टिजलधेर्गृहीतवान्
भाष्यसञ्ज्ञममृतं सुखावहम् ।
चित्रमेष यतिराड्घनाघनो
ग्राहयंश्च मनुजान् मुमोच नो ॥ ३२ ॥

सानुनीतिरथ नीतिमानयं
भाष्यसद्गुणगणानवर्णयत् ।
शोभनाय गुरवे स्वभावतः
कालतः कुमतलीनबुद्धये ॥ ३३ ॥

उक्तिभिस्तमसकृत् सुयुक्तिभि-
र्बोधयन् बहळधीः प्रसङ्गतः ।
स्थेयसो भिषगिवास्य हृद्गतं
मूलदोषमरुचेरचिन्तयत् ॥ ३४ ॥

दक्षपक्षविहृतेन ताडयन्
भीषयन् समधिकस्वरश्रिया ।
हंसराट् कलिमलं निराकरो-
देकदृष्टिमिव मानसाद् गुरोः ॥ ३५ ॥

निष्कळङ्कमिव चन्द्रमण्डलं
पुण्डरीकमिव फुल्लतां गतम् ।
वारि शारदमिव प्रसादव-
च्चित्तमच्युतमतेर्भृशं बभौ ॥ ३६ ॥

आननन्द स हि मध्वशास्त्र-
माकर्णयन् कुसमयाग्रही पुरा ।
मोहपीतलवणोदको मुहुः
प्राक् पिपासुरमृतं पिबन्निव ॥ ३७ ॥

विस्तृतान्तरवियत्पदौ यती
अस्यतां सुसमयप्रकाशनात् ।
तौ यथा विधुरवी अहो अहो-
रात्रमप्युरुतमो नृमोहकम् ॥ ३८ ॥

सज्जनान् सह महादरेण नॄन्
पापिनां प्रकृतितोऽप्रियाकृति ।
दारुणाघगणदारणं स्म स
ग्राहयत्यपि सुदर्शनद्वयम् ॥ ३९ ॥

नन्वनन्यशरणात्मनां सतां
सिद्धिविघ्नमुखदोषभेषजम् ।
ऐच्छदच्छलदयोदयादयं
रूप्यपीठपुरगः कदाचन ॥ ४० ॥

गोपिकाप्रणयिनः श्रियःपते-
राकृतिं दशमतिः शिलामयीम् ।
शिष्यकैस्त्रिचतुरैर्जलाशये
शोधयन्निह ततो व्यगाहयत् ॥ ४१ ॥

स्पर्शनाद् भगवतोऽतिपावनात्
सन्निधानपदतां गतां हरेः ।
त्रिंशदुद्यतनरैः सुदुर्धरां
लीलयाऽनयदिमामसौ मठम् ॥ ४२ ॥

मन्दहासमृदुसुन्दराननं
नन्दनन्दनमतीन्द्रियाकृतिम् ।
सुन्दरं स इह सन्न्यधापयद्
वन्द्यमाकृतिशुचिप्रतिष्ठया ॥ ४३ ॥

मानिनोऽपि हि वशीचकार यो
दैवतप्रतिभयाऽऽत्मनः खलः ।
यायजूकगुणमात्मनः स्मरन्
यो जराघटितगोत्र उच्यते ॥ ४४ ॥

आत्मनः प्रियतमक्रतोरमुं
पापपूरुषमवेत्य घातकम् ।
तं निरस्य जनमप्यथाहितं
सर्वभूधरसमर्थपूर्वकम् ॥ ४५ ॥

विश्वविस्मयकरः स्वतेजसा
वन्द्यमानचरणः पुनर्जनैः ।
चित्रदिग्विजयकीर्त्यकीर्तिमान्
मोदयन्ननुदिनं निजाः प्रजाः ॥ ४६ ॥

वासुदेवदयितो महिष्ठधी-
र्वासुदेवमथ साध्वयाजयत् ।
धर्मसूनुमिव धार्मिकं पुरा
भीममूर्तिरयमेव भूसुरम् ॥ ४७ ॥

याज्यया समुचितानुवाक्यया
सप्रवर्ग्यविभवैरभिष्टवैः ।
विश्ववेत्तुरनुजोऽत्र होतृतां
प्राप्य दैवततततीरतोषयत् ॥ ४८ ॥

स प्रयुज्य निशिता निशातधी-
वैश्वदेववरशस्त्रसन्ततीः ।
राक्षसासुरनिरासकृत्सुरान्
वीरवर्य इव भागमापयत् ॥ ४९ ॥

वायुना त्रिरपि पूर्वपायिना
सर्वदैवतजिता तरस्विना ।
योऽपरोक्षवपुषाऽप्यपेक्षितः
कोऽत्र वर्णयति तं महाक्रतुम् ॥ ५० ॥

ब्रह्मवेदननिविष्टचेतसां
कर्म तत्र करणान्तरं भवेत् ।
ज्ञापयन्निति परात्मवेदकः
कर्म धर्ममपि स ह्यचीकरत् ॥ ५१ ॥

यानियानि चरितानि यानिया-
नीरितानि च मनोहराण्यहो ।
तानितानि च वितानिचेतसो
विश्वविस्मयकराणि भान्ति हि ॥ ५२ ॥

सरस्वतीर्वृत्तिकरीः शरीरिणा-
मतीत्य बह्वीः समतीतगोत्रकः ।
पुरेव कृष्णप्रियमापदश्रमं
पृथुप्रबोधः पुनरुत्तमाश्रमम् ॥ ५३ ॥

सहभोगमनन्यलभ्यमस्मै
हनुमद्रूपवते ददौ पुरा हि ।
अनवेक्ष्य परं स्वभीष्टकर्त्रे
प्रतिदातुं हरिरैधयत् तमेव ॥ ५४ ॥

प्रणम्य गुरुमादरादथ नियोगतो योग्यतः
स तस्य जगतां हितं विदधतो गतः सानुगः ।
महिष्ठहृदयो महामहिमसिन्धुरानन्दतो
निजैरभिगतोऽनमद्रजतपीठवासं हरिम् ॥ ५५ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते नवमः सर्गः

दशामः सर्गः

सपदि समस्कुरुत भृशं
माधवगुणसाधकोऽथ मध्वरविः ।
भृगुकुलतिलकस्थानं
तापकरः पापपान्थानाम् ॥ १ ॥

दशमतिशिष्यः कश्चि-
च्छुभजनतायै कुतूहलनतायै ।
विविधसुवृत्तं वाक्यं
काव्यमिवोचे सनायकस्तवकम् ॥ २ ॥

भुवनाद्भुतमध्वचेष्टितं
न वदेमापि सुरायुषा वयम् ।
सकलं खलु किन्तु किञ्चिद-
प्यथ शुश्रूषुजनाय वर्ण्यते ॥ ३ ॥

क्वचिदीश्वरदेवमेष भूपं
खननं पान्थजनं विधापयन्तम् ।
स्वमपि प्रतिचोदयन्तमूचे
क्रियया नोऽकुशलान् प्रबोधयेति ॥ ४ ॥

प्रकारं प्रकटीकर्तुमारभ्य विरराम नो ।
महीयोमतिमाहात्म्याद् वैवश्येन खनन् खलः ॥ ५ ॥

नानेनेनानेनानेनोनूनेन ननु नुन्नाः ।
नानाना नो नूनं नानेनानूननाऽनुन्नः ॥ ६ ॥

यमशेषभवप्रभवः स्मरता-
मसुखाब्धिरपैति न चित्रमिदम् ।
मरुतीदृशि भान्ति हि यत्स्तवने
यमशेषभवप्रभवः स्म रताः ॥ ७ ॥

सञ्चरन्नञ्चनीयः कदाचिद् विभु-
र्विष्णुपद्यास्तटं वैष्णवाग्रेसरः ।
प्रापदाप्तैर्निजैरेष शिष्यैर्वृत-
स्त्यक्तविश्वप्लवं शात्रवातङ्कतः ॥ ८ ॥

इमान् स्वस्वपूर्वाश्रयानात्मवाक्यात्
सलीलं दयालुः स मूलाश्रयात्मा ।
निषेद्धूननादृत्य चानन्यलङ्घ्यां
तदाऽत्यायत् तां नदीं संसृतिं वा ॥ ९ ॥

वारयतवारयत वैरिसुहृदोऽमून्
मारयतमारयत पारगमनात् प्राक् ।
आपतत आलपत इत्यवददुच्चैः
स त्वरकराजपुरुषानुचितवाचा ॥ १० ॥

न जडा जले पतत साहसादहो
न भयं हि वो बहुतयाऽबहोर्जनात् ।
भवतां पतिं क्षितिपतिं दिदृक्षवः
प्रतियाम केन कलहं चिकीर्षथ ॥ ११ ॥

वचसेत्यनेन स परान् न्यरुणद्
भुजगान् नरेन्द्र इव मन्त्रबलात् ।
उदतारयत् परिजनं मृतिभी-
सरितश्च देवसरितश्च समम् ॥ १२ ॥

निर्विकारचरितोऽपि परीतः
क्रूरकिङ्करसहस्रतयेन ।
स व्रजन्नुदलसज्जगदीशः
सिंहराडिव सृगालसमूहे ॥ १३ ॥

अप्रकम्प्यवपुषं सुरासुरैः
सिंहसंहननमेनमुन्नतम् ।
प्राप्तमात्मनगरान्तिकं नृपः
प्रेक्ष्य सौधशिखरे स्थितोऽब्रवीत् ॥ १४ ॥

रिपुनृपप्रणिधिप्रतिशङ्कया
पथिकपाटनकर्मणि दीक्षितैः ।
सुमुख मे पुरुषैः परुषैः कथं
यमभटैरिव नासि विहिंसितः ॥ १५ ॥

अप्लवदेवनदीतरणं ते
हन्त कथं च चिकीर्षसि किं त्वम् ।
तं निगदन्तमितिप्रभृतीह
स्माह महापुरुषोत्तमदासः ॥ १६ ॥

योऽसौ देवो विश्वदीपः प्रदीप्तः
कुर्मः सर्वं तत्परानुग्रहेण ।
यामस्तावत् तूर्णमाशामुदीची-
मित्याद्यं तद्भाषया चित्रवाक्यम् ॥ १७ ॥

गाम्भीर्यं धृतिमुरुवीर्यमार्यभावं
तेजोऽग्र्यं गिरमपि देशकालयुक्ताम् ।
राजाऽस्य स्फुटमुपलभ्य विस्मितोऽस्मै
राज्यार्धं सपदि समर्पयाम्बभूव ॥ १८ ॥

दण्डार्हबुद्धिविषयो नृपपूरुषाणां
राज्यार्हबुद्धिविषयोऽभवदित्थमेषः ।
नीतिं प्रकाशयितुमेव विपत्सु कार्यां
गन्तुं प्रभुः प्रसभतोऽपि तथा व्यधात् सः ॥ १९ ॥

कदाचिच्चोराणां निकरमवलोक्याभिपतता-
मवस्थाप्य स्वीयान् करगपटपिण्डार्थमतिकृत् ।
चरन्नेतेष्वेतानथ मिथ इहाघातयदहो
विभुः सम्मोह्य प्राग् विजय इव संशप्तकगणान् ॥ २० ॥

अन्यत्र च चोरान् धन्यप्रवरोऽसौ
शूरान् शतसङ्ख्यान् प्राप्तान् स्वजिघांसून् ।
एकेन तु शिष्येणाकृष्टकुठारान्
निस्ताडितयूथ्यानद्रावयत द्राक् ॥ २१ ॥

क्वचिच्छिलाच्छटाभ्रमादमुं ससङ्घमत्यजन् ।
अवेक्ष्य दस्यवः पुनः कुतूहलात् तमानमन् ॥ २२ ॥

सत्योच्छेदे सेच्छापातं व्याघ्राकारं दैत्यव्याघ्रम् ।
प्राळेयाद्रेः प्रान्ते प्राज्ञः पाणेर्लीलालेशेनाऽस्यत् ॥ २३ ॥

प्राप स नारायणतः शुद्धशिलात्मप्रतिमाः ।
यासु स पद्मासहितो दोष्यहितः सन्निहितः ॥ २४ ॥

पाराशर्यः परतत्वप्रसिद्ध्यै
तात्पर्यार्थं परमं भारतस्य ।
व्यक्तं वक्तुं नियुनक्ति स्म साक्षा-
देनं धन्यं भुवने मन्यमानः ॥ २५ ॥

तीर्थेषु तीर्थेषु च सौख्यतीर्थः
क्षेत्रेषु च क्षेत्रविदां वरिष्ठः ।
गोविन्दमावन्द्य सहानुगोऽगाद्
गङ्गां पुनस्तुङ्गतरङ्गमालाम् ॥ २६ ॥

प्लवैरपेतामवलोक्य सिन्धुं
सरोजबन्धुं च तदाऽऽप्तसिन्धुम् ।
तटे निषण्णानधिकं विषण्णा-
न्निरीक्ष्य शिष्यानतरत् स एताम् ॥ २७ ॥

न वानरेन्द्रस्य विलङ्घिताब्धे-
र्न वा नरेन्द्रस्य विहर्तुरस्याम् ।
इमेऽस्मरंस्तद्वपुषोऽन्यथाऽस्य
शक्तस्य शङ्क्येत विपत् कथं तैः ॥ २८ ॥

जगत्प्रदीपायितगोगणाढ्ये
दिवाकरे मध्वदिवाकरे च ।
अव्यक्तरूपे श्रियमत्यजन् द्राक्
सहाम्बुजैस्तन्नयनाम्बुजानि ॥ २९ ॥

पदं पशोर्वा विनतातनूज-
स्तीर्त्वा नदीं तावददीनसत्त्वः ।
अनार्द्रवासाः स कुतूहलार्द्रै-
र्नृदेवभूदेवमुखैर्ववन्दे ॥ ३० ॥

भीतैररातेरतिमात्रमत्र
नतारकैरप्यथ तारकैः सः ।
स्वतेजसा विस्मितभूपनुन्नैः
प्लवेन शिष्यान् निरतारयत्ताम् ॥ ३१ ॥

विशङ्कटं स्वस्तटिनीतटं ते
दीपप्रदीप्तं जनताभिपूर्णम् ।
सश्वोदयत्पण्डितमण्डलाढ्यं
नाथावलोकोत्कहृदोऽभ्यपश्यन् ॥ ३२ ॥

आम्नायमाम्नायविदां विदग्धं
सभावभेदं प्रवदन्तमत्र ।
दैव्यां सभायामिव पद्मयोनिं
प्रैक्षन्त साक्षात् सुखतीर्थमेते ॥ ३३ ॥

प्राप्तस्ततो हस्तिनराजधानीं
मासानुवासेह स वासयोग्यान् ।
मठान्तरेऽनन्तगुणान्तरः स-
न्नेकान्तदेशे सरितोऽसमीपे ॥ ३४ ॥

भित्त्वा भुवं देवनदी जगाम
शाखाविशेषेण निषेवितुं तम् ।
वाणी च यत्प्रेष्यतया कृतार्था
शिवादिवन्द्या न तदत्र चित्रम् ॥ ३५ ॥

गुरुप्रबर्हस्य पदारविन्दं
विदूरतः सा प्रणनाम मूर्ता ।
औदार्यसौन्दर्यतनुं तनुं ता-
मालक्ष्य शिष्यैरतिविस्मितं तैः ॥ ३६ ॥

तेनोपयातेन कदाचनाथ
वाराणसीं पापनिवारणेन ।
अवादि वाणी बलिनः स्वशिष्यान्
विलोक्य लीलावसरेऽवलिप्तान् ॥ ३७ ॥

नियुद्धसिद्ध्यै युगपद्धि वीर-
म्मन्या भवन्तोऽभिपतन्तु मां द्राक् ।
समस्तशक्तिं न युनक्ति यः स्वा-
मत्रास्मदाज्ञां स निराकरोति ॥ ३८ ॥

इतीरयन् पञ्चदशैष यूनः
प्राप्तान् प्रयुद्धान् युगपन्निपात्य ।
उत्थीयतां यस्य समर्थता स्या-
दिति ब्रुवाणः शनकैर्जहास ॥ ३९ ॥

सौमेरवं गौरवमावहन्ति
तवाङ्गमङ्गाङ्गुलयश्च नोऽङ्गे ।
पुरा विनश्याम इतो दयालो
स्वामिन् विमुञ्चेत्यवदंस्तदा ते ॥ ४० ॥

तेनाथ मुक्तैरतिविस्मयस्तै-
रवाप्यनालोच्य हि तत्स्वरूपम् ।
यद्भ्रूविजृम्भेण सशम्भुशक्रं
जगत्समस्तं नियतं निकामम् ॥ ४१ ॥

सदाक्ष्यमाक्षिप्तसमस्तपक्षको
यतिः प्रभुं कोऽप्यमरावतीपदः ।
जिगीषया ज्ञानसहायकर्मणः
प्रसाध्यतां साधनतेत्युदाहरत् ॥ ४२॥

संसाधितार्थे भगवत्ययुक्तिवित्
पप्रच्छ स ज्ञानपदार्थमुग्रधीः ।
ज्ञातः स ते ज्ञान्यसि चेन्न चेन्न स
प्रश्नो घटेतेति निराकृतैष तम् ॥ ४३ ॥

विततततमतमोन्तं साधयन्त्या नितान्तं
सदसिसदसि रेजे व्याख्यया व्यासशिष्यः ।
सकलसमयिहस्ताम्भोजबन्धाभिनन्दी
शरदिशरदि चन्द्रश्चन्द्रिकासम्पदेव ॥ ४४ ॥

जननं समये समये जगतः
प्रथिते समये समयेदमिते ।
सनिरासमयेऽसमये स्थितियुक्
स्ववभासमयेऽसमयेष्टधिया ॥ ४५ ॥

वर्तस्वाध्यधि सर्वं
दीव्येदं सोऽनिशं स्वतन्त्रो विष्णुः ।
उज्जासय दुष्टानां
संस्कुरु साधून् गुणाभिपूर्णोऽप्यगुणः ॥ ४६ ॥

असमोत्तमो मतोऽसौ
श्रियःपतिर्विश्वतो विभिन्नात्मा ।
परमान् प्रकाममर्थान्
प्रकाशयामास सेत्यादीन् ॥ ४७ ॥

समानया याऽनमाऽस मायया ततयाऽयमा ।
नयासना नास या न यातनाऽललनातया ॥ ४८ ॥

प्राज्ञो राज्ञां त्रिदिवपदवीं कौरवं क्षेत्रमाप्तः
सस्माराथ स्वविहितिपतद्धस्तियुद्धोत्सवानाम् ।
सत्यात्माद्यैरिह परिवृतो भाविमारीचदृग्भि-
र्विस्मेरैः स्वैर्निजनृपतनूहेतिदृष्ट्याऽतितुष्टैः ॥ ४९ ॥

विप्रात्मेशः क्षणार्थं कृतनतिरशितिश्रीहृषीकेशदेशे
स्पष्टं दृष्टोऽप्यदृष्टः सपदि विहितवान् विस्मयं देहभाजाम् ।

स्वप्ने स्वप्रेरितान्यस्थलगनिजजनरोपाहृतैर्भक्ष्यभोज्यैः
प्राज्यैः प्राभोजयत् स्वं गुरुमखिलगुरुं वेदयन् वेदबन्धुम् ॥ ५० ॥

अवाप्तवान् पुनरिषुपातमस्मरद्
रमापतिं स परशुराममादरात् ।
स राजकेळ्युरुकदळीसहस्रकं
तदाऽऽददत्त्यवसितिदत्तमुत्तमम् ॥ ५१ ॥

स शङ्करपदद्विजोपहृतमाप्य गोवाख्यगां
गरिष्ठकदळीलसद्दशशतीचतुष्कं चरन् ।
पयःकलशपञ्चकत्रिकयुगाभिपूर्णं पपा-
वदृष्टगतिरप्यभूत् नृपनृमण्डलैरुद्यतैः ॥ ५२ ॥

अयमेव गोविषयतोऽपि
सदसि जनतार्थितो जवात् ।
पुष्पमुत फलमहो विदधे
जनसुप्तिदानुपमगानसम्पदा ॥ ५३ ॥

धन्योऽमह्यत नाकिनामहितहृद्वाणस्समोऽजस्य यो
मध्वो ध्वस्तदुरागमोऽव्ययहिमगुश्रीः काममायामिहृत् ।
विष्णुं विश्वजयप्रदं स हि नमन् सेव्यं सुसौख्यं मुदा
दाक्ष्याच्छ्रीधरमामयादिविरही योगी सुहृत् सर्वदा ॥ ५४ ॥

इति भुवनविभूषणस्य भूयां-
स्यविगणितानि कृतान्तराणि हन्त ।
श्रवणमननकीर्तनैरभीष्टं
प्रतिददतीत्यमराः प्रकीर्तयन्ति ॥ ५५ ॥

इति विविधगोधारावारैर्विशारदवारिदो
हरिपदरतो विद्याविद्युत्प्रदीपितदिङ्मुखः ।
भवभयमहाघर्मोत्तप्तं सदङ्घ्रिपमण्डलं
सफलसुमनः सान्द्रानन्दं व्यधादविपल्लवम् ॥ ५६ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते दशमःसर्गः

एकादशः सर्गः

प्रचुरान्तरप्रवचनं फणिराड्
उपशुश्रुवान् ससनकादिमुनिः ।
गगनेऽल्पदृष्टवपुरत्र जनै-
स्त्वरितं निलीनरुचिराप पदम् ॥ १ ॥

अतिचित्रधाम्नि निजधाम्नि रतं
ससहस्रमस्तकमनन्तममुम् ।
मुनयोऽभिवाद्य विनयाभरणा
वरमन्वयुञ्जत तदाऽर्थमिमम् ॥ २ ॥

भगवत्तमस्य विपुलप्रमतेः
समयं मनोहरतमं जगति ।
महितं भवद्भिरपि लोकपते
पठतां मुहुः फलमुदेष्यति किम् ॥ ३ ॥

अधिकारिणां फलमलं विदुषां
भवति प्रवृत्तिरतिवीर्यवती ।
इति तत्फलं सफलसङ्कथनो
भगवान् प्रपञ्चयतु भूरिदयः ॥ ४ ॥

इति तैरुदीरितमुदारमति-
र्वचनं निशम्य स जगाद गिरम् ।
शृणुताऽदरेण महनीयतमं
महनीयपादसमयस्य फलम् ॥ ५ ॥

त्रिदिवादि लभ्यमपि नास्य फलं
कथितं कृषेरिव पलालकुलम् ।
स्वफलं तु मुक्तिपदमुक्तिपदं
शुकशारदादिपरमार्थविदाम् ॥ ६ ॥

परमागमार्थवरशास्त्रमिदं
भजताममानवकलारचितम् ।
व्रजतामहो परमवैष्णवतां
रतये स्वलोकमजितो दिशति ॥ ७ ॥

ननु तत्र विश्वविभवैकपदं
परिभाति पूर्णपुरुषस्य पुरी ।
उपलभ्यते यदुपमानपदं
प्रतिबिम्बमेव मणिवप्रगतम् ॥ ८ ॥

सितसौधसन्ततिरुचा स्फुरिता
परितोऽरुणाश्मगृहपङ्क्तिरुचिः ।
इह मच्छरीरवलये लसिता-
मनुयाति मूर्तिमसुरासुहृतः ॥ ९ ॥

शबळा वळीकघटितस्फटिक-
द्युतिभिर्हरिन्मणिमयी वळभी ।
प्रतिसद्म भाति यमुना मिळिता
सितसौरसैन्धवपयोभिरिव ॥ १० ॥

यदि नाभविष्यदिह विभ्रमता-
नियमो जनस्य निलयावलिषु ।
विकटा विटङ्कृतपत्रिततिः
कृतकेत्यवैक्ष्यत कथञ्चन नो ॥ ११ ॥

विविधस्तुलोपगतचित्रपटी-
सुवितानलम्बिमणिदामगणः ।
शरणान्तरेष्वधिकपूरणतः
प्रचकास्ति विभ्रम इवावगळन् ॥ १२ ॥

विमलाकृतिः प्रकृतिरेव महा-
मणिहेममय्यखिलवस्तुमयी ।
इह सम्भवेत् सकलकान्तिरसः
कथितोऽधिकोक्तिभिरतः कविभिः ॥ १३ ॥

तदनादिकालमितमुक्तिरते-
रगणय्यशम्भुमुखसङ्घततेः ।
नगरैर्महापुरमसंहतिम-
ल्लसति प्रभोरयमहो महिमा ॥ १४ ॥

भवनं विभाति भुवनैकपते-
र्भुवनत्रयाद्भुतगुणातिशयि ।
वरमन्दिरप्रकरमध्यगतं
द्विजमण्डलस्थशशिमण्डलवत् ॥ १५ ॥

स्वयमिन्दिरैव पतिमानकरी
गृहकर्म यत्र कुरुते सुतराम् ।
अपि किङ्करीदशशतीमहिता
श्रियमत्र वर्णयति वेश्मनि कः ॥ १६ ॥

कमलापतिः कमलयाऽमलया
कमनीयया कमललोचनया ।
अमृताहिराजमृदुभोगगतः
स्वरतोऽपि तत्र रमते परमः ॥ १७ ॥

तरुणप्रभाकरसहस्ररुचं
कनकाम्बरं मणिमयाभरणम् ।
हसिताननेन्दुमरविन्ददृशं
तमरीन्द्रधारिणमनुस्मरत ॥ १८ ॥

गणयेद् रमाऽस्य न गुणानखिलान्
चतुराननश्चतुरवागपि नो ।
न वयं सहस्रवदना अपि ता-
नपरोदितानतिवदेम पुनः ॥ १९ ॥

विधयो विहङ्गपतयोऽगणिता
रमणीयुताश्च फणिपेन्द्रमुखाः ।
परयोगभूरिसुखभोगमिता
अवलोक्य तं दधति मोदरसम् ॥ २० ॥

सचतुर्भुजा वनजपत्रदृशो
वरवेषिणोऽत्र सपिशङ्गपटाः ।
अरुणप्रभाश्च तरुणाभ्ररुचो
विचरन्ति नाथरुचयः पुरुषाः ॥ २१ ॥

भगवत्समीपमुपयातवतां
प्रमदो न केवलमलब्धतुलः ।
अपि तस्य लोकमतिलोकगुणं
भजतां सुदुर्लभमभूरिशुभैः ॥ २२ ॥

न भवन्ति यत्र मृतिजन्मजरा-
स्त्रिविधं भयं किमुत दुःखगणः ।
अपरं च किञ्चिदशुभं न भवे-
न्न गुणादि तत्प्रभवमूलमपि ॥ २३ ॥

अनुभूयते सुखमनन्तसखैः
सकलैरलम्मतिपदं सततम् ।
अपि तारतम्यसहितैः स्वगुरु-
प्रवणैः परस्परमुरुप्रणयैः ॥ २४ ॥

अतिसुन्दराः सुरभयः पुरुषा
हरिचन्दनेन नवचन्द्ररुचा ।
चलचारुचामरधरानुचरा
विहरन्ति नित्यतरुणा इह ते ॥ २५ ॥

सविलासलास्यपरितुष्टदृशो
मृदुगीतवाद्यमुदितश्रवणाः ।
अनुरञ्जयन्ति नवकञ्जदृशो
रमणा अमी स्वरमणीस्तरुणीः ॥ २६ ॥

परिणायकानुपवनाभिमुखा-
ननु निस्सरन्ति हरिणीनयनाः ।
विमलाद् विमानवलयाच्छनकैः
शशिमण्डलादिव रुचो रुचिराः ॥ २७ ॥

अरुणाश्मवर्णतनवस्तनवः
शुभहारसन्निभरुचोऽप्यपराः ।
हरिनीलनीलरुचयोऽत्र पराः
प्रकटीभवन्ति विविधाभरणाः ॥ २८ ॥

सुचिरद्युतीर्दधति सूक्ष्मतरं
स्वयमम्बरं च खलु बिभ्रति याः ।
शुकनिःस्वना ध्रुवमिमा अपराः
सुपयोधरा जलधरावलयः ॥ २९ ॥

समतीतविद्रुमभुवां सुदृशां
पदपल्लवाग्र्यनखरक्तरुचीः ।
परभागतः स्फटिककुट्टिमभूः
प्रकटीकरोति न पुरा प्रकटाः ॥ ३० ॥

हरिणीदृशां निवसनानि बृहत्-
सुनितम्बबिम्बरुचिरोरुरुचा ।
शबलद्युतीनि मदनस्य जग-
ज्जयवैजयन्त्य इति निश्चिनुमः ॥ ३१ ॥

करपल्लवैस्तरळितैर्लळितै-
रसकृत् क्वणत्कनककङ्कणकैः ।
नवरोमराजिवलिवल्गुमृदु-
प्रतनूदरैरतिमनाक् तरळैः ॥ ३२ ॥

कुचकुम्भपूर्णतरकान्तिसुधा-
रसशेषबिन्दुविसरच्छविभिः ।
वरहारराजिभिरुतानुपदं
परिलोठिताभिरशनैरुरसि ॥ ३३ ॥

अपि लीलया कुवलयोल्लसितै-
रपरैः करैः सहचरीनिहितैः ।
वदनैः शुचिस्मितकटाक्षरसै-
श्चलकुण्डलोल्लसितगण्डयुगैः ॥ ३४ ॥

प्रगतासु तासु रणितै रशना-
मणिनूपुरैरिव पुरा गदिताः ।
अनुवीक्षितुं तनुविलासमिमं
तरुणा भवन्त्यथ निवृत्तमुखाः ॥ ३५ ॥

अनुपालिताः स्वदयितैर्दयिताः
कथमप्युपेत्य कुचभारनताः ।
शनकैः पुनस्तदवलम्बबलात्
किल ता विशन्ति परमोपवनम् ॥ ३६ ॥

हसितप्रसूननिकरोरुभर-
प्रणमत्सुवर्णमणिसर्वतरून् ।
उपगूहयन्नमृतसिन्धुसखः
पवनो न कस्य सुखमेधयति ॥ ३७ ॥

वरपारिभद्रकसुकल्पतरु-
व्रजपारिजातहरिचन्दनवत् ।
सहितं समादिपदताननगैः
परिभूषयन्ति तदहो ऋतवः ॥ ३८ ॥

स्मितमाधवीकुसुमरम्यतरौ
नवचम्पकादिकुसुमोल्लसितौ ।
मधुमाधवौ मधुपगीर्मधुरौ
मधुजित्प्रियान् प्रमदमानयतः ॥ ३९ ॥

नवमल्लिकास्रजमभीष्टतमः
शुचिसम्भवां प्रणयिनीशिरसि ।
कलयन् स्वयं न कुशलेति किल
प्रतिघट्टयत्युरुकुचावुरसा ॥ ४० ॥

मधुरस्वरास्ततपतत्रतति-
प्रकटान्तपङ्क्तिधृतनेत्ररुचः ।
शिखिनोऽनुयान्ति हि सहस्रदृशं
जलदर्तुलक्ष्मनिजनृत्तमहे ॥ ४१ ॥

शरदोल्लसत्कुवलयेक्षणया
विकचारविन्दरुचिराननया ।
प्रियया च शोभनशुकस्वनया
रमते जनो मुखरहंसकया ॥ ४२ ॥

अभिनन्दयन् हिमऋतुं सुसखा
स्फटिकाचलच्छलहिमाधिकृतम् ।
फलिनीकुलं कुसुमयञ्छिशिरो
हसतीव फुल्लनवकुन्दरुचा ॥ ४३ ॥

हिमशीतवर्षपरितापपुर-
स्सरदोषमूलमिह नर्तुगणः ।
प्रियमेव साधयति नित्यमहो
स विमुक्तिमानिति विमुक्तिमताम् ॥ ४४ ॥

अमृतस्रगुत्तमफलप्रसवा-
नमृताय तत्र जनताऽर्पयति ।
उपभोक्तुमप्यविधिबन्धवशा
प्रकृतिं प्रयाति सकलोऽपि सदा ॥ ४५ ॥

प्रमदातिरेकमुपयातवता
प्रमदागणेन चरतोपवने ।
उपगीयते स्म मधुरं मधुजि-
चरितं सकान्तततिना सततम् ॥ ४६ ॥

ललना ललन्त्यभिवरं प्रवरा
लळिता लुनन्ति कुसुमानि पराः ।
इतराः स्रजो विरचयन्ति पती-
ननुरञ्जयन्ति न हि काश्चन नो ॥ ४७ ॥

वनलीलया विविधया मुदिता-
स्तरुणा घनस्तननतास्तरुणीः ।
सुलतालयेषु परिरभ्य रतिं
वदनारविन्दमधुपा दधति ॥ ४८ ॥

रसिकाः सुधाप्सु सरसीषु ततो
रुतनूपुरानुकृतसारसकाः।
विहरन्ति साकमवगाह्य धवै-
र्जलमड्डुकोत्सवहसद्वदनाः ॥ ४९ ॥

विविधा विधाय विहृतीः सलिले
विकटेषु विद्रुमतटेषु गताः ।
सुरभिं सुवर्णमथ वर्णकमा-
ददते सखीकरगतं महिळाः ॥ ५० ॥

जघनांशुकैरवयवाभरणै-
र्कुचकुङ्कुमैश्च कचमाल्यवरैः ।
नयनाञ्जनैरपि मिथोऽब्जदृशां
घटितैरलङ्कृतिरलङ्कियते ॥ ५१ ॥

तनुमध्यमा निजगृहाणि गताः
सममात्मनामसुसमैरसमैः ।
अमृतं पिबन्त्यसुलभं भविभि-
श्चषकैर्महारजतरत्नमयैः ॥ ५२ ॥

मृदुकम्रशय्यमनुरागवतां
मणिमञ्चमञ्चितदृशोऽवसरे ।
अपि चोदिता अधिरुहन्ति शनै-
र्विनयो हि भूषयति सर्वरसम् ॥ ५३ ॥

अभिकान्तमुन्नमितकान्तकुचा
किल बध्नती सकुसुमां कबरीम् ।
सुमुखी सुलक्ष्यभुजमूलवलिः
परिरभ्यते प्रणयिनाऽतिरसात् ॥ ५४ ॥

पृथुवृत्ततुङ्गकठिनोरसिज-
द्वयवारितायतनिजान्तरयोः ।
भुजयोर्युगेन रमणो रमणीं
परिरभ्य कोऽत्र रमयेन्न सुखी ॥ ५५ ॥

स्मितफुल्लमुल्लसितझिल्लिलसन्-
मणिकुण्डलं मृदुकटाक्षपटु ।
निभृतो निरीक्ष्य सुचिरं सुतनोः
प्रतिचुम्बति प्रियतमो वदनम् ॥ ५६ ॥

नतमुन्नमय्य मुखचन्द्रमसं
परिरम्भसम्भृतमुदा सुदृशः ।
उपरम्यते न तरुणेन चिरं
मधुराधरामृतरसं पिबता ॥ ५७ ॥

रभसावपातितपृथूरसिजः
परिरभ्य तत्क्षणवियाततरः ।
मणितादिसौरतवितानपटू
रमयत्यमून् युवतिसङ्घ उत ॥ ५८ ॥

अतिलौकिकान् रमयतो रमणान्
रमयन्त्यलौकिकगुणा ललनाः ।
अनुरूपरूपमतिलोकसुखं
तदलौकिकं निधुवनं लसति ॥ ५९ ॥

न रतिः श्रमादिखचिता नियमाद्
विरहव्यथाऽपि न वधूवरयोः ।
प्रतिकामिनीप्रणयतः कलहो
न समस्ति दोषरहिते हि पदे ॥ ६० ॥

सुखसंविदात्मकतया वपुषां
सुरभित्वमेव बहिरन्तरपि ।
हरिधाम्नि दम्पतिगणस्य ततो
ननु मान्यतेऽपि मुनिभिः सुरतम् ॥ ६१ ॥

शृणुताप्यलोकविषयं विषयं
सकलस्य मुक्तनिकरस्य दृशाम् ।
वपुरिन्दिरापतिरमन्दरसं
ननु सुन्दरं प्रकटयत्यनिशम् ॥ ६२ ॥

मणिराजिराजितमहामकुटं
शितिकान्तकुन्तळसहस्रत्रयम् ।
अळिकार्धचन्द्रविलसत्तिलकं
श्रवणोल्लसन्मकरकुण्डलयुक् ॥ ६३ ॥

परिपूर्णचन्द्रपरिहासिमुखं
जलजायताक्षमरुणोष्ठपुटम् ।
हसितावलोकललितैरतुलै-
रभिनन्दयत् प्रणतमात्मजनम् ॥ ६४ ॥

नवकम्बुकण्ठमहिमांशुमहो
महिमोपलेन्द्रवरहारधरम् ।
रमणीयरत्नगणविद्धलसद्-
वलयाङ्गुलीयकवराङ्गदवत् ॥ ६५ ॥

रविचक्ररुक्प्रकरचक्रकरं
विधुबिम्बकम्बु मधुराम्बुरुहम् ।
ज्वलनज्वलद्गदमुदारधनुः
पृथुवृत्तहस्तमतिताम्रतळम् ॥ ६६ ॥

वरपीवरांसमधिराजदुरो-
मणिमण्टपाग्र्यविलसत्कमलम् ।
सजगद्विसप्तकतनूदरकं
शुभनाभिकञ्जगतकाळितनुम् ॥ ६७ ॥

अतिकान्तकाञ्चिपदकाञ्चिमिळत्-
तपनीयभङ्गरुचिपिङ्गपटम् ।
वरहस्तिहस्तसदृशोरुयुगं
क्रमवृत्तचारुतरजङ्घमुत ॥ ६८ ॥

वरनूपुरं परमरुक्प्रपदं
नवविद्रुमद्युतिनखावलिमत् ।
अरिवारिजध्वजकळङ्कलसत्-
पदपांसुपावितजगत्त्रितयम् ॥ ६९ ॥

निखिलागमावगमितैरमितैः
सुखसंविदादिभिरनन्तगुणैः ।
प्रपदादिकान्तसकलावयवा-
कृतिभिः सदैक्यवददोषलवम् ॥ ७० ॥

अधिकारिणां गुणविशेषवशाद्
द्विपदाद्यनन्तचरणान्ततया ।
अतिभासितं घनगुणापघनै-
रितरैश्च तत्तदुचितैः रुचितैः ॥ ७१ ॥

नवभानुभाः कनककान्ति परं
वरहारहारि हरिनीलहरित् ।
शबळप्रभादिविविधद्युतिमत्
सुखबोधसौरभसुरूपगुणम् ॥ ७२ ॥

आश्चर्यरत्नेष्वधिकं जगत्त्रयेऽ-
प्याश्चर्यमाश्चर्यमहो मुहुर्मुहुः ।
सौन्दर्यसारैकरसं रमापते
रूपं तदानन्दयतीह मोक्षिणः ॥ ७३ ॥

इज्यते यज्ञशीलैः स यज्ञः
प्राज्ञमध्ये परः प्रोच्यतेऽन्यैः ।
गीयते गेयकीर्तिः सुगीतै-
र्विध्यबद्धैः सदाऽऽनन्दसान्द्रैः ॥ ७४ ॥

वैकुण्ठे ते श्रीविशेषा जनाना-
मत्याश्चर्यं चित्तवाचामभूमिः ।
वैकुण्ठेते श्रीविशेषाजनाना-
मुक्तश्लाघ्ये युक्तमेतादृशत्वम् ॥ ७५ ॥

यँयं सुखी कामयतेऽर्थमत्र
सङ्कल्पमात्रात् सकलोऽपि स स्यात् ।
इत्येव वेदा अपि वेदयन्ति
मुक्तिं ततः को विभवातिरेकः ॥ ७६ ॥

महानन्दतीर्थस्य ये भाष्यभावं
मनोवाग्भिरावर्तयन्ते स्वशक्त्या ।
सुराद्या नरान्ता मुकुन्दप्रसादा-
दिमं मोक्षमेते भजन्ते सदेति ॥ ७७ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते सर्गः ॥

द्वादशः सर्गः

तत्रानन्तस्वान्तवेदान्तसिंहे
मुख्यव्याख्यानिस्वने जृम्भमाणे ।
सद्यो मायद्वादिदन्तीन्द्रभीमे
भेजे क्षोभो मायिगोमायुयूथैः ॥ १ ॥

सम्भूयामी चोळजद्वीपिपुर्योः
पार्श्वे पापा मन्त्रयामासुरुग्राः ।
सासूया भूभूषणे वायुदेवे
मूढा यद्वद् धार्तराष्ट्रान्तिके प्राक् ॥ २ ॥

सन्मात्सर्यं बद्धमूचेऽशुभानां
वाचाऽलोलं कोपि गां धारकस्य ।
मध्ये तेषां नीचनीत्या समानो
वाचालोऽलं कोऽपि गान्धारकस्य ॥ ३ ॥

एकं तत्वं वष्टि मायामयीयं
वाक्यैः प्राच्यैरप्यवाच्यं विधत्ते ।
पूर्वाऽपूर्वा हन्त दौर्धर्व्यभूषा
चित्रश्चित्रं दर्शनाचार्यनीतिः ॥ ४ ॥

मर्त्यामर्त्यामर्त्यविद्विट्पुरोगं
विश्वं दृश्यं विप्रचण्डालपूर्वम् ।
भेदापेतं भेदि मानैः समानैः
साधीयः कः साधयेत् तामलब्ध्वा ॥ ५ ॥

सत्यं सत्यं व्यावहार्यं विधत्ते
सर्वं मोहे सर्वनिर्वाहिणी सा ।
ज्ञाने जाते दग्धवस्त्रप्रतीतं
पक्के तस्मिंस्तप्तलोहात्तवार्वत् ॥ ६ ॥

ज्ञानिश्रेष्ठश्रेष्ठविज्ञानिवर्गे
नैर्गुण्यस्थे साम्प्रतं नाथभूताः ।
आक्रन्दं मे हन्त शृण्वन्तु सोऽयं
हाहा मायावाद उत्सादमेति ॥ ७ ॥

भ्रष्टा भाट्टा न प्रभाकृत्प्रभाऽभूत्
त्रस्ता माहायानिकाद्याश्च यत्र ।
दुर्गं मायावादसत्रं दिधक्षु-
र्नोपेक्ष्या नस्तत्ववादाग्निजिह्वा ॥ ८ ॥

यँयं प्रापद् भूरिचित्तः प्रदेशं
तस्मात्तस्मादागतेरन्तरायः ।
प्रत्यज्ञायि व्यक्तमार्येण सोऽपि
प्राप्नोत् पाश्वँ ही वयं भाग्यहीनाः ॥ ९ ॥

प्रश्नः पृष्टः खण्ड्यते तेन नूनं
युक्तां युक्तिं वक्ति चासावखण्ड्याम् ।
वादिव्रातं लज्जयेन्नो विशेषा-
दाक्षेप्तेति श्रूयते किं नु कुर्मः ॥ १० ॥

प्राच्यं शास्त्रं यत् सपादं तु लक्षं
वाक्येनैकेनाक्षिपद्धर्षतीर्थः ।
इत्थं पान्थैर्वर्णितं शृण्वतः प्राग्
युष्मान् प्रापद् दूयमानं मनो मे ॥ ११ ॥

वेदव्यासो न्वेष वेदो नु मूर्तो
दिव्या मूर्तिर्यस्य सा सुस्मितस्य ।
तद्द्रष्टॄणां चेति वाणीकृपाणी
नूनं मायापक्षमूलं छिनत्ति ॥ १२ ॥

अक्लिष्टं तत्सूत्रभाष्यं बलीयो-
मानोपेतं का क्षतिर्नस्तथा चेत् ।
आस्माकाः केऽप्येवमुक्त्वा विलज्जा
लज्जासिन्धौ दुस्सहेऽमज्जयन् नः ॥ १३ ॥

तस्य व्याप्तैः शिष्यजालैस्तु गौणैः
संसत्सिन्धौ शङ्खचक्रादिभृद्भिः ।
मा गृह्येरन् विश्वसत्त्वान्तराणि
क्षेमास्यै नस्तत्र नीतिं विधत्त ॥ १४ ॥

गौणैस्तर्कैर्गौणवाक्याभिगुप्तै-
र्गौणीं बुद्धिं वर्धयन्ते नृणां ते ।
हंसानां नो वाग्विघातप्रवीणाः
सिन्धुं भूयो वारिवर्षैरिवाब्दाः ॥ १५ ॥

बाहुल्येन ह्येतदुक्त्वा खलु द्रा-
गेते विश्वं प्राप्नुवन्ति प्रकामम् ।
अस्मिन्नस्मद्दर्शनापायकाले
यद्वल्लोकापायकाले लयापः ॥ १६ ॥

आकर्ण्येत्थं तस्य वाणीमथान्यो
मानी तेषां मानिनां चित्तवेत्ता ।
स्वानां चेतो नन्दयन् मन्दचेता
धृष्टामुच्चैर्वाचमाचष्ट कष्टः ॥ १७ ॥

तेजःशङ्कामात्रतो यद् विलीनं
धिग् भीरूणां मानसं मानहीनम् ।
एकान्तेन प्राप्ततेजोविलीनं
स्थेयो यस्माद् भाति हैयङ्गवीनम् ॥ १८ ॥

येषां विद्या शाङ्करी शङ्करी नो
देवादीनां बाध्यतां साधयन्ती ।
शौक्रीवालं लज्जयेद् देवपूज्यं
तेषामेषां सन्निधौ को विषादः ॥ १९ ॥

यद्यद्वैतं कर्कशैर्गौणतर्कै
रुद्धं साध्यं नैव भात्यस्तु तावत् ।
षट्कर्मज्ञैर्दिव्यमन्त्रौषधाढ्यै-
रेतैर्गुप्तान् नो विजेता हि कश्चित् ॥ २० ॥

यद्यप्येवं न ह्युपेक्ष्यो विपक्षः
किन्तु प्राप्तो नाधुनाऽऽक्रन्दकालः ।
अप्यद्वन्द्वस्वात्मबोधप्रतीतै-
राचार्यैर्यच्छङ्क्यते शङ्कराद्यैः ॥ २१ ॥

पारम्पर्येणाऽगतं तत्वशास्त्रं
हन्तोत्सन्नं नूतनेनेत्युदीर्य ।
तेषां दोषा वर्णनीया विदग्धैः
सन्तोऽसन्तो वाऽपि मध्यस्थलोके ॥ २२ ॥

स्वाभिप्रायो ब्रह्मवत् स्यादवाच्यो
मायाशक्त्या सर्वनिर्वाहसिद्धिः ।
इत्थं नीत्या शास्त्रनीत्येव बाध्यः
सर्वो लोकः स्वात्मनो यः परः स्यात् ॥ २३ ॥

ग्रामेग्रामे वार्यतां माननैषां
पूर्वंपूर्वं सामपूर्वैरुपायैः ।
सम्प्राप्तानां मानभङ्गाय कार्यं
ग्रन्थाकर्षाद्युद्यतैरस्मदीयैः ॥ २४ ॥

इत्याद्येते कार्यमालोच्य काले
चक्रुर्वक्राश्चक्रिभक्तप्रतीपम् ।
योग्या मङ्क्तुं तेऽन्यथा स्युः कथं वा
दुःखोग्राम्भस्यन्धतामिस्रसिन्धौ ॥ २५ ॥

व्रत्याकारं वासुदेवद्विषं ते
प्राज्ञम्मन्यं पुण्डरीकाभिधानम् ।
वादव्याजाक्षेपकामाः कुमन्त्रा-
श्चक्रुर्यत्तं रूप्यपीठालयेऽमी ॥ २६ ॥

यद्वत् सिंहं ग्रामसिंहोऽशुचीच्छो
हंसं काको यद्वदेवैकदृष्टिः ।
यद्वन्मायी भूरिमायुस्तरक्षुं
तद्वद् विद्वद्वर्यमाह्वास्त मूढः ॥ २७ ॥

अप्यल्पोऽसौ न ह्युपेक्षाम्बभूवे
लोलात्मेवादक्षपक्षः पतङ्गः ।
मध्वेनाहो दुस्तरेण स्वभावात्
तेजोराजीराजितेनाग्निनेव ॥ २८ ॥

मानैर्मान्यैर्भासमानोऽसमानै-
राक्षिप्यैनं स्वं मतं साधयित्वा ।
प्रीत्यै विष्णोरुत्तमप्रीतितीर्थो
वेदव्याख्यां वेदवेदी चकार ॥ २९ ॥

आम्नायं ये पेठुराम्नायपूर्वं
प्राप्ता विप्रास्तत्र कौतूहलेन ।
पर्यासीनास्तावदाचार्यवर्यं
प्रेक्ष्यं प्रेक्षाश्चक्रिरेऽनेकसङ्ख्याः ॥ ३० ॥

उक्ताङ्गेभ्यः कादिकान् व्यञ्जयन्तं
तत्तन्मात्राव्यञ्जनादौ प्रवीणम् ।
तिस्रोऽवस्थास्तद्गुणैर्भावयन्तं
देवा दृष्ट्वा ह्यस्मरन् देवदेवम् ॥ ३१ ॥

आदौ ह्रस्वत्वेन वत्सानुसृत्यां
मात्रापादौ वर्तयन् दृश्यमानः ।
कुर्वन्नन्याश्चाप्रयरूपा विवृत्ती-
र्गोविन्दश्रीरास गोविन्दभक्तः ॥ ३२ ॥

मङ्गल्याङ्गव्यक्तभावा त्रिलोकीं
रङ्गारूढा विस्मयं प्रापयन्ती ।
कृष्णेवान्या मान्यविन्यासपादा
रेजे माध्वी सुस्वरा वेदवाणी ॥ ३३ ॥

गाम्भीर्याद्यैर्युक्तमौदार्यकार्यै-
र्नानानादश्लाघ्यमुच्चारणं तत् ।
शीक्षाशिक्षालक्षणानां हि लक्ष्यं
मान्यं मन्ये धन्यबुद्धेरतुल्यम् ॥ ३४ ॥

काल्पीः क्लृप्तीर्व्यञ्जयन् छान्दसीश्च
व्यक्तं शाब्दं शास्त्रमुद्भाव्य भूयः ।
स व्याचख्यावुक्तनैरुक्तमार्गो
ज्यायान् ज्योतिर्वेदिनां वेदमित्थम् ॥ ३५ ॥

श्रौते व्याख्योच्चारणे चारुणी ते
मादृग् देही वर्णयेदस्य को नु ।
वागीशानैर्वाग्विहङ्गेन्द्रजीवै-
र्भूर्याश्चर्यैर्वर्णिते ये प्रणम्य ॥ ३६ ॥

छन्दस्सार्थं सार्थमत्रामुनेत्थं
प्रोक्तं श्रुत्वा ब्राह्मणा ब्रह्मणेव ।
सर्वे सौम्या जिष्णुजिज्ञासयाऽमी
प्राप्य प्रोचुश्चित्रकायाभिधानम् ॥ ३७ ॥

प्राज्यप्रज्ञः प्राज्यया प्रज्ञयाऽसौ
हन्तावोचन्मन्त्रवर्णाभिधेयम् ।
तत्प्रत्यर्थी प्रार्थ्यते वक्तुमेतत्
प्राज्ञास्माभिः श्रोतुकामैर्भवांश्च ॥ ३८ ॥

इत्युक्तस्तैरेष विस्तारिबुद्धेः
प्राप्तुं साम्यं सम्प्रवृत्तो दुरात्मा ।
हास्योऽत्राभूद् वासुदेवप्रभार्थी
यद्वत् पूर्वं पौण्ड्रको वासुदेवः ॥ ३९ ॥

आङ्गादेशादुत्तरं रादिशब्दं
श्रुत्वा नारेत्युक्तवन्तं पदं तम् ।
व्याख्यालौल्यादैतरेयादिसूक्ते
पृथ्वीदेवा निन्दनीयं निनिन्दुः ॥ ४० ॥

शार्दूलाख्यां प्राप्य सम्भावितः प्राक्
लोके धूर्तो मायिगोमायुरेषः ।
वादिद्वीपिध्वंसिनं मध्वसिंहं
प्राप्तो हीत्थं शब्दशेषो बभूव ॥ ४१ ॥

कृष्णाभीष्टा शास्त्रविस्पष्टसञ्ज्ञा
या स्वीया श्रीः पालिता सद्द्विजेन ।
पद्माख्यासत्सैन्धवेनाहृतां तां
शुश्रावाग्र्यानन्दतीर्थाख्यपार्थः ॥ ४२ ॥

तूर्णं तीर्णादभ्रमार्गोऽथ सार्यः
सम्प्राप्तोऽसौ गोगणैर्भीषयित्वा ।
संयम्यान्तर्यन्तृकामेन हास्यं
सम्प्राप्तश्रीर्निर्जितं तं जहास ॥ ४३ ॥

दुष्टात्माऽसौ भद्रमेकाकिनं यः
क्षेप्तुं हेतुः सौख्यदाख्यं बभूव ।
हर्यंशोऽयं तं न चक्षाम भूय-
स्तोके सन्ने सूकरं केसरीव ॥ ४४ ॥

तस्य त्रासात् पृष्ठतस्तिष्ठतोऽभूत्
क्षेमापेक्षी यो जनः प्राग् जितोऽपि ।
मध्येऽन्येषां गोततीस्तत्प्रयुक्ताः
सोऽद्यज्जिष्णुः पञ्चषैर्गोविशेषैः ॥ ४५ ॥

विष्णोर्भूयः शोभयद्भिः पदान्तं
पारम्पर्येणेर्यमाणैरवार्यैः ।
गोव्रातैस्तं दारयित्वा न्यगृह्णात्
कञ्जाख्यानं सिन्धुपं मध्वपार्थः ॥ ४६ ॥

आस्तामास्तामेष वो विश्वमोषो
रेरे मायावादिचोरा द्रवेत ।
द्रष्टाद्रष्टा निग्रहीता ध्रुवं वः
प्राप्तः कालो द्राग् गुहान्तं प्रवेष्टुम् ॥ ४७ ॥

तेजो विद्वच्चक्रचन्द्रस्य लीनं
विध्वस्ताऽलं वादिनक्षत्रलक्ष्मीः ।
विश्वव्याप्तं यत्तु तद्दीप्तिमूलं
युष्मत्प्रेष्ठं तन्निरस्तं तमश्च ॥ ४८ ॥

पूर्वाशामापूर्य विश्वप्रकाशी
गोसन्दोहैः सप्तविद्याख्यवाहः ।
युष्माभिः किं नैक्षि देदीप्यतेऽसौ
देवः साक्षात् सर्ववित्सर्वदीपः ॥ ४९ ॥

सर्वाधारं ब्रह्मसञ्ज्ञं विहायो
रम्याकारं शारदेन्दीवराभम् ।
सन्निर्णीतं गुण्यलं शब्दभेदै-
र्मध्वादित्यं संश्रितं कोऽपिधत्ते ॥ ५० ॥

विधावतविधावत त्वरितमत्रिवादासुरा
अदभ्रधिषणाभिधो नरहरिर्हि जाज्वल्यते ।
स युक्तिनखरैः खरैर्मुखरमूर्खदुःखाङ्कुरै-
र्विदारयति दारुणप्रवचनप्रणादोऽप्रियान् ॥ ५१ ॥

धत्ते रूपाण्यनन्तान्यपि भुवनपतेर्यो हृदाऽप्येकपक्षो
दक्षः सद्भ्योऽखिलेभ्योऽप्यमृतमिह ददौ केवलं यो न मात्रे ।
पक्षिश्रेष्ठोऽपरः सन्नमितमतिपदोऽसम्पदे स्यादयं वो
मा दर्पं मायिसर्पा भजतभजत तास्ता गुहा द्राग् द्विजिह्वाः ॥ ५२ ॥

वेदव्रातसुदर्शनः परिलसत्तर्काख्यशङ्खध्वनि-
र्विभ्राजिष्णुपुराणसंहतिगदः श्लोकौघशार्ङ्गान्वितः।
सत्सूत्रेष्वितिहासनन्दकचणो मध्वाख्यनारायणः
प्राप्तो वो निजिघृक्षया द्रवत हे मायाविदेवद्विषः ॥ ५३ ॥

इति निगदति मायावादिविद्वेषवेषे
शुभजननिकरे स्वारामतोऽस्मात् प्रयातः ।
न्यवसदमरधिष्ण्ये प्राग्रवाटाभिधाने
गुरुमतिरभिनन्दन् देवमानन्दमूर्तिम् ॥ ५४ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते द्वादशः सर्गः ॥

त्रयोदशः सर्गः

पृथुदर्शनमुत्थितं कृतार्थं
पृथिवीभृत्प्रणतिं गृहीतवन्तम् ।
निजशिष्यमुदेऽथ सह्यमाप्तं
पुरुषः कश्चिदुपाययौ कदाचित् ॥ १ ॥

भगवानिह नः स्वकिङ्कराणा-
मचिरेणाऽव्रजतादनुग्रहाय ।
इति कार्यचिकीर्षयाऽऽर्थयत् त्वां
नृप इत्यभ्यधितैष तं प्रणम्य ॥ २ ॥

अथ माघवतीमपास्य काष्ठां
व्रजता प्रैधिततेजसा प्रतीचीम् ।
परिशोधयता स्वपादसङ्गात्
पृथिवीं प्राज्ञदिवाकरेण रेजे ॥ ३ ॥

अशुभानपहाय मायिजुष्टा-
नधमाद्रीनिव गोत्रनिम्नगौघैः ।
सुजनैस्तरसाऽभिगम्यमानः
परमस्नेहतया क्रमप्रसन्नैः ॥ ४ ॥

सुमनःफलशोभिनोऽत्र पुंसो
नमयन् गोभिरनोकहानिवोच्चान् ।
अपि भङ्गमुपानयन्ननम्रान्
दृढभावादपरानवार्यवीर्यः ॥ ५ ॥

गमनोत्सवविस्मितैर्निषेव्यो
विविधैर्जानपदैर्जनैरजस्रम् ।
परिसृत्वरकीर्तिरार्तिमुक्त्यै
पुरुषैर्दूरभुवश्च गम्यमानः ॥ ६ ॥

अमरैरमरानुगैर्मुनीन्द्रै-
रपरेक्षाविषयैश्च सेव्यमानः ।
हरिपादसरोजसङ्गसारो
भुवने पावनपावनो निकामम् ॥ ७ ॥

अयमप्रतिवारणः प्रयाणे
परमानन्दसुतीर्थसूरिराजः ।
विबभावतिवेलमच्छरूपः
सुरसिन्धोरिव सन्ततप्रवाहः ॥ ८ ॥

समयेन गतो महीयसाऽसौ
विषयं स्तम्भपदोपसर्जनाख्यम् ।
मदनाधिपतेः सुधाम धाम
प्रविवेशाखिललोकवन्दनीयम् ॥ ९ ॥

क्षणदामिह तावदूषिवांसं
विहिताहर्मुखयोग्ययोगमेनम् ।
गमनोद्यमलक्षणैरजानन्
गमनायोद्यतमाशु शिष्यसङ्घाः ॥ १० ॥

पुरतो विसृताः समाधिशुद्ध्यै
यतयस्तत्र पटीः कषायवेषाः ।
सहसोदहरन् स्वयोग्यमुद्रा-
युतदण्डादिकधारणोद्यमेन ॥ ११ ॥

अवधार्य विशेषकारिशङ्ख-
प्रकटाङ्कान् सुधिया गतार्द्रभावान् ।
लसिता तुळसीस्रगस्य कण्ठे
हरिनिर्माल्यतयोचिता न्यधायि ॥ १२ ॥

यतधीर्गुरुचक्रिमूर्तिपूर्णं
यतनिश्वासवचा विशोध्य पाणी ।
गुणकुण्डलमण्डितं विमानं
गुणबन्धं कवचावृतं बभार ॥ १३ ॥

सकमण्डलुमण्डलावलम्बं
स्वयमेवालघुपुस्तकादिभारम् ।
युवशिष्यगणो दधे नयत्ना-
न्न हि दाक्ष्यस्य समो गुणोऽपरोऽस्ति ॥ १४ ॥

अतिसम्भ्रमतः परिभ्रमन्तं
भरदामानवलोकिनं चिराय ।
अनुयोगपरं मुहुः प्रमत्तं
जहसुर्नूतनशिष्यमत्र केचित् ॥ १५ ॥

अथ तत्क्षणघट्टितोरुघण्टा-
घननादव्यपदेशतः परेण ।
अमितप्रमतिः प्रचोदितोऽसा-
विति निर्यत्सु निजेषु निर्जगाम ॥ १६ ॥

धृतमातपवारणं वरेण्यं
व्रतिराजं तमुपर्युपर्युदारम् ।
उदयन्मिहिरोपरिष्ठपूर्ण-
द्विजराजश्रियमाययावभूताम् ॥ १७ ॥

भुवनत्रयधारिणं मुकुन्दं
दधदन्तः स दधे गुरुः स्वयं च ।
अपि केनचिदित्यदो न चित्रं
ननु स प्राणपतिर्बभार तं च ॥ १८ ॥

यतयो गृहिणोऽथ वर्णिमुख्याः
श्रुतिगास्त्यक्तनिषिद्धकाम्यभावाः ।
इह मूर्तिधरा इव स्वधर्माः
शतसङ्ख्याः शतसङ्ख्यमन्वगच्छन् ॥ १९ ॥

परिवारजना न मार्गदुःखं
प्रययुः पूरुषरत्नमीक्षमाणाः ।
इति नाद्भुतमस्य हि प्रयान्ति
स्मृतिमात्राद् भविनो भवापवर्गम् ॥ २० ॥

मदनेश्वरवल्लभप्रदेशे
प्रभुमायान्तमथाभ्यपद्यत द्राक् ।
जयसिंह इमं नृसिंहवर्यः
शुभधीः स्तम्भविशिष्टसिंहनामा ॥ २१ ॥

अवतीर्य पुरैव वाहनात् स्वा-
दपि मार्गादपसार्य सैनिकान् सः ।
सह कैश्चन भूसुरैरवाप्त-
स्त्रिजगत्पूज्यपदान्तिके ननाम ॥ २२ ॥

पृथिवीपतिनाऽनुगम्यमानो
विनयाद् भक्तिरसार्द्रमानसेन ।
अचिरेण स विष्णुमङ्गलस्य
प्रययावायतनोत्तमस्य पार्श्वम् ॥ २३ ॥

नरदेवदिदृक्षया समेता
उभयग्रामजना जनाः परे च ।
उपयान्तमनन्तमानसं तं
मुहुरैक्षन्त कुतूहलाब्धिमग्नाः ॥ २४ ॥

पुरतो मधुरस्वनैर्वदद्भिः
स्वकृताः कर्णसुखा मुकुन्दगाथाः ।
धृतपङ्कजबीजचक्रचिह्नैः
कृतनृत्तैश्चतुरैर्निषेव्यमाणम् ॥ २५ ॥

कलिताञ्जलिना स्फुटानुयातं
जनसम्बाधसहेन भूमिभर्त्रा ।
करुणाविषयं चिकीर्षुणा स्वं
व्रजता किङ्करतामकैतवेन ॥ २६ ॥

इदमित्थमितीक्षणैर्नराणा-
मपरिच्छेद्यमहिष्ठधामरूपम् ।
अधिकं धरणीमलञ्चिकीर्षुं
स्फुटमुद्यन्तमिव द्युनाथमन्यम् ॥ २७ ॥

अशनैः शनकैरिवाऽव्रजन्तं
युवसिंहप्रवरप्रगल्भयानम् ।
अतिपाटलपादपल्लवाभ्या-
मवनीं पावनतामलं नयन्तम् ॥ २८ ॥

नखनिर्जितपद्मरागरागं
वरकूर्मप्रपदं निगूढगुल्फम् ।
सुरवर्यकराग्रसेव्यजङ्घं
द्विरदोदारकरोपमोरुयुग्मम् ॥ २९ ॥

शुभशुद्धनितम्बबिम्बराज-
न्नवकौशेयविशेषबाह्यवस्त्रम् ।
तनुकुक्षिगळाळिकेषु रेखा-
त्रितयेन प्रकटेन शोभमानम् ॥ ३० ॥

मृदुसूक्ष्मघनारुणाविकाच्छ-
प्रकटप्रावरणेन भासमानम् ।
अतिनूतनतिग्मभानुभासां
निकरेणेव सुवर्णसानुमन्तम् ॥ ३१ ॥

पृथुवक्षसमुन्नतांसभित्तिं
गुरुवृत्तायतहृद्यबाहुदण्डम् ।
परमारुणपाणिपल्लवान्तः
स्फुरितोर्ध्वध्वजलाञ्छनादिमन्तम् ॥ ३२ ॥

परिपूर्णशशाङ्कबिम्बशङ्का-
विषयं प्राक् सहसाऽवलोकनेन ।
अकळङ्कतया परं विविक्तं
वदनं बिभ्रतमच्छविभ्रमाब्धिम् ॥ ३३ ॥

अतिसुन्दरमन्दहासराज-
न्नवकुन्दाभरदं शुभारुणोष्ठम् ।
कमलायतलोचनावलोकै-
रपि लोकान् सकलान् प्रहर्षयन्तम् ॥ ३४ ॥

अतिभासुरकर्णभासितश्री-
तुळसीगुच्छमतुच्छकान्तिगण्डम् ।
भुवनत्रयभूत्यभूतिदाने
चतुरभ्रूवरविभ्रमं सुमौलिम् ॥ ३५ ॥

सकलावयवान् स्फुटं मिमानाः
प्रतिमालक्षणलक्षणाय लक्ष्यम् ।
चतुरा विदधुर्यदीयगात्रं
स सुलक्ष्मेत्यधुना निगद्यते नो ॥ ३६ ॥

अतिलोलदृशां समीक्षितुं स्वं
जनसम्बाधभयेन दूरभाजाम् ।
समदर्शयदूर्ध्वमोरसोऽसौ
दययैवोरुजनौघमध्यगोऽपि ॥ ३७ ॥

सविकासदृशां कृताञ्जलीनां
जनतानां परमादरान्नतानाम् ।
वलयेन वृतः प्रियं मुरारेः
प्रविवेशाऽयतनं प्रबर्हबोधः ॥ ३८ ॥

विविधप्रभुमध्यसन्निषण्णो
नरदेवेन समं स गूढदेवः ।
विबभावुडुराडिवोडुमध्ये
सह मह्यास्तनयेन पूर्णबिम्बः ॥ ३९ ॥

अवदत् स कथां रथाङ्गपाणे-
र्भगवान् भागवते भवापहन्त्रीम् ।
अनुकूलगुणस्वरादिभाजा
निजशिष्यप्रवरेण वाच्यमाने ॥ ४० ॥

कथनं तदुदारधैर्यसारं
मधुरं पुष्कलभाववत्प्रसन्नम् ।
विदुषोऽविदुषोऽपि शृण्वतोऽलं
व्यधिताऽनन्दरसाम्बुधौ निमग्नान् ॥ ४१ ॥

गमनासनसङ्कथादिलीलाः
स्मृतिमात्रेण भवापवर्गदात्रीः ।
कथमप्यमराः प्रपञ्चयेयु-
र्ननु मध्वस्य न मादृशोऽल्पबोधाः ॥ ४२ ॥

सुतपःकवितादिसद्गुणानां
लिकुचानां कुलजोऽङ्गिरोन्वयानाम् ।
अभवद् गुहनामको विपश्चित्
कविवर्योऽखिलवादिवन्दनीयः ॥ ४३ ॥

दयिताऽस्य सती गुणानुरूपा
विधिवीर्येण मुहुर्मृतप्रजाऽपि ।
अभजद् भुवनप्रभू हरीशौ
सुतकामा वसुदेवसूनुभक्ता ॥ ४४ ॥

परमेश्वरयोः प्रसादयोगात्
सुतरत्नं तदसूत सूरिपत्नी ।
परिषत्पदपट्टनेषु नार्घो
विविदे यस्य समः परीक्षकाग्र्यैः ॥ ४५ ॥

वदनेन्दुमवेक्ष्य नन्दनस्य
स्वकुलोत्तारणदक्षलक्षणस्य ।
कृतकृत्यतया क्रियाः प्रकुर्वन्
कविराख्यादुचितां त्रिविक्रमाख्याम् ॥ ४६ ॥

कळभाषण एव सूरिपोतः
कविरासीदनवद्यपद्यवादी ।
अवभाति ननु प्रभाप्रभावी
भगवान् बालतरोऽपि तिग्मभानुः ॥ ४७ ॥

सकलाङ्ग्युतावभातशाखः
समये प्राप्त उदारपक्षिसेव्यः ।
स ससर्ज सदध्वगोपकृत्यै
लिकुचः काव्यफलं रसाभिरामम् ॥ ४८ ॥

प्रतिपादितमात्मना यथार्थं
पृथुमायासमयस्य दुर्घटत्वम् ।
स्वगुरौ परिहर्तुमक्षमेऽपि
श्रुतवांस्तं स वयस्यबोधितोऽलम् ॥ ४९ ॥

भगवत्युदिते सगोविलासे
वटुभावं त्यजति त्रिविक्रमाख्ये ।
अपि भानुपुरस्सराः समस्ताः
प्रययुः कीटमणिप्रभत्वमाशु ॥ ५० ॥

अतिदक्षमतिं सपादलक्षे
समये मायिजनस्य युक्तिशूरम् ।
महितं हि महीतळे महिम्ना
जनको नन्दनमब्रवीदुपांशु ॥ ५१ ॥

शृणु वाचमिमां विचारितार्थां
न कलौ निर्गुणभावना सुखाय ।
इति गौणविमुक्तये गुणाढ्यं
भज देवं वसुदेवसूनुमेव ॥ ५२ ॥

इति तातवचो निशम्य किञ्चित्
तरळात्माऽपि विचार्य शास्त्रसारम् ।
परमेव स पारमारुरुक्षु-
र्विगुणोपास्तिमुपाशृणोत् परेभ्यः ॥ ५३ ॥

निजधर्मरतो गृहिप्रबर्हः
कलिकालाकुलितान्तरोऽपि हन्त ।
नितरां निशितात्मना निसर्गात्
स्फुटमालोचयदित्यसौ कदाचित् ॥ ५४ ॥

रचितं ननु सूत्रमत्र मानं
विदुषा सत्यवतीसुतेन साक्षात् ।
अपरस्परसङ्गतानि भाष्या-
ण्यपि सर्वाणि न मानतां व्रजेयुः ॥ ५५ ॥

यदि तेषु निराग्रहान्तराः स्मः
सुघटं नोपलभामहे हि किञ्चित् ।
न तथाऽपि परम्परोपयातं
न पठामः प्रणयेन शाङ्करीयम् ॥ ५६ ॥

घटनोपनिषत्सु नाल्पबुद्धेः
सुघटेत्यभ्युपगम्य चिन्तयामः ।
न विमुक्तिमुपैति कोऽपि मुक्त्वा
समयोक्तामिह यामिमामुपास्तिम् ॥ ५७ ॥

विततः सुखसच्चिदद्वयात्मा
समुपास्यो विहितो हि तत्वविद्भिः ।
स च नावयवी निरूप्यते चेद्
द्युतिमात्रं च न हीत्यदो रहस्यम् ॥ ५८ ॥

यदि चेद्दगुपास्यतेऽस्य रूपं
तिमिरत्वेन विभाति पारिशेष्यात् ।
फलमप्यथ मुक्तिरीदृशी स्यादि-
ति नो नैव धिनोत्युपास्तिरेषा ॥ ५९ ॥

अथ वेदपुराणभारतानि
स्वयमालोच्य यथावबोधमत्र ।
गुणवन्तमुपास्महे मुकुन्दं
स्मृतिधर्मान् स्फुटमाचरन्त एव ॥ ६० ॥

अवधार्य यदेति कार्यमार्यः
स विवेकादुपचक्रमे विधातुम् ।
परिपूर्णमतेर्जगत्सु कीर्तिं
परिपूर्णामशृणोत् तदा विशुद्धाम् ॥ ६१ ॥

विहिनस्ति हि नो जनोऽतिवाग्ग्मी
समयं कोऽपि परम्परोपयातम् ।
क्षिप तं त्वमुदारयुक्तिशूरो
न परे तत्र समर्थतां व्रजेयुः ॥ ६२ ॥

तव वेदनदीर्विगाह्य भूयः
समयाम्भोधिषु कुर्वतो विहारम् ।
नवकाव्यरसप्रियस्य वादि-
द्विरदेन्द्र प्रतिवारणो न जज्ञे ॥ ६३ ॥

उपयाहि यशः शशाङ्कगौरं
निजयूथस्य भयं निराकुरु त्वम् ।
अधुना विधिनोपपादितं तं
प्रतिवादिप्रतिवारणं निवार्य ॥ ६४ ॥

इति मायिजनेन तत्रतत्र
स्वजनत्वेन स तावदर्थ्यमानः ।
अनुकूलवचा महिष्ठमानो
मनसा संशयमाप संशयच्छित् ॥ ६५ ॥

शितमध्ववचःसृणिप्रयोक्तॄन्
पुरुषानेष विषादयन् कवीभः ।
विविधोत्तरधूळिपातनेन
प्रतिघेनाधिकमन्धयाश्चकार ॥ ६६ ॥

क्षणदासु विचक्षणः स वीक्ष्य
प्रचुरप्रज्ञमनोज्ञशास्त्रसारम् ।
अपराविदितः प्रसादगर्भं
विदधे विस्मयमान्तरं महान्तम् ॥ ६७ ॥

विदितवान् व्यवहृत्य सुदर्शनं
बहळबोधमवेक्ष्य स निश्चयात् ।
अपि न तस्य मतं सहसाऽऽददे
ननु विमृश्य कृती कुरुतेऽखिलम् ॥ ६८ ॥

तं विष्णुमङ्गलगतं बहळप्रबोधं
प्राप्याभ्यवन्दत तदाऽयुगविक्रमार्यः ।
आनन्ददं स चतुराननहासलक्ष्म्या
तत्वं प्रवेत्तुममरेन्द्र इवाब्जयोनिम् ॥ ६९ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते त्रयोदशः सर्गः

चतुर्दशः सर्गः

परिवृढघनसङ्घे राजसिंहोर्जशक्त्या
त्यजति मलिनभावं नीरसत्त्वान्निकामम् ।
स्फुटमुदयति तेजस्व्युज्ज्वले मध्वभानौ
सुजनजलजकान्त्यै विश्वमासीन्मनोज्ञम् ॥ १ ॥

कृतमपकृतमार्यैः क्षम्यतां क्षान्तिभूषै-
रिति मृदु वदतां च प्रार्थनाभिः प्रभूणाम् ।
अपहृतमपरेषां मन्त्रतो ग्रन्थजातं
दशहृदयनियोगादग्रहीच्छङ्करार्यः ॥ २ ॥

परिवृतमवनम्रैर्ग्रामणीग्राम्यपूर्वै-
रवनतमुरुचेतःपादपार्श्वे नृसिंहम् ।
सहजविजयतोऽयुग्विक्रमार्यः प्रसन्नः
कविकुलतिलकोऽसावाशिषाऽतोषयत् तम् ॥ ३ ॥

उपचरति नितान्तं हन्त पौरन्दरी धू-
र्धुसदसि भजतो यं दुर्लभा दभ्रभाग्यैः ।
दिशतु स परमप्रयानन्दतीर्थाङ्घ्रिरेणु-
र्धरणिधर सुखं ते सन्ततं स्वान्तरेति ॥ ४ ॥

अनतिपरिचितस्याप्यस्य सोऽयं कवीन्द्रो
गुणरसमतिगूढं ज्ञातवानित्यचित्रम् ।
मधु मधुकरराजो निष्पतन् पौष्पमाप्तुं
ननु परिचयहीनः काननेऽपि प्रभुः स्यात् ॥ ५ ॥

अखिलखलकुलानां वर्धयन् द्वेषदोषं
विदधपि नराणां कौतुकं मध्यमानाम् ।
स्वगतिसमुचितानां भूतिदायी शुभानां
बहळहृदिह निन्ये शर्वरीः काश्चिदेवम् ॥ ६ ॥

उदयति विनताया नन्दने श्लाघ्यकाले
स कृतसकलकृत्यः कृत्यवेदिप्रवेकः ।
अरुणयवनिकान्तर्ब्रह्म नारायणाख्यं
गुरुगुणमभिदध्यौ योग्ययोगासनस्थः ॥ ७ ॥

अतिधवळितदन्ता दन्तकाष्ठैः प्रशस्तै-
रपि युगपदनेके सस्नुरत्र व्रतीन्द्राः ।
गुरुभिरभिहितेष्वाचारभेदेषु निष्ठां
स्फुटमवगमयन्तः सौष्ठवात् कर्मणां च ॥ ८ ॥

चरमसमयसुप्ताः पूर्वमुत्थाय शिष्या
गुरुजनपरिचर्यां चक्रिरे दुष्करां च ।
सबहुमति तदाद्यप्यार्धरात्रात् प्रसन्नाः
सुगतिरपरथैषां स्यात् कथङ्कारमिष्टा ॥ ९ ॥

श्रवणमननहेतोः प्राक् चिरायास्तनिद्रः
सपदि विवशयन्त्या निद्रया ग्रस्तचेताः ।
स्वयमपि नयति द्रागङ्गवस्त्रादि पूज्ये
सपदि विगतनिद्रः कोऽपि शिष्योऽन्वशेत ॥ १० ॥

विहितमविहितं प्रागेव कस्माद्विनिद्रै-
रिति गुरुपरिवादाशङ्कया नम्रगात्राः ।
चिरमनवतरन्तः श्रावका मुक्तमार्गा
गुरुषु जलसकाशस्थेषु तूष्णीमतिष्ठन् ॥ ११ ॥

विपुलहृदयपार्श्वे दीपदीप्तिप्रदीप्रे
दरवरपरिपूर्णैर्वार्भिरर्घ्यादि दत्त्वा ।
यतिरतियतचेताश्चक्रिणोऽर्चानिकायात्
कुसुमसमितिमग्र्यामादरादुज्जहार ॥ १२ ॥

अमृतमपि निरीक्ष्याऽस्रावि निर्माल्यसूने
घृतमिदमिति सद्यो भ्रान्तिमन्तोऽपि शिष्याः ।
श्रद्धुरधिकवाक्यैर्विभ्रमास्तच्च पश्चा-
दनुदिनममृतान्नैस्तस्य सेव्यस्य शक्त्या ॥ १३ ॥

अगमदुचितमन्त्रैस्तूदयानां त्रयाणां
कृतिभिरनुमतात्मा तत्र पश्चाङ्गविद्भिः ।
उदयमहिमरोचिश्चक्रवर्ती त्रिशक्ति
र्दधदतिबृहदन्तः षड्गुणं स्वात्मतेजः ॥ १४ ॥

तिमिरनिकरकुम्भिव्रातमत्यन्ततीव्रं
स्थिरतरमखिलानां प्राणिनां रुद्धमार्गम् ।
भुवनभवनपूर्णं भानुमानञ्जनाभं
हरिरिव नखरैः प्राग् रश्मिजालैर्निरास ॥ १५ ॥

मधुरपतगरावाः शान्तनैशाम्बुबाष्पाः
सपदि विपुलरागाः स्वाभिसारात् प्रसन्नाः ।
अरुणतरणिरत्यच्छाम्बरा दिक्पुरन्ध्रीः
स्मितसरसिजवक्त्राः स्वैः करैरालिलिङ्गे ॥ १६ ॥

प्रणतिरभसधूलीबद्धशोभाविशेषा
दधुरुपकृतिमत्तां साधुजालान्तराप्ताः ।
समयमुपनतं संवेदयन्तो वयस्या
इव दशशतकेतोः केतवः श्रावकाणाम् ॥ १७ ॥

निहितमुचितमुच्चं योगपीठं प्रवक्तुः
परिषदि परितोऽमी सत्वराः सत्वभाजः ।
द्रुतमवसितकृत्यैर्धन्यसंन्यासिवर्गैः
श्रवणपरमकृत्यायोपतस्थुः समेताः ॥ १८ ॥

बभुरमलगुणानां शोभनाच्छादनानां
मुररिपुनिलयानां हन्त वैदान्तिकीनाम् ।
सपदि सुविवृतानामन्तरर्था धियां वा
विविधकवलिकानां सञ्चयाः पत्रिकाणाम् ॥ १९ ॥

अनतिविरळभावा अप्यनन्योन्यसङ्गा
ऋजुतरततनानापङ्क्तिसाम्याप्तशोभाः ।
द्विरदतुरगदेश्या दूरतो वर्जितान्ताः
कुशललिखितरूपा रेजिरे तेषु वर्णाः ॥ २० ॥

सपदि ददृशुरेके वाचनीयादिभागं
परिचयपटुताभ्यां तावदेके चिरेण ।
हरिगुरुनमनं द्राग् यत्नतोऽमी विधाय
प्रययुरपरसाम्यं सिद्धये स्याद्धि यत्नः ॥ २१ ॥

यतवचसि जनेऽस्मिन्नानते सन्निरस्यन्
सिचययवनिकां तां सान्ध्यजीमूतरक्ताम् ।
रविरिव रविपूज्याङ्घ्रिः समाजान्तरिक्षे
व्यलसदतिशयालुः सन् सहस्रप्रकाशः ॥ २२ ॥

त्रिभुवनवरतेजोव्यक्तवेदार्थशुक्ल-
त्रितयरसतया ये वर्णिता वर्णवर्याः ।
पृथुमतिरथ तेषामैक्यमापाद्य सम्यक्
प्रवचनपरिशुद्ध्यै स्म प्रणौति प्रवीणः ॥ २३ ॥

स्वरमचरमकाले मन्द्रमेवात्यजद्भिः
स्फुटमुपनिषदन्ते वाचकैर्वाच्यमाने ।
प्रवचनमतिचित्रं प्राणभाजां श्रुतीना-
ममृतममृतभावस्यैष हेतुं चकार ॥ २४ ॥

धनमिव सधनायेभ्योऽर्कसूनुः प्रसन्नः
शरशतमिव पार्थः संयुगार्थिभ्य उग्रः ।
अरतिविरहितः सोऽनारतं नाऽदिशन्नो
प्रतिवचनमदीनं चोदकेभ्योऽखिलेभ्यः ॥ २५ ॥

अथ दशशतशोचिष्याप्रयाति प्रतीच्यां
प्रवचनमवसाय स्नातुमायात् तटाकम् ।
पृथुमतिरिह तावच्छ्रेष्ठसंसर्गलोलैः
समगमि सपदि स्वर्निम्नगाद्यैश्च तीर्थैः ॥ २६ ॥

घनरसनिकरोऽसावन्तरत्यन्तशुद्धो
मुनिगण इव भूयःस्नेहवान् प्राग् दधानः ।
प्रतिकृतिमखिलज्ञस्याऽपरोक्ष्येण तावत्
स्फुटमलभत रूपं मज्जने सज्जनेष्टम् ॥ २७ ॥

अपरिमितमनीषस्योल्लसच्छङ्खबाहो
रथचरणशिलानां तन्वतोऽत्राभिषेकम् ।
प्रतितनव उदारास्तास्वलं सन्निधातु-
स्तनव इव विरेजुः पाञ्चजन्यप्रियस्य ॥ २८ ॥

अभिदधति मुनीन्द्रा द्वादशाब्दोपवास-
प्रतिमफलमलं यत्सेवनं भक्तियुक्तम् ।
अधिकममरनद्याद्याप्लवाद् धन्यमान्या-
दपिबदलवबोधो विष्णुपादोदकं तत् ॥ २९॥

तरणिभिरिव गौरैरूर्ध्वपुण्ड्रैर्द्विषड्भिः
सदरपरमचक्रोदीर्णतेजा हरीष्टः ।
मुररिपुविमुखानां दुस्सहो देहभाजां
लयसमय इवान्यो मान्यधीराबभासे ॥ ३० ॥

समधिकधिषणस्य प्रेक्षमाणो जनौघः
प्रकृतिमधुरमास्यव्याजपूर्णेन्दुबिम्बम् ।
अमुचदपसरेति श्रावकोक्तेः पुराऽस्मिन्
प्रचलति पदवीं तां प्राञ्जलिस्तूर्णमारात् ॥ ३१ ॥

गुरुचरणसरोजद्वन्द्वनिर्णेजनाम्भो
दधति जननिकाये सर्वमुर्वीगतं च ।
अवनिरनभिनन्दिन्यप्यदश्चक्षमेऽसौ
कथमपि कथमेव स्यात् क्षमाख्याऽन्यथाऽस्याः ॥ ३२ ॥

अविदितरसभेदं शीतळं लघ्वगन्धं
विमलममलपाणिः पाणिजैरप्रविष्टम् ।
वदनपवनभीत्या पार्श्वतो बिभ्रदग्र्यं
कमथ करकपूर्णं संयमीहानिनाय ॥ ३३ ॥

विहसितबिसभङ्गश्रीप्रकर्षं सितिम्ना
जलजममृतपूरैः पूरयामास रम्यम् ।
समयगुणविशेषालोचकैर्लाळनीयः
सुसुरभिसुमनोभिः स स्फुटं गौरपक्षः ॥ ३४ ॥

विमलमलयजाम्भोबिन्दुभिश्चर्चितार्चो
नवलसिततुळस्या पुष्पराज्याऽऽर्चिचत् सः ।
स्थलजजलजवल्लीवृक्षवीरुत्समस्त-
प्रसवविजयलक्ष्म्या मूर्तयेवेन्दिरेशम् ॥ ३५ ॥

स ददधिकबोधः षोडशात्रोपचारान्
व्यरहयदगुणान् द्वात्रिंशदागःपुरोगान् ।
अगणितगुणमुच्चैस्तोषयन् शार्ङ्गपाणिं
षडपि परमभक्त्याऽनूपचारान् दिदेश ॥ ३६ ॥

तमरुणमणिवर्णं दिव्यदेहाख्यगेहे
स्नपितमतिपृथुश्रद्धानदीचित्तवार्भिः ।
ननु स यजति नित्यं हृत्सरोजासनस्थं
न तु सकृदिति पुष्पैरष्टभिर्भावपुष्पैः ॥ ३७ ॥

कृतपरमसपर्यः सान्द्रसच्चन्दनाम्भः-
परिमळितभुजोरोमण्डलांसो मनीषी ।
स्मितरुचिरमुखेन्दुः स्निग्धकौशेयवासाः
स मुनिसुरनराणां चक्षुषामुत्सवोऽभूत् ॥ ३८ ॥

परमथ परमान्नं प्राप्तमेवाप्रयासं
प्रभुरिह बुभुजेऽसौ वेदवादप्रवीणः ।
अजितपरमभक्तः सन्ततं मन्यमानः
सकलजगदधीशः प्रीयतां शौरिरित्थम् ॥ ३९ ॥

सहचरपरिक्लृप्ते सूक्ष्मवस्त्रास्तृतेऽसौ
अवितनुरुहरूपौशीरवर्ये निषण्णः ।
अरमयदिह नानाहृद्यविद्याविलासैः
कविजनपरिवारं मण्डयन् मण्डपाग्र्यम् ॥ ४० ॥

अवसरमधिगम्य भ्रूविजृम्भादभीष्टो
मुखसततगलक्षीभूतपाणिप्रवाळः ।
स्मितनयनविकासैस्तस्य विज्ञातभावः
श्रवसि किमपि कार्यं मन्त्रयामास मङ्क्षु ॥ ४१ ॥

प्रणतिपरमकृत्याः सन्मतेर्ये जनौघा
विबभुरनतिदूरे संहतास्तानतीत्य ।
अहमहमिकयाऽऽशु प्राप्य पार्श्वं प्रणेमु-
र्बहव इव गृहस्थाः पूर्वसेवां विधातुम् ॥ ४२ ॥

विविधजनपदस्थाः प्राक् श्रुतेभ्यो गुणेभ्यः
शतगुणगुणमेनं विस्मिता वीक्षमाणाः ।
मुकुळितकरपद्मा आस्यतामित्यवाप्ताः
प्रचुरतरहृदा सम्भावयाञ्चक्रिरेऽन्ये ॥ ४३ ॥

अलमलमनुवादेनानुवाच्येत पश्चात्
ननु गुरव इदानीमुद्यता हि प्रवक्तुम् ।
न मननमधुना द्रागाव्रजेत्याह्वयत् तान्
श्रुतपरिचयसक्तान् श्रावकाञ्छ्रावकाग्र्यः ॥ ४४ ॥

अधिकधिषणमेनं व्याख्यया शोभमानं
हरिमिव कविवर्यं सत्यवत्यास्तनूजम् ।
सततमनिमिषं सन्दृश्य सानन्दचित्ताः
समयमपि गतं संविद्रते न स्म लोकाः ॥ ४५ ॥

उदयमित इवास्तं यंश्च भानुर्बभासे
स्फुटमकलुषरूपो दर्शनीयोऽनुरागी ।
शुचि हरिपदमापत्सम्पदोराश्रितानां
न हि भवति विशेषः स्वप्रकाशोन्नतानाम् ॥ ४६ ॥

मरतकमणिवर्णे भूतधात्रीपुरन्ध्र्या
लसति जलधिवासस्यर्धलीनः क्षणार्धम् ।
अरुणतरणिबिम्बच्छद्मना पद्मरागः
कपिशकरकलापोल्लास्यभूत् प्रेक्षणीयः ॥ ४७ ॥

अवनिवनवनध्रुग्वायुखाहम्महत्सु
प्रकृतिगुणसमेताव्याकृताकाश एकम् ।
ततमतनुमनाः सोऽचिन्तयत् सत्समाधा-
वसुरसुरनरेभ्यः सद्गुणं नाथमन्यम् ॥ ४८ ॥

व्यदधत परिद्दष्टज्योतिषः साधु सान्ध्यं
नियममवनिदेवा ज्योतिषोऽप्यावलोकात् ।
विहितमनुसरन्तो धर्मशास्त्रप्रवीणाः
सवितरि सवितारं चिन्तयन्तस्त्रिलोक्याः ॥ ४९ ॥

विविदुरतितरां ये देवताः षोडशोक्ता
हरहरिहयपूर्वान्त्याः कलाभेदतोऽस्य ।
सुहुतमतिसृजन्तोऽग्न्याहितास्तेऽग्निहोत्रं
व्यधुरुचितमपूर्वं येन गायत्रलोकः ॥ ५० ॥

विधुरयमकळङ्कः स्याद्यदि स्यादवश्यं
ननु निजसहजायाः सुन्दरास्येन्दुकल्पः ।
इति सुरललनाभिर्लाळितः खेचरीभिः
समधिकमधुरिम्णा पूर्णचन्द्रस्तदोदैत् ॥ ५१ ॥

इनविरहमसह्यं प्राप्य पद्मै सचक्रै-
श्चिरमिह परितप्तं पूर्वतप्तैः सुतुष्टम् ।
मृदुकुमुदचकोरैः पादसङ्गेन राज्ञः
कमपि सकलहृद्यं कल्पयेन्नैव दैवम् ॥ ५२ ॥

दलितेन्द्रनीलमणिनीलविभ्रमं
नवकुन्दकुड्मळसितद्विजावलि ।
स्मितया नगोत्तमशिरस्सुजातया
वनमालया सुरभिताशयाऽन्वितम् ॥ ५३ ॥

मृदुगामिविमानसम्पदो रमयत्सुस्मितगोपसुन्दरीः ।
परितापविहीनमुज्ज्वलं सुततं सूक्ष्मतराम्बरं वरम् ॥ ५४ ॥

गोभिस्तमांस्यपनयन् गतिदं प्रजाना-
मर्थान्तरं स भगवान् प्रकटीचकार ।
आनन्दचिद्गुणगणं परिपूर्णसंवित्
चन्द्रस्तु शब्दगुणमित्ययमेव भेदः ॥ ५५ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते चतुर्दशः सर्गः ।

पञ्चदशः सर्गः

भूयोबोधस्ततो भूयो व्याचख्यौ भाष्यमद्भुतम् ।
ग्रामे ग्रामीणसामान्ये वसंस्तत्रामरालये ॥ १ ॥

परपक्षरथारूढं खरतर्कमहायुधम् ।
त्रिविक्रमार्यं सोऽपश्यत् प्रतिवीरमिवाग्रतः ॥ २ ॥

तदा तदाननाम्भोजाद् वृत्तोपन्यासभारती ।
सेना सेनाग्रहा दिव्या शिबिरादिव निर्ययौ ॥ ३ ॥

नात्यत्वरा नातिरया नस्खलन्ती निरन्तरा ।
अनानावयवेत्येव दवीयोभिः प्रतर्किता ॥ ४ ॥

सूत्रस्यन्दनवृन्दाढ्या दुर्वारश्रुतिवारणा ।
सूपपत्तिमहापत्तिर्विचित्रस्मृतिसप्तिका ॥ ५ ॥

वर्धितोर्मिहरिप्रेष्ठा सुपयोधरसुस्वना ।
सवितानप्रकाशार्था सागरी श्रीरिवापरा ॥ ६ ॥

पद्मेशपदपद्मश्रित् कृत्याङ्गं पद्मजन्मनः ।
लाळिता शिरसेशेन गङ्गेवाशेषपावनी ॥ ७ ॥

नारायणोऽनन्तगुणो ब्रह्माख्यो वेदवेदितः ।
विश्वकर्तेति विश्वज्ञः श्रुत्या युक्त्याऽप्यसीषधत् ॥ ८ ॥

प्रधानमपराधीनं कारणं परिणामि यत् ।
पयोवदिति चेत् साध्यवैकल्यं स्यान्निदर्शने ॥ ९ ॥

विवादाध्यासिता सृष्टिश्चेतनेच्छानुसारिणी ।
सृष्टित्वात् पटसृष्टिर्वेत्यनुमा पक्षसाधिका ॥ १० ॥

यच्चेतनाचेतनयोरङ्गाङ्गित्वादि मन्वते ।
सृष्टावीशानपेक्षायां तन्न शोभनतां व्रजेत् ॥ ११ ॥

सर्वविन्निर्मितं सर्वं कादाचित्कत्वहेतुतः ।
न यदेवं नो तदेवं यथाऽऽत्मेतीश्वरानुमा ॥ १२ ॥

बलाय सर्वानुमानां वेदाः स्युर्यैरपालिताः ।
कामादेताः प्रवर्तन्ते कामिन्य इव भर्तृभिः ॥ १३ ॥

कारणं परिणामि स्याद् ब्रह्म नो चेतनत्वतः ।
न यदित्थं नो तदित्थं यथा क्षीरपुरस्सरम् ॥ १४ ॥

न विश्वकृत् पशुपतिः श्रूयमाणागुणत्वतः ।
चैत्रवत् किं पुनर्विघ्नब्रध्नाद्या बालशङ्किताः ॥ १५ ॥

ननु सौख्यादिमान्नेशो दुःखादिरहितत्वतः ।
यो नैवं स्यात् स नैवं स्याद् यथा संसृतिमानिति ॥ १६ ॥

एवं चेद् विमतो ज्ञानी न भ्रान्तिरहितत्वतः ।
य एवं नो स एवं नो भवीवेत्यनुमीयते ॥ १७ ॥

सर्वज्ञस्याज्ञतां वेदः श्रद्धेयो विरुणद्धि चेत् ।
तस्यैवामन्दमानन्दं वदन्नाश्राव्यसौ कथम् ॥ १८ ॥

दुःखं परिजिहीर्षन् यः सुखं नोरीचिकीर्षति ।
स हन्ताऽपतितं दुःखमीशस्य व्यस्मरज्जळः ॥ १९ ॥

यो दुःखसमवायोऽयं चैत्रे तेन ह्यभेदवान् ।
समवायः कश्चिदीशे तदनेकत्वमन्यथा ॥ २० ॥

औपाधिकोऽस्य भेदश्चेत् सत्योऽसत्यः स्विदुच्यताम् ।
तद् द्वयं चोक्तदोषं हि मायिवन्मा वदेत् परम् ॥ २१ ॥

ब्रूयुरौपाधिकं भेदं ज्ञानादीनां यदात्मनः ।
नीत्याऽनया तन्निरासात् स्यात् तस्यानन्तधर्मता ॥ २२ ॥

गुणादिभेदे सम्बन्धमपेक्ष्याप्यनवस्थितेः ।
विशेषमात्रेणानन्त्यं गुणानां शोभते विभोः ॥ २३ ॥

मन्यन्ते शून्यमेवान्ये तत्वमागमवैरिणः ।
मता माध्यमिकास्तेऽपि व्यक्ताऽच्छन्ना इति द्वये ॥ २४ ॥

शून्यं ब्रह्माह्वयेनाहुः स्वांश्च वेदान्तिनोऽभ्यधुः ।
अतत्वावेदकं वेदं वदन्तश्चरमे खलाः ॥ २५ ॥

परतत्वविवर्तत्वादपरस्याखिलस्य च ।
अविशेषत्वतश्चास्य नान्तरन्तरमेतयोः ॥ २६ ॥

अखण्डखण्डनन्यायानखण्डमपि खण्डयन् ।
अखण्डयदखण्डज्ञो द्वयांश्चाखण्डलद्विषः ॥ २७ ॥

विमतं कारणं न स्यादसत्वान्न यदीदृशम् ।
नेदृशं तद् यथा कुम्भकर्तेत्यत्रानुमीयते ॥ २८ ॥

अङ्गो तापस नो शून्यं कारणं कुम्भकर्तृवत् ।
यत्संवृत्युत्थितं विश्वं तत् कारणमितीर्यते ॥ २९ ॥

एवं चेत् कारणं मा स्म ब्रवीः शून्यं कथञ्चन ।
आयुष्मंस्तदधिष्ठानं व्युत्पित्सस्व गुरोर्गृहे ॥ ३० ॥

विवादस्य पदं न स्यादधिष्ठानमसत्त्वतः ।
वैधर्म्येणैष दृष्टान्तः शुक्त्यादिवदितीर्यते ॥ ३१ ॥

अतत्वावेदकं मानमिति स्वव्याहतं यतः ।
तद्वादी तेन वेदस्य सोऽभिप्रैत्यप्रमाणताम् ॥ ३२ ॥

यं तत्वावेदकं वेद वेदांशं वेददूषकः ।
तत्वस्यावर्णनीयत्वात् स तत्वावेदकः कथम् ॥ ३३ ॥

लक्षणाभिः प्रवर्तन्ते वाक्यानि तिसृभिर्यदि ।
विषयत्वं लक्षणानां तस्यैवानिष्टमागतम् ॥ ३४ ॥

किञ्चाखण्डेऽत्र वाक्यानि किञ्चिद् विदधते न हि ।
तान्यभ्यधुरभावं चेज्जाड्यादेस्तन्न शोभते ॥ ३५ ॥

अभावभावस्याभावाद् भावरूपस्य तस्य तु ।
भावाभावविशेषाणामभावादविशेषिणः ॥ ३६ ॥

यो वेदवेदितार्थानां नित्यसन्त्यागसंश्रवी ।
वेदबाह्यो विपश्चिद्भिरेष निश्चीयतां ततः ॥ ३७ ॥

ज्यायसो दूषणेनैव धूर्तम्मन्योऽपि दूषितः ।
पक्षयोरविशेषत्वादनयोः सद्विपक्षयोः ॥ ३८ ॥

असत्त्वादित्यसौ हेतुरसिद्धो ब्रह्मवादिनः ।
मेति भाण्यविशेषत्वादेतयोर्ब्रह्मशून्ययोः ॥ ३९ ॥

सोऽङ्गीकरोति चेत् सत्त्वं ब्रह्मणः स्याद् विशेषिता ।
न चेत् प्राप्तं पारिशेष्यादसत्त्वं न निरस्यतु ॥ ४० ॥

विगीतं न विचार्यं स्यान्न भाव्यं न फलप्रदम् ।
शून्यं ब्रह्माद्यमद्वैतं विधिधीगोचरो न यत् ॥ ४१ ॥

खपुष्पवदखण्डत्वाद् व्यतिरिक्तं निदर्शनम् ।
प्रमाणादिवदित्येवमूहनीयं यथेप्सितम् ॥ ४२ ॥

आम्नायानाममानत्वे धर्मादेरप्रमाणता ।
धर्माद्यभावे नो मानं प्रत्यक्षैकप्रमाणिनः ॥ ४३ ॥

न पौरुषेयं वचनं प्रामाण्येन विनिश्चितम् ।
पौरुषेयत्वतो यद्वद् वाक्यमुन्मत्तभाषितम् ॥ ४४ ॥

विमतः पुरुषोऽज्ञः स्यात् स्याच्चासौ विप्रलम्भकः ।
पुंस्त्वाच्चैत्रवदित्यस्ता सर्वज्ञे केवलानुमा ॥ ४५ ॥

दुःखाकरोति यद् दैवं दुःशास्त्रेषूग्र आग्रहः ।
दुःखाकरोऽतिघोरः स्याल्लोकोऽतस्तद्गतां ध्रुवः ॥ ४६ ॥

आस्माकेऽपेक्षिते पक्षे मोक्षं दद्यादधोक्षजः ।
यत्र स्वानन्दिनः सन्तः सेवन्ते विषयान् बहून् ॥ ४७ ॥

स्वव्याहृत्यादिनोपेक्ष्या मुक्तिर्या निर्विशेषिता ।
कदेत्याद्यनुयोगेऽस्या विशेषः स्यान्नतूत्तरे ॥ ४८ ॥

अपि बुद्ध्यादिरहितः पुरुषार्थी न सर्वथा ।
निखिलानुभवाभावात् पुत्तळीकापुरोगवत् ॥ ४९ ॥

ज्ञानप्रयत्नवाञ्छावानीशो न ह्यशुभं भजेत् ।
स्वसामर्थ्येन तेनैव तं च कुर्यात् स तादृशम् ॥ ५० ॥

दुःखव्याप्तं सुखं बद्धे दृष्ट्वा मुक्ते निरस्यता ।
स्वरूपं च निरस्येत शून्यवादी तदा भवेत् ॥ ५१ ॥

ननु विप्रतिपन्नः स्यादूर्मिमान् देहवत्त्वतः ।
चैत्रो यथेद्युपाधिः स्यात् तत्र चाशुद्धदेहिता ॥ ५२ ॥

अनैकान्तिकता हेतोर्देहवत्त्वादधीशितुः ।
सोऽदेहश्चेदनिच्छादिर्भवेच्छशविषाणवत् ॥ ५३ ॥

ज्ञात्रादिरूपमस्य स्याद् वैलक्षण्याय चेत् ततः ।
तदेव देहशब्दोक्तं न ह्यसौ प्राकृताकृतिः ॥ ५४ ॥

एवं स्वरूपदेहत्वं मुक्तस्याप्युररीकृतम् ।
नानिष्टभोगस्तेन स्यात् प्राकृतक्षेत्रसम्भवः ॥ ५५ ॥

विमतो नावयववान् विनाशित्वप्रसङ्गतः ।
पटवच्चेदवयवा निरस्यन्तेऽत्र कीदृशाः ॥ ५६ ॥

सिद्धसाधनता हेतोस्ते भिन्नाश्चेदचिन्मयाः ।
आत्मनो भेदरहिता एष्टव्या एव वादिभिः ॥ ५७ ॥

परमाण्वादिदेशेषु व्याप्त्यै व्यामादिकेष्वपि ।
यथाऽऽत्मनः प्रदेशाः स्युस्तेषां नोऽवयवास्तथा ॥ ५८ ॥

मुक्तो रूपादिवित्सत्वाज्जडान्यत्वे सतीशवत् ।
दृष्टान्तोऽसाध्यविकलस्तस्य सर्वज्ञताग्रहात् ॥ ५९ ॥

ईश्वरो न सुखी तेन रूपाद्यनुभवन्नपि ।
दुःखप्रसङ्गादिति मा वादि तद्व्याप्तिदूषणात् ॥ ६० ॥

दृष्टान्तो यस्य नेष्टोऽयं तस्य स्याद् व्यतिरेकवान् ।
शिलावदित्यतः शुद्धचिद्देहेन्द्रियभोग्यसौ ॥ ६१ ॥

स्वानन्दविषये मोक्षे वेदोक्ते युक्तिसाधिते ।
द्वेषोऽयं वादिनां कस्मात् तद्विरुद्धेऽथवाऽऽग्रहः ॥ ६२ ॥

ततः स्वतः प्रमाणेन देवो वेदेन वेदितः ।
विष्णुर्मोक्षस्य दातेति विश्वं भवति शोभनम् ॥ ६३ ॥

इत्यादीन् दर्शयन्त्यर्थान् व्याख्योपन्याससंयुता ।
त्रिविक्रमार्येण तदा विश्वाभिज्ञस्य शुश्रुवे ॥ ६४ ॥

अथ प्रायुङ्क्त विविधान् बोधचापगुणेरितान् ।
विपक्षयुक्तान् वीर्येण तीक्ष्णांस्तर्कशरानसौ ॥ ६५ ॥

चिच्छेदातुच्छधिषणस्तांस्तदा तर्कसायकैः ।
प्रयुक्तमात्रान् प्रहसँल्लीलयाऽतिशयालुभिः ॥ ६६ ॥

अधार्याणीतरजनैरनिवर्त्यानि पूरुषैः ।
विजिगीषुर्द्विजश्रेष्ठो वेदास्त्राणि प्रयुक्तवान् ॥ ६७ ॥

वाक्यैरतिबलीयोभिः प्रत्यस्त्रैरिव वैदिकैः ।
अर्थान्तरं प्रकटयन् तान्यसौ सन्न्यवर्तयत् ॥ ६८ ॥

सप्ताष्टानि दिनान्येवं वादं कृत्वा सहामुना ।
निरुत्तरं तं निश्चोद्यं चक्रे चक्रायुधप्रियः ॥ ६९ ॥

प्रणम्याऽचष्ट शिष्योऽसौ क्षम्यतां नाथ चापलम् ।
पदपद्मरजोदास्यं ध्रुवं मे दीयतामिति ॥ ७० ॥

व्याख्यां भाष्यस्य भूयोधीः श्रवणं सूरिनन्दनः ।
सन्तः प्रीतिमसन्तोऽन्यां सममारेभिरे ततः ॥ ७१ ॥

गुर्वाज्ञागौरवाट्टीकां कुर्वन् भाष्यस्य दुष्कराम् ।
षडर्धविक्रमार्योऽसौ महाचार्यमभाषत ॥ ७२ ॥

कवीन्द्रैर्न समाप्यन्ते सङ्गृह्यापि यतोऽनिशम् ।
न्यायरत्नानि भाष्याब्धेरस्य गाम्भीर्यमद्भुतम् ॥ ७३ ॥

दशोपनिषदो देवीर्देवा इव समीप्सिताः ।
युक्ताः प्रसादयन्त्यर्था एषु भाष्यालयेष्वलम् ॥ ७४ ॥

गीतातात्पर्यभाष्याभ्यामाभ्यां विश्वं प्रकाश्यते ।
गोगणैरप्रतीकारैरर्केन्दुभ्यामिवाधिकम् ॥ ७५ ॥

इतिहासपुराणाब्धेर्भवच्चित्ताद्रिलोळितात् ।
जातां भारततात्पर्यसुधां कः सन्न सेवते ॥ ७६ ॥

पुराणस्थानपान्थानामभाषात्रयवेदिनाम् ।
भवता सुसखा चक्रे श्रीभागवतनिर्णयः ॥ ७७ ॥

कस्तन्त्रसारं सम्प्राप्य न स्यात् पर्याप्तवाञ्छितः ।
अमरैराश्रितच्छायं कल्पद्रुममिवोत्तमम् ॥ ७८ ॥

लोकानामवलोकाय मार्गस्यास्य व्यधाद् भवान् ।
करुणाकर नेत्राभे वादसन्मानलक्षणे ॥ ७९ ॥

एकाकी किल यश्चक्रे पदं मौलिषु विद्विषाम् ।
तत्वनिर्णयपार्थोऽयं केन नाम न पूज्यते ॥ ८० ॥

वादादयः प्रकरणस्फुलिङ्गास्तनवोऽप्यलम् ।
विपक्षकक्षं क्षिण्वन्ति मारुतेन त्वयेरिताः ॥ ८१ ॥

अनन्तोऽर्थः प्रकटितस्त्वयाऽणौ भाष्यसङ्ग्रहे ।
अहो आत्मपरिज्ञप्त्यै कृष्णेनेवाऽननान्तरे ॥ ८२ ॥

भगवंश्चित्रकवितां लौकिकीं दर्शयन् किल ।
गोप्यं भारतसङ्क्षेपमकृथा विश्वविस्मयम् ॥ ८३ ॥

नानासुभाषितस्तोत्रगाथादिकृतिसत्कृतीः ।
त्वयि रत्नाकरे रत्नश्रेणीर्वा गणयन्ति के ॥ ८४ ॥

एषु दभ्रमतीन् दभ्रान् हसत्युच्चैः सतां सभा ।
चिन्तामणींश्चिन्तयन्ती मितानप्यमितार्थदान् ॥ ८५ ॥

अपरोऽपीष्यतेऽस्माभिर्ग्रन्थेष्वेतेषु सत्स्वपि ।
सत्स्वपीन्द्रादिषु पुरा तारकारिरिवामरैः ॥ ८६ ॥

ग्रन्थेभ्य एभ्योऽगाधेभ्यो युक्तयो नो दुरुद्धराः ।
मनोमान्द्यात् ततो ग्रन्थं व्यक्ततर्कततिं कुरु ॥ ८७ ॥

इत्यर्थितो व्यधान्मध्वः सोऽनुव्याख्यां सतां सुधाम् ।
दुर्वादिगर्वाद्रिपविं मायिध्वान्तरविद्युतिम् ॥ ८८ ॥

युगपद् रचयन्नेनां कदाचित् स निरन्तरम् ।
चतुरश्चतुरः शिष्यांल्लीलयाऽलेखयत् खलु ॥ ८९ ॥

युक्ताया युक्तिमालायाः प्रोक्तायास्तत्र चाऽत्मना ।
व्यक्तं चक्रे विवरणं कवीन्द्रैरेष दुष्करम् ॥ ९० ॥

मध्वेन्दोर्नित्यसम्बन्धान्निस्तमस्तापचेतसोः ।
वैकुण्ठं यातयोः पित्रोर्गेहेऽस्यावरजोऽवसत् ॥ ९१ ॥

विधिभ्रूविभ्रमभ्रश्यद्धनगोधान्यसम्पदा ।
निर्वेदिना वेदविदा तेनाऽपे वेदवादिराट् ॥ ९२ ॥

पारिव्राज्यं प्रार्थयन्तं पादानम्रमिमं मुहुः ।
समयापेक्षयोर्वीक्षो गमयामास धाम तम् ॥ ९३ ॥

न जघास न सुष्वाप न जहास स धीरधीः ।
समयार्थी स्मरन् ज्येष्ठं रामं रामानुजो यथा ॥ ९४ ॥

राज्ये कथञ्चित् संस्थाप्य राजानं विरहार्दितम् ।
अवतारभुवं प्रायाद् भगवान् शरदत्यये ॥ ९५ ॥

विशुद्धद्विकुलं श्रौतं शुचिं कृतपितृक्रियम् ।
विरक्तं विषयान् भुक्त्वा व्यधान्मध्वोऽनुजं यतिम् ॥ ९६ ॥

रहस्यतिरहस्यं तद् ब्रह्म ब्रह्मसमो ददौ ।
अमुष्मै पञ्चतपसो न विदुर्यत् तपस्विनः ॥ ९७ ॥

प्रेमामृतप्रसन्नास्यस्मिताङ्गापाङ्गपूर्वकम् ।
श्रीविष्णुतीर्थनामास्मै प्रीतितीर्थः प्रदत्तवान् ॥ ९८ ॥

श्रवणेनानुवादेन मननेनावृथाऽकरोत् ।
कालं वेदान्तशास्त्रस्य वेदान्तगुरुसोदरः ॥ ९९ ॥

स दान्तिभक्तिमाधुर्यपरिचर्यादिमेदुरैः ।
महाविटपिनं चक्रे गुरोः स्वस्थं कृपाङ्कुरम् ॥ १०० ॥

अनन्तमतिकारुण्यकल्पद्रुमवतो जनैः ।
अवर्ण्यो महिमा तस्य लौल्यात् संवर्ण्यते मनाक् ॥१०१॥

चतुरोऽसौ प्रवचने मनुसंसिद्धिमान् मनः ।
सङ्ख्या मां पूरणी मा गात् मध्वदासमिति व्यधात् ॥ १०२ ॥

दिशं प्रयातं शशिनश्चरन्तं पर्यशोधयत् ।
तीर्थकं विष्णुतीर्थं च विष्णुतीर्थश्च तीर्थकम् ॥ १०३ ॥

अकामानामनेकेषां सिद्धिभूमिं तपस्विनाम् ।
तिरोहितात्मा प्रापासौ हरिश्चन्द्रमहीधरम् ॥ १०४ ॥

द्वन्द्वदुःखानले वीरो मात्सर्येण विमत्सरः ।
तत्याज मत्या तस्यासावशनादीन्धनायितम् ॥ १०५ ॥

भक्तैरनुगिरं नीतं प्रार्थितो यतिशेखरः ।
पञ्चगव्यं पपौ किञ्चित् पञ्चमेपञ्चमे दिने ॥ १०६ ॥

स त्यजन् साहसी तच्च तपस्तेपेऽतितापसम् ।
बिल्वपर्णैः क्षितौ पन्नैस्तृप्तिमान् सलिलैरपि ॥ १०७ ॥

यथेष्टमध्यास्त शिलां यमी सुनियमी स ताम् ।
नाऽध्यासते यामेकाहं दैवभग्नास्तपस्विनः ॥ १०८ ॥

पवनांशानुजो जित्वा पवनं रेचकादिभिः ।
विषयेभ्यो हृषीकाश्वान् मनोयन्त्रा समाहरत् ॥ १०९ ॥

स्मरन् मुरारेराकारं दध्यावध्यात्मकोविदः ।
समाधिमाधिशमनं योगिलभ्यं स लब्धवान् ॥ ११० ॥

मौकुन्दे सुन्दरे रूपे स्वानन्दादिगुणार्णवे ।
स्वाश्चर्यरत्ने मग्नात्मा नान्यत् किञ्चिद् विवेद सः ॥ १११ ॥

कामत्रासविहीनस्य तस्य सुज्ञानचक्षुषः ।
विना कैवल्यसाम्राज्यं नार्घो योगमणेरभूत् ॥ ११२ ॥

मध्वानुजे मध्वनाथो यं प्रसादं व्यधात् तदा ।
स चित्ताविषयत्वाद्वा गोप्यत्वाद्वा न वर्ण्यते ॥ ११३ ॥

अहो महाबोधसेवामहिमाऽस्मिन् युगे यतः ।
धन्योऽसौ सिद्धिमापेमां सोऽमरैरित्यलाळ्यत ॥ ११४ ॥

तीव्रव्रतोऽतीन्द्रियविद् विद्याब्धिस्तर्कपण्डितः ।
अनिरुद्धपदाधारः प्रेष्ठः शिष्यस्तमाययौ ॥ ११५ ॥

तेन सम्प्रार्थितं यातं रूप्यपीठमिमं पुनः ।
कृत्स्नज्ञं कृपया स्वेषु सम्प्राप्तं मेनिरे प्रजाः ॥ ११६ ॥

कवीन्द्रतिलको विद्वच्छेखरस्तापसाग्रणीः ।
मध्वकेळीशुकोऽस्याभूच्छिष्यो व्यासपदाश्रयः ॥ ११७ ॥

असौ दास्यं ध्रुवं यातं महान्तं महतामपि ।
व्यधादनुग्रहं कुर्वन् सामर्थ्यैः कौतुकं नृणाम् ॥ ११८ ॥

आरुररोह दुरारोहं स परैः प्रीतिकृद्धरेः ।
महान्तं महिमानं च महीध्रं च गुहप्रियम् ॥ ११९ ॥

आकृष्टोऽस्य गुणैर्व्याप्तैर्यो गोदाया उपाययौ ।
स पद्मनाभतीर्थाख्यः शिष्योऽन्योऽभूत् सुचेतसः ॥ १२० ॥

श्रुत्या मत्या सदा भक्त्या विरक्त्या नित्यसेवया ।
यस्मै प्रसन्नः प्राज्येक्षः सद्यो विद्यां ददौ शुभाम् ॥ १२१ ॥

वेदान्ताब्धिं न यो जातु जहौ विद्वत्तिमिङ्गिलः ।
युक्तिप्रवाहसंरम्भात् परशास्त्रनदीचरः ॥ १२२ ॥

व्याख्याप्रणादमात्रेण वीरम्मन्यान् स्वमण्डले ।
मायाविग्रामसिंहान् यो वादिसिंहो निराकरोत् ॥ १२३ ॥

मत्तदुर्वादिमातङ्गतर्कमस्तकदारणे ।
पञ्चास्यो योऽभवद् व्यक्तं चतुरास्योऽपि केवलम् ॥ १२४ ॥

सन्न्यायरत्नावळिरप्युदपादि यतः परा ।
टीका पराऽनुव्याख्याया अनर्घा बोधसागरात् ॥ १२५ ॥

वेदप्रवचनाचार्यशिष्योऽसाविति पूजितः ।
सभ्यः सभायां यो वेदं व्याचख्यौ वेदसारवित् ॥ १२६ ॥

अनयोः प्रथमे शिष्याश्चरमे चाभवन्निह ।
अनन्तबोधस्यानेके यतीन्द्रा बहुदेशजाः ॥ १२७ ॥

वशीकृतहृषीकाश्च जननाद्युपमर्दिनः ।
नरसिंहपदाधारा अभ्यस्तोपेन्द्रनामकाः ॥ १२८ ॥

अदीर्घान्याभिधाना ये श्रीमद्रामपदाश्रयाः ।
अप्रत्यक्षगुणोद्रिक्ता भक्तिवैराग्यसागराः ॥ १२९ ॥

पादैः पुनन्तः पृथिवीं दर्शयन्तो हरेः पदम् ।
धूतदुःसमयध्वान्ता भास्करा इव गां गताः ॥ १३० ॥

मोक्षशास्त्रामृताम्भोधिसेवया नित्यनिर्वृताः ।
चक्रिचारुतरार्चासु चक्रिणश्चरणार्चकाः ॥ १३१ ॥

मध्वप्रशिष्या बहवो शिष्या एषां मुहुस्तथा ।
अलञ्चक्रुरलं पृथ्वीं सर्वे सद्गुणभूषणाः ॥ १३२ ॥

सदा सकलसच्छास्त्रव्याख्यासौख्यामृताब्धिगाः ।
सर्वे दुर्वादिदुर्वादकाण्डखण्डनमण्डनाः ॥ १३३ ॥

भूरिभक्तिभराः केचिदप्यल्पश्रुतसम्पदः ।
अप्यल्पबोधा अपरे बहुश्रुतमहागुणाः ॥ १३४ ॥

बहवो गृहिणो यस्मात् समग्रानुग्रहं ययुः ।
दीप्रा यत्राग्नय इव त्रयो लिकुचशेखराः ॥ १३५ ॥

माध्वं नियोगं ये प्रायो नात्यजन् विदुषां वराः ।
शिष्यक्षेत्रेषु सद्विद्याबीजावापैकदीक्षिताः ॥ १३६ ॥

ग्रामण्यो ब्राह्मणाग्रण्यः प्रापुः पूर्णेक्षशिष्यताम् ।
येषां सद्धृप्तिमात्रेण भवेत् किल परं पदम् ॥ १३७ ॥

शुश्रूषापक्षपाताद्यैः केभ्यश्चित् केवलं ददौ ।
रामप्रियो राम इव स्वां गतिं योगिदुर्लभम् ॥ १३८ ॥

शिष्यप्रशिष्यातिशया ईदृशा यद्दयोदयात् ।
को नेच्छेत् सुलभं भक्त्या तत्पादसुरपादपम् ॥ १३९ ॥

इत्थं सद्भिः सद्भिरर्च्यो धरायां
चक्रे वासं शेषशय्ये शयाने ।
ग्रामे वातैः पाविते काण्वतीर्थै-
र्भक्तप्रीत्या सन्मठेऽनूनबोधः ॥ १४० ॥

आनन्दतीर्थभगवद्वदनेन्दुबिम्बं
विद्यासुधावितितकान्ति सुकान्तिकान्तम् ।
यैः प्रेक्ष्यतात्र भवतापशमाय भक्तै-
स्तद्दासदास्यमपि किं न ददाति पुंसः ॥ १४१ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते पञ्चदशः सर्गः ॥

षोडशः सर्गः

साधुभ्यो मधुमथनाङ्घ्रिभक्तिभाग्भ्यः
श्रौतेभ्यो विततमतेर्महानुभावम् ।
वेदान्तं स्वयमिव बन्धमोक्षमूलं
व्याचष्ट स्फुटमथ कोऽपि कोविदोऽत्र ॥ १ ॥

गोमत्यास्तटनिकटेऽच्छकीर्तिचन्द्रं
विश्वज्ञं क्षितिपतिरन्त्यवर्णजन्मा ।
विद्वेष्टा श्रुतिगुणसाधकं श्रुतीनां
वाचालो वचनमुवाच वाग्मिवर्यम् ॥ २ ॥

उन्मत्तप्रलपितवन्न तद्धि मानं
यद्वाक्यं व्यभिचरति क्वचित् फलेऽत्र ।
दृष्टान्तो भवति तदप्रमाणतायां
सर्वेषां श्रुतिवचसां च सर्वथेति ॥ ३ ॥

वेदोक्तं फलमलमाप्यतेऽधिकारा-
दित्युक्तोऽतनुमनसाऽभ्यधत्त धूर्तः ।
योग्यत्वे सति नहि दृश्यतेऽधिकारी
नातः स्यात् स खरविषाणवत् सदेति ॥ ४ ॥

आक्षेपं तमसहमान उच्चमानः
सद्योऽसौ निजकरपल्लवद्वयेन ।
आदाय व्यतनुत बीजमोषधीनां
सूक्तेनाङ्कुरदलपुष्पबीजसृष्टिम् ॥ ५ ॥

व्याख्याता निशि स कदाचन प्रदीपे
संशान्ते पुनरपि वाचयाम्बभूव ।
शिष्यान् स्वान् पुरुकरुणाम्बुधिर्निजाङ्घ्रे-
रङ्गुष्ठस्फुटनखरान्तरोचिषैव ॥ ६ ॥

तीर्थार्थं पृथुतरवप्रपातिवारां
धाराणां रयसहनक्षमां महेक्षः ।
आनीतां दशशतपुम्भिरत्यशक्त्या
प्रेक्ष्योचे विपुलशिलां क्वचित् स मुक्ताम् ॥ ७ ॥

लोकानामुपकृतये कुतः शिलेयं
निन्ये नो इति जनता जगाद तत्र ।
नेतारो यतिवर मानवा न ह्रीमां
भीमश्चेदिह यतते नयेन्न वेति ॥ ८ ॥

निन्ये तां गिरिमिव वानरीकृतात्मा
लीलावत्करकमलेन सोऽमलेन ।
तत्रापि न्यधित तयाऽस्य सूच्यतेऽलं
तत्तुङ्गां ननु निकषाऽधुनाऽपि कर्म ॥ ९ ॥

सङ्घातैरधिकघनैरलङ्कृताध्वा
शिष्याणां यतमनसामुतेतरेषाम् ।
यत्रामा वसति तिथाविनेन चन्द्र-
स्तत्रासौ सकलमतिः ससार सिन्धुम् ॥ १० ॥

आर्द्राङ्गाः सपदि निमज्जनात् सरस्यां
कण्वस्य द्विजवृषभस्य वल्लभायाम् ।
तत्रायन् खरकिरणोपरागहेतो-
र्ग्रामीणा अपि सकलाः सबालवृद्धाः ॥ ११ ॥

सर्वज्ञं सपरिजनं समीक्षमाणाः
फुल्लाक्षाः स्मितवदनाः शुभा ननन्दुः ।
दौर्मुख्यं दधत उतापरे निनिन्दु-
र्नाश्चर्यं द्वयमपि तत् स्वभावतन्त्रम् ॥ १२ ॥

मा मैनं भुवनगुरुं विनिन्दतेत्थं
निर्भत्स्याभ्यपतदिवोत्तरङ्गहस्तः ।
सङ्क्षोभी घनघनघोषघोरवेषः
संरम्भी खलदमनाय सिन्धुराजः ॥ १३ ॥

सम्मोदात् तरळतरो द्रुताभिगामी
गम्भीरस्वननुतिमान् सुफेनहासः ।
वीच्यङ्गैरधिकतरैरिहाधिवेलं
मध्वाय प्रणतिमिव व्यधात् समुद्रः ॥ १४ ॥

गोलीलास्वतिशयिनावगाधभावा-
न्नोल्लङ्घ्यौ विविधगुणप्रकाशरत्नौ ।
मध्वाब्धी परममतेः प्रियं जनानां
लावण्यं न तु जलधेरयं विशेषः ॥ १५ ॥

अम्भोधेस्त्वरिततरोर्मिपाणिमृष्टे
स्वच्छेऽसौ विकटतटासने निषण्णः ।
व्याचख्यावतिचिरमैतरेयशाखा-
सूक्तानि प्रभुरतिसुन्दरप्रकारम् ॥ १६ ॥

गाम्भीर्यात् स्वनमधरीकरोति सिन्धोः
श्राव्यत्वं वहति तथाऽप्यहो स्वनोऽस्य ।
पूर्णेन्दुप्रभवदनः क एष धन्यो
मत्वेत्थं जनजलधिस्तमाशु पर्यैत् ॥ १७ ॥

वेदानां समुचितभाववाददक्षं
ये वेदद्विषमिममूचिरे महेर्ष्याः ।
धिग्धिक् तानिति जनता जगाद तत्र
स्वाश्चर्यात् किल कलिताञ्जलिर्नमन्ती ॥ १८ ॥

सन्नामं विपुलहृदे विधाय भक्त्या
बिभ्राणाश्चरणरजः सुरेन्द्रसेव्यम् ।
तत्स्नानादधिकशुचौ नदाधिराजे
सस्नुस्ते द्विजनिकराः प्रशस्तकाले ॥ १९ ॥

कल्लोलैः करिनिकरैरिवानिवार्यै-
रुल्लोलैर्जननिकरान् निपातयद्भिः ।
आक्रान्ताः प्रबलतरैश्च लोठ्यमाना
हास्यत्वं प्रययुरुदन्वतीह नैके ॥ २० ॥

मज्जन्तं पृथुलहरीनिगूढमूर्तिं
सम्पूर्णप्रमतिमसज्जनो जहास ।
यो लोकत्रयविजयी गुरुः प्रसिद्धः
सोऽयं ही पतति लघूर्मिलीलयेति ॥ २१ ॥

नीचानामवचवचांस्यजीगणन्नो
दभ्राणां क्षुभितकराण्यदभ्रबोधः ।
क्रोष्टूनां श्वकळकळप्रदं विरावं
पञ्चास्यो न हि गणयेदुदार्यवीर्यः ॥ २२ ॥

जन्मस्थित्यवसितिदायिनं कटाक्षं
लोकानामघटयदम्बुधौ बृहद्धीः ।
आक्रान्तोऽधिकगुरुणा स तेन ताव-
न्मुञ्चन् सञ्चलनमभूत् तटाकदेश्यः ॥ २३ ॥

इत्याद्यैरपि चरितैरनन्यसाध्यै-
र्न स्थेष्ठां बहुमतिमाप दुर्जनोऽस्मिन् ।
विद्वेषं व्यधित पुनर्निरस्तभाग्ये
तस्मिन् दुर्मनसि तदेव शोभनं स्यात् ॥ २४ ॥

सम्प्राप्तं सह सहजेन गण्डवाटं
स्वोजस्सम्प्रकटन आदिशद् विशङ्कम् ।
शुश्रूषामयमुचितो विधातुमीष-
ल्लोकानामिति वचसा परीक्षकाणाम् ॥ २५ ॥

श्रीकान्तेश्वरसदनेऽनयत् किलैको
यस्त्रिंशन्नरवरनीतकेतुयष्टिम् ।
आहत्या गुरुगदयैव नाळिकेरा-
द्यो लेभे तरळतरात् फलानि कामम् ॥ २६ ॥

एतादृग्बलविभवः स तस्य कण्ठं
तज्ज्येष्ठोऽप्यभित उभौ समं गृहीत्वा ।
निष्पेष्टुं परममवापतुः प्रयत्नं
सङ्घर्षात् क्रमपरिवर्धमानतैक्ष्ण्यम् ॥ २७ ॥

आस्विन्नावलसतरौ गुरोर्नियोगा-
च्छत्राग्रयानिलमहितौ च तावुभाभ्याम् ।
मुक्त्वाऽयःकठिनतरत्वचं शिरोधिं
पर्यायस्फुटवचनां निपेततुः कौ ॥ २८ ॥

आश्वस्तौ शुचिहृदिमावनूनमाना-
वुद्धर्तुं समगददङ्गुलिं धरास्थाम् ।
सङ्गृह्य प्रसभरसादपि प्रयत्तौ
सामर्थ्यं ययतुरिमौ न कम्पनेऽस्याः ॥ २९ ॥

निर्यत्नं वटुमधिरुह्य मन्दहासी
स प्रायादिह परितो नृसिंहगेहम् ।
ऐश्वर्यैरिति लघिमादिकैरुपेतो
मध्वोऽभूत् त्रिभुवनचित्ररत्नराजः ॥ ३० ॥

पश्चाशन्नरपनरोपनीतमात्रां
यो वार्क्षीं गृहमधिरोहिणीं निनाय ।
स व्याख्यास्वरदमनाय पूर्ववाटो
निर्देशाद् व्यधित गुरोर्गळप्रपेषम् ॥ ३१ ॥

स्विन्नेऽस्मिन्नपि यतमान आग्रहोग्रे
प्राच्यात् तत्प्रवचननिस्वनोऽतिरेजे ।
उद्धर्तुं विपुलहृदङ्गुलीं च नालं
सोऽभूदित्यजनि कुतूहलं जनानाम् ॥ ३२ ॥

पर्यैक्षि प्रभुरितरैः शिवाग्निपूर्वै-
र्नोपैक्षि प्रबलतरैस्तथा प्रयत्नैः ।
नावैक्षि क्वचिदपि शक्त्यपूर्तिरस्मि-
नुत्प्रैक्षि स्वयमपि भीम इत्यवश्यम् ॥ ३३ ॥

लेखिन्यां मुहुरपिनह्य कृष्यमाणं
नाप्येकं तनुरुहमस्य तूदपाटि ।
नासाग्रे मृदुनि कृतैश्च मुष्टिघातै-
र्नास्येन्दोरतिबलिभिः प्रसन्नताऽऽसि ॥ ३४ ॥

पञ्चास्यः श्वभिरिव ही विहीनसारै-
रम्भोधिर्नगसरितां जलैरिवाल्पैः ।
खद्योतैरिव तरणिर्विडम्बयन् नॄन्
प्रत्यर्थिस्वसमनरैर्व्यवाहरत् सः ॥ ३५ ॥

पारन्तीसुरसदनं विशालसंवित्
सम्प्राप्तः खलु सुचिरान्निवेद्यहीनम् ।
ग्राम्याग्र्यक्षितिपतिभिर्दिनार्धमात्रात्
तद्भूतीर्व्यधित सभूतबल्यनल्पाः ॥ ३६ ॥

भीमत्वे सह सहजैः प्रतिष्ठितः प्राक्
पश्चात्मा मुररिपुरश्रितो यदत्र ।
पाश्चाल्या बलिसलिलं समं ददत्या
सोऽस्मार्षीत् तमिममथ प्रपूज्यपूज्यः ॥ ३७ ॥

आयास्यन् किल सरिदन्तराख्यदेशं
ग्रीष्मे निर्जलमिह शुश्रुवांस्तटाकम् ।
तत्काले परमभिवर्षयन् घनौघं
तत्पूर्त्यै व्यधित कुतूहलं जनानाम् ॥ ३८ ॥

दुर्मन्त्रैः खलपटलैः प्रचोद्यमानो
ग्रामेशो वृषळपतिः प्रहर्तुमेनम् ।
सम्प्राप्तस्तत उत यान्तमीक्षमाणः
प्रोद्यन्तं रविमिव विस्मितो ननाम ॥ ३९ ॥

क्षेत्राग्र्यं त्रिभुवनवैद्यनाथनाथं
प्रस्थाय प्रचुरतरान्तरः प्रभावी ।
श्रीकृष्णामृतपरमार्णवाभिधानां
चक्रे सद्वचनततिं स्वभक्तभूत्यै ॥ ४० ॥

स ग्रामं परमपि यात उच्चभूतिं
विद्वांसः क्व कुहरकूपदर्दुराभाः ।
इत्यूचे मदमतिमानिनोऽखिलज्ञ-
म्मन्यस्य क्षपयितुमेव तज्जनस्य ॥ ४१ ॥

सर्वज्ञोऽप्ययमधिकं न यज्ञभङ्गीं
संवित्ते यतिरिति बद्धनिश्चयोऽसौ ।
आभान्तं परिषदि मत्सरादपृच्छत्
कर्मार्थश्रुतिगहनार्थखण्डभावम् ॥ ४२ ॥

छन्दोभ्यश्च्युतरससङ्ग्रहप्रवीणान्
षष्ठेऽह्नि प्रतिविहितान् प्रजाधिपेन ।
नाराशंस्यचरमचारुमन्त्रभेदा-
नूचेऽसौ तमभिदधद् विसंशयांशः ॥ ४३ ॥

पाण्डित्यं परममवेत्य तस्य तादृक्
सङ्घर्षक्षुभितमना विपक्षसङ्घः ।
नार्थः स्यादयमिति वर्णयन्नथ त्वं
तं ब्रूहीत्युरुमतिनेरितोऽद्रवद् द्राक् ॥ ४४ ॥

सोऽपृच्छत् तमथ महाह्वयोपसर्गा
यत्रोक्ता मनुचरणोपसृज्यरूपाः ।
तस्यार्थं वचनचयस्य तं ब्रुवाणः
स्थैर्यार्थं सपदि स लेखयाम्बभूव ॥ ४५ ॥

सम्पूर्णं शशिनमिवोदितं कृशः श्वा
चुक्षोभाशुभनिकरो निरीक्ष्य मध्वम् ।
प्रत्यर्थी स्वयमिति दूरवोऽभिधावन्
किं तेन क्षतममृताकरस्य तस्य ॥ ४६ ॥

निःस्वानां कतिपयभुक्तियुक्तभक्तं
भक्तानां व्यधित चतुर्गुणं दयालुः ।
भुङ्क्ते स्म त्रिदशनरोपभोग्यमन्नं
सम्प्रीत्यै स धनवतां बृहत्प्रबोधः ॥ ४७ ॥

वृष्ट्यादेः स नियमनादि चक्र एत-
चित्रं किं भुवननियामके समीरे ।
अप्येवं भुवनगुरोः कृतानुवादः
कृत्येषु प्रवर इतीह वर्णयामः ॥ ४८ ॥

इत्यूचे धरणिधरेण केवलं नो
माध्वीयं विविधकथा कथासु मान्या ।
साक्षादप्यमरवरैरुदीर्यमाणा
गन्धर्वैर्द्युसदसि तन्मुदे जगेऽसौ ॥ ४९ ॥

तां पद्यप्रणिगदितां तु मूर्छयित्वा
तानानामुचिततयाऽऽत्तपञ्चमाद्याः ।
गान्धारं द्युविषयमुज्ज्वलं सृजन्तो
ग्रामं ते प्रजगुरकाकिकम्रकण्ठाः ॥ ५० ॥

आनम्रैः समकुटमौलिभिः कराग्रयै-
राताम्रैः प्रतिकलितैः स्मितैर्मुखाब्जैः ।
आश्रावि स्थिरतरभक्तिभिः सुरेन्द्रै-
स्तद्गीता दशधिषणार्यवर्यचर्या ॥ ५१ ॥

गीर्वाणैर्विजयमहोत्सवस्य पूजां
कुर्वाणैरविरळसंविदस्तदानीम् ।
विस्मेरैर्मुनिनिकरोपदेवयुक्तैः
सुस्मेरैरथ तमवेक्षितुं प्रजग्मे ॥ ५२ ॥

आदर्शं गुणगणदर्शने मुरारेः
सच्छास्त्रं रचितमनेन वर्णयन्तः ।
प्रद्योतैरुडुपदवीं प्रकाशयन्तः
प्रैक्षन्त प्रचुरमनोविलासमेते ॥ ५३ ॥

नाकीन्द्रास्तमवनिभागमावसन्तं
सुश्लोकैरपि भुवनानि भूषयन्तम् ।
नेमुः खादुपनिषदं तदैतरेययीं
व्याख्यान्तं विविधविशिष्टशिष्यमध्ये ॥ ५४ ॥

श्रीमन्तं शशिवदनं कुशेशयाक्षं
गम्भीरस्वरमतिदिव्यलक्षणाढ्यम् ।
पश्यन्तः स्वगुरुमथाऽर्चिचन् कृतार्था
वाण्या तं हरिरतिपूर्णकाममेते ॥ ५५ ॥

अहरो दुरागमतमः स्वगोगणै-
रकरोर्मुकुन्दगुणवृन्ददर्शनम् ।
अजयश्चतुर्दश जगन्ति सद्गुणैः
शरणं गुरो करुणयाऽपि नो भवेः ॥ ५६ ॥

नमस्ते प्राणेश प्रणतविभवायावनिमगा
नमः स्वामिन् रामप्रियतम हनूमन् गुरुगुण ।
नमस्तुभ्यं भीम प्रबलतम कृष्णेष्ट भगवन्
नमः श्रीमन् मध्व प्रदिश सुदृशं नो जयजय ॥ ५७ ॥

इति निगदितवन्तस्तत्र वृन्दारकेन्द्रा
गुरुविजयमहं तं लाळयन्तो महान्तम् ।
ववृषुरखिलदृश्यं पुष्पवारं सुगन्धं
हरिदयितवरिष्ठे श्रीमदानन्दतीर्थे ॥ ५८ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकत्रिविक्रमपण्डिताचार्यसुत-
नारायणपण्डिताचार्यविरचिते श्रीमध्वविजये
आनन्दाङ्किते षोडशः सर्गः ॥